

iletişim

DOSTOYEVSKI

T O P L U E S E R L E R I S

İNSANCIKLAR

ÇEVİREN ERGİN ALTAY

ORHAN PAMUK'UN ÖNSÖZÜYLE

DOSTOYEVSKI • İnsancıklar

Бедные Люди

İletişim Yayınları 668 • Dünya Klasikleri 9

ISBN 975-470-841-X

© 2000 İletişim Yayıncılık A. Ş.

- 1. BASKI 2000, İstanbul (1000 adet)**
- 2. BASKI 2001, İstanbul (500 adet)**
- 3. BASKI 2002, İstanbul (500 adet)**
- 4. BASKI 2002, İstanbul (500 adet)**
- 5. BASKI 2003, İstanbul (500 adet)**
- 6. BASKI 2003, İstanbul (500 adet)**
- 7. BASKI 2004, İstanbul (500 adet)**
- 8. BASKI 2004, İstanbul (1000 adet)**
- 9. BASKI 2006, İstanbul (1000 adet)**

DİZİ EDITÖRÜ Orhan Pamuk

KAPAK UYGULAMA Suat Aysu

KAPAKTAKI RESİM Anselm Kiefer, "Deutsche Heilslinie, 1975"

KAPAK FILMİ 4 Nokta Grafik

DİZGİ Maraton Dizgievi

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Serap Yegen

MONTAJ Şahin Eyilmez

BASKI ve CİLT Sena Ofset

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cagaloglu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

DOSTOYEVSKI
İnsancıklar

Бедные Люди

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

ORHAN PAMUK'UN ÖNSÖZÜYLE

İ İ L E T İ Ş İ M

DOSTOYEVSKI (Fyodor Mihailoviç). Bir doktorun oğlu olan Dostoyevski 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve çoğu zaman sarhoş bir babayla hasta bir anne arasında geçirdi. Çok geçmeden annesi ölünce, katı disiplinli Petersburg Mühendis Okulu'na gönderildi. Sinirli, aşırı duyarlı bir yaradılışı olan Dostoyevski (o sıralar kendisine takılan adla, "ateş Fedya"), Petersburg'da kitap okuyarak, bir köşeye çekilip düşlere dalarak ya da kardeşi Mihail ile söyleşerek günlük gerçeklerden kaçmaya çalışırdı. Babasının 1829'da aniden öldüğünü burada öğrendi. Kuşkuyla bir ölümdü bu; onu yanında çalıştırdığı köylülerin öldürdüğü söylenir. Babasının ölümünü istediği düşüncesi, yakasını hiç bırakmadı ve Dostoyevski'yi bunalıma düşürdü. Bazılarına göre ilk sara nöbetine de bu suçluluk duygusu neden oldu. Freud ve birçok psikanalizci, babaya duyulan bu nefrete ve bunu izleyen suçluluk kompleksine dayanarak, Dostoyevski'nin hastalığının sinürel kökenli olduğu sonucunu çıkardılar ve dehasıyla hastalığı arasında doğrudan bir bağlantı kurdular. Oysa bu yorum, yazarın nöbetler sırasında gösterdiği o zihin açıklığını, o "dokuz canlılığı" göz ardı etmek demektir. Sara, Dostoyevski için, gerçekte, "istenç dışı, ama ayrıcalıklı bir deneyim", büyülen bir ayna olmuştur.

Dostoyevski zayıf sinirli, duygusal, bir anda coşkudan çökkünlüğe geçen bir kimseydi. Gogol etkileri taşıyan ilk romanı *İnsancıklar*, Belinski'nin övgülerini kazanıp yazarına ün sağladığında coşkuya kapılan Dostoyevski, daha sonraki yapıtları *Ötekî* (1846) ve *Ev Sahibi* (1847) aynı eleştirmenin alaylarına hedef olunca ruhsal çöküntüye düştü, derdinden hasta oldu. Kendisini dengesizliğe kadar sürükleyen gerilimlerden kurtulmayı bilen ve dış dünyadan kopan benliğinin parçalanışını kendisi çözümleyen yazarın yapıtındaki en zengin ruhsalbilimsel temalardan biri de bu çift kişiliklik, ikizler-benzerler temasıdır.

Dostoyevski 1848'de *Beyaz Geceler* ile *Bir Yufha Yürekliyi* yayımladı. Bu yapıtlarının da beğenilmemesi gururunu incitti. Petrasevski'nin çevresinde toplanan genç suikastçılara katıldı, onlarla birlikte tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı (Aralık 1849). Carların bağışlandığı, cezarın infazına birkaç dakika kala bildirildi. Dostoyevski'nin cezası, hafifletilerek Sibiry'a da dört yıl kürek cezasına çevrildi. Tüm maddi ve manevi yoksunluklara ve sara nöbetlerine karşın bu korkunç yıllar, Dostoyevski'nin incili ve mahkûmlardaki gönül zenginliğini, yani "sert kabuğun içindeki altın"ı keşfetmesini sağladı. Dört yıllık kürek cezasından sonra Semipalatinsk'te zorunlu ikamete mahkûm edilen Dostoyevski, yoksul ve veremli genç dul Marya Dinitriyevna Isayeva'ya acıyarak evlendi. 1859'da Petersburg'a dönmeye izin verildi, *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* (1861) ve *Ölümler Evinden Anılar* (1862) ile kendini yeniden kabul ettirdi. Kardeşi ve N.N. Strahov ile birlikte önce *Vremja* (Zaman), sonra da *Epoha* (Dönem) adlı dergileri kurdu ve yönetti. Bu dergilerde, Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tanıtma yazılarını yayınladı.

Büyük "metafizik" romanlarının ilki ve tüm yapıtlarının anahtarı olan *Yeraltından Notlar* 1864'te yayımlandı. *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Ebedi Koca* (1870), *Cinler* (1872) gibi başyapıtlar birbirini izledi. Alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha tamamlamadan yapıtlarını yayımcılara satıyordu. Daha hızlı çalışabilmek için sekreter olarak tuttuğu 20 yaşındaki Anna Grigoriyevna Snitkina ile ilk karısının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Para peşinden koşması bitmek bilmedi. Kumar tutkusuyla Dostoyevski, borç aldı, ödedi; sonunda karısıyla ülkesinden ayrılarak Avrupa'nın kumarhanelerini dolaşmaya başladı. Bir kızı oldu, ama öldü. Bu ölüm, Dostoyevski'yi deliliğin eşigine kadar sürükledi. 1875'te *Delikanlı*, 1876'da *Bir Yazarın Günlüğü* ve 1879-80'de *Karamazov Kardeşler* yayımlandı. Bu son romanının, bir bölümünü oluşturacağı *Bir Büyük Günahkârın Yaşamı* adlı büyük çaplı tasarımsını gerçekleştirmeden 1881'de Petersburg'da öldü. Dostoyevski gelmiş geçmiş en büyük romancılarından birisi, belki de birincisidir.

ÖNSÖZ
İLK ROMANIN KARŞILANIŞI
ORHAN PAMUK

Dostoyevski'nin ilk romanı *İnsancıklar* edebiyat tarihinin tuhaf vakalarından biridir. Bu romana ilk yazıldığında gösterilen tepkiler, uyandırdığı ilk ilgi ve sonradan arkasından yazılan ve anlatılanların yarattığı efsane bu basit ve içe işleyen kitabın kendisinden çok daha ünlü ve önemlidir. Dostoyevski *İnsancıklar*'ı yirmi dört yaşında kaleme aldı. Askerî mühendis olan genç Dostoyevski yirmi üç yaşında okulu bitirdikten sonra, bizimki gibi yoksul ülkelerde iyice gözü dönmüş bir edebiyat aşkı ve cesaret gerektiren bir işi yapmış, yazar olmak için mesleğini terk etmişti. Balzac çevirdiği, Schiller'in kitaplarını yayımlamayı düşündüğü hayallerle dolu bir edebiyatseverlik döneminden sonra *İnsancıklar*'ı bir köşede kendi kendine yazmış, el yazmasını edebiyatçı arkadaşı Grigoroviç'e vermişti. Grigoroviç kitabı okuyup beğenince bir başka yazara Nekrassov'a verdi. Bu iki yazar, Dostoyevski'nin kahramanları olan orta yaşlı bir kâtip ile uzak akrabası genç kadının yalnızlıklarla dolu hikâyesinden öylesine etkilendiler ki, coşkularını paylaşmak için gece yarısı Dostoyevski'nin evine koşup (daha telefonun icat

edilmediğini hatırlayalım) onu uyandırmaya karar verip, genç yazarın kapısını vurdular. Dostoyevski'nin daha sonra hatıralarında, mektuplarında pek çok kereler anlattığı rüyalarından çıkma bu sahnede, henüz uyumamış olan genç yazar, gece yarısından çok sonra karşısında bu iki heyecanlı hayranı görüp kitabının ne kadar çok sevildiğini anlayınca mutluluktan uçar.

Dostoyevski'yi bir anda saran o inanılmaz "başarı" hikâyesinin ikinci perdesini o sırada Rus edebiyatının yönlendiricisi ve en büyük düşünür ve eleştirmeni olan Belinski açacaktır. Nekrassov'un götürdüğü *İnsancıklar*'ı okuyan bu hafifçe solcu ve Batılılaşmacı büyük eleştirmen de aşırı bir heyecana kapılacak, daha yayımlanmamış bu "toplumsal romanın" (oysa bugün *İnsancıklar*'ı hiç de toplumsal bir roman olarak görmeyiz) yazarını herkese, her yerde övecek, onun hakkında hem haklı nedenlerle hem de bir çeşit rastlantısal yanlışlıkla ölçüsüz bir övgüyle konuşacaktır. Bugün *İnsancıklar*'ın Dostoyevski'nin en parlak romanları arasında yer almadığını hatırladığımızda ya da bu romanı esas olarak Dostoyevski'nin her şeyini merak ettiğimiz için bir daha okumayı düşündüğümüzde Belinski'nin şu övgüleri daha da tuhaf gelir bizlere:

"İki gündür kendimi bu kitaptan uzaklaştıramıyorum," der Belinski. "Yeni bir yazar, yeni bir yeteneğin kalemi bu; onu tanımıyorum, kimdir, neye benzer bilmiyorum, ama bu roman Rusya'da hayatın sırlarını öyle kahramanlarla veriyor ki bize, bundan önce hiçbir yazar bu kadarını düşlelerinde bile göremezdi."

Oysa Belinski de *İnsancıklar*'ın arkasında kendisinin de hayran olduğu Gogol (daha sonra Gogol'un karanlık mistisizmi ve Slavcılığı onu hayal kırıklığına uğratacaktır) olduğunu çok iyi biliyordu. Bize aynaların tekrarını hatırlatan daha da ilginç şey ise bu aşırı övgülerle onu elinden tutarak

edebiyat dünyasına tanıtan, romanının yayımlanmasına önayak olan ve bir süre genç Dostoyevski'yi bir masal dünyasında adeta uçurarak yaşatan Belinski'nin hemen sonra, Dostoyevski asıl ilk önemli romanı olan *Öteki*'yi yazınca ona sırtını dönüp burun kıvrmasıdır. Bu aynı zamanda, bir anda ünlenen, edebî başandan yapılmış bir masal dünyasında görgüsüzlükler eden Dostoyevski'ye içerleyen kiskançlar takımının onun işini bitirmesi için de fırsat oldu. Petersburg edebî çevreleri başarısıyla artık açıkça gururlanan, bu mağrur, sonradan görme ve her şeyiyle saf yazardan intikamını çabuk aldılar. Dostoyevski de tıpkı Gogol gibi, gençliğinin solcu-liberal eğilimlerine olgunluk ve yaşlılık yıllarında sırt çevirdi. Ama yirmi dört yaşında yakalayıp, tadını çıkarıp kısa bir süre sonra kaybettiği o parlaklığı, ünü ve ilgiyi Dostoyevski yeniden ancak yirmi yıl sonra bulabildi.

Kasım 2000

Ah Şu masalcılar! Yazacak yararlı, hoş, kişiye haz veren bir Şey bulamazlar da, ne kadar pislik varsa dÖkerler ortaya!.. Yetkim olsa yazmayı yasak ederdim onlara! Ne biçim Őeylerdir yazdıkları? Okurken ister istemez düŐünÖyor insan... Kafasını kaŐıyor. İnan olsun yasak ederdim onlara yazmayı! Basbayağı yasaklardım.

Kn. V. F. Odeyevski

8 Nisan

Biricik Varvara Alekseyevna'm!

Dün mutluydum, çok çok mutluydum! Inadınızdan vazgeçtiniz sonunda, dinlediniz sözümü. Akşam saat sekizde uyandım (bildiğiniz gibi, iş dönüşü bir iki saat kestiririm, canım), kandili yaktım, kâğıtlarımı hazırladım, kalemimin ucunu açıyordum ki, şöyle bir başımı kaldırıncaya yüreğim hop etti! Ne istediğimi, yüreğimin neyi özlediğini anlamıştınız! Baktım, perdenizi aralamış, tıpkı o zaman size çıtlattığım gibi kına çiçeği saksısının kenarına kıstırmıştınız. O anda camın arkasında yüzünüzü gördüm sanki, siz de bana bakıyorsunuz, beni düşünüyorsunuz sandım. O tatlı yüzünüzü iyice seçemiyorum diye canım ne sıkıldı bilemezsiniz, bir tanem! Bir zamanlar bizim gözlerimiz de görürdü uzağı, anacığım! İhtiyarlık hiç iyi bir şey değil, canımın içi! Ara sıra gözlerim bulanır gibi olmaya başladı bile. Akşam biraz çalışacak, bir şeyler yazacak olsam sabah gözlerim kıpkır-

mızı kalkıyorum yataktan. Durmadan yaşıyorlar. Öyle ki el yüzüne çıkmaya utanıyorum. O anda gülüşünüz geldi gözümün önüne, meleğim. Tatlı, içten gülüşünüz... yüreğime, sizi öptüğüm zamanki duygu doldu gene. Anımsıyorsunuz Varvara'cık, nasıl öpmüştüm sizi? Hatta işaret parmağınızı sallayarak bana sitem ediyorsunuz gibime geldi. Öyle mi, yaramaz? Mektubunuzda her şeyi ayrıntılarıyla yazın bana.

Varvara'cık, pencerenizin perdesi üzerine ne düşünüyorsunuz? Çok hoş, değil mi? Çalışırken de, gece yatağa girince de, sabah uyanınca da orada beni düşündüğünüzü, beni andığınızı, sağlığınıza neşenizin yerinde olduğunu biliyorum. Perdenizi indirdiğinizde "Hadi, Makar Alekseyeviç, yatma zamanı geldi artık!" demek istediğinizi anlıyorum. Kaldırınca da "Günaydın Makar Alekseyeviç, nasıl uyudunuz bakalım?" ya da "Nasılsınız Makar Alekseyeviç, iyi misiniz? Bana gelince, Tanrıya şükürler olsun, çok iyiyim!" demek istediğinizi... Görüyorsunuz ya ne güzel düşünmüşüm bunu, canım. Mektuba bile gerek kalmadı! Çok güzel, değil mi? Böyle işlerde ustayımdır Varvara Alekseyevna!

Önce şunu bildireyim canımın içi, bu gece beklediğimin tersine, çok iyi uyudum. Oysa insan yeni taşındığı evde ilk günler pek uyuyamaz. Yabancılik çeker, uyku tutmaz gözünü. Bu sabah yataktan dipdiri kalktım. Gözlerimin içi parlıyordu! Ne güzel bir sabahtı, değil mi sevgilim!.. Pencereyi açtım. Güneş pırıl pırıldı, kuşlar cıvıldaşıyordu dışarda. Tatlı ilkbahar kokuları doldu içeri, doğa cıvıl cıvıldı... İlkbahar kendini belli ediyor artık. Bugün güzel güzel hayaller bile kurdum. Hayallerimde hep siz vardınız kuşkusuz. Varvara'cık. İnsanlara büyük mutluluklar veren; doğayı süslemek için yaratılmış cici bir kuşla karşılaştırdım sizi. Binbir derdi olan biz insanların, kuşlara özgü o masum, uçarı mutluluğa imrenmemizin gerektiğini düşündüm kendi

kendime... böyle bir sürü şey geldi aklıma. Anlayacağın, soyut konulara daldım. Küçük bir kitap var bende Varvara'cığım, hep böyle şeylerden söz ediyor. Bununla şunu söylemek istiyorum, anacığım, insanın aklına bazen çok tuhaf düşünceler geliyor. Ilkbahara girdiğimiz için insan hep hoş, yüce şeyler düşünüyor, tatlı hayallere dalıyor. Dünyayı toz pembe görüyor. Ben de bu yüzden yazdım bunları size zaten, ne var ki hepsini o küçük kitaptan aldım. Yazar duygularını, özlemini mısıralara dökmüş:

"Niçin bir kuş, yabani bir kuş değilim!"

Arkası var elbette... Daha bir sürü düşüncelerden söz ediyor, ama bırakalım şimdi! Söylesenize Varvara Alekseyevna, bu sabah nereye gittiniz öyle? Daireye gitmek için hazırlanmaya bile başlamamıştım daha, bir ilkbahar kuşu gibi dışarı attınız kendinizi. Avluyu geçerken öyle neşeli bir haliniz vardı ki, sizi seyrederken mutluluktan yüreğim hızlı hızlı çarpmaya başladı! Ah Varvara'cık, Varvara'cığım!.. Üzülmeysin; gözyaşları hafifletmez insanın kederini; bunu biliyorum, biricik dostum benim, tecrübelerimden biliyorum. Son günlerde biraz daha sakinsiniz, sağlığınız da düzelir gibi oldu. Fedora'nızdan ne haber? Ah, ne iyi bir kadındır o! Neler yaptığınızı, keyfinizin yerinde olup olmadığını yazın bana Varvara'cığım. Gerçi biraz huysuzdur Fedora, ama siz bakmazsınız öyle şeylere... Ne olursa olsun, gene de iyidir!

Önceki mektuplarımda benim Tereza'dan söz etmiştim size. O da çok temiz kalpli, güvenilir bir kadındır. Mektuplaşmamızı nasıl sürdüreceğimiz ne çok düşündürüyordu beni başta! Garip kuşun yuvasını Tanrı yapar derler. Tereza'yı o yolladı bize. Gerçekten iyi bir insan, candan, ağzı var dili yok bir kadın... ama bizim ev sahibesi de hain mi hain! İştten canını çıkarıyor zavallının.

Çok gürültülü burası, Varvara Alekseyevna! Hani oturduğum odanın da odaya benzer yanı yok ya! Biliyorsunuz, eskiden sessiz, sakın bir yaşayışım vardı. Odamın içinde sinek uçsa vızıltısı duyulurdu. Oysa burada patırdı gürültüden durulmuyor! Sahi, yeni evimin durumunu bilmiyorsunuz. Zifiri karanlık, son derece pis, uzun bir koridor getirin gözünüzün önüne. Sağ yanda upuzun bir duvar, sol yandaysa otel gibi bir sürü kapı. Kiralık odaların kapılarıdır bunlar. Her birinde iki, hatta üç kişi kalıyor. Düzen falan aramayın... her kafadan bir ses çıkıyor! Ne var ki hepsi de iyi, mektep medrese görmüş insanlara benziyor. Bir memur var (edebiyatla ilgili bir işte çalışıyor), çok okumuş: Homer'den, Brombeus'tan, başka bir sürü yazardan söz ediyor. Bilmediği yok. Çok bilgili bir adam! İki subay var, durmadan kâğıt oynuyorlar. Bir deniz astsubayı, bir de İngiliz öğretmen var. Durun hele, çok eğlendireceğim sizi anacığım. Bir dahaki mektubumda yaşayışlarını olduğu gibi, ayrıntılarıyla anlatacağım size. Ev sahibemiz pire kadar, kir pas içinde bir köcakarı. Bütün gün ayağında terlikler, sırtında sabahlıkla, dolaşıp duruyor. Hep Tereza'ya bağırıp çağırıyor. Ben mutfakta oturuyorum, daha doğrusu şöyle: Mutfağın yanında (önce şunu söylemeliyim, mutfagımız temiz, aydınlık, çok hoş bir yerdir) evet, ne diyordum, mutfağın yanında küçük, mütevazı bir oda var... şöyle dersen çok daha iyi olacak: Üç pencere, oldukça geniş mutfaktan, özel durumlarda kullanılmak üzere tahta perdeyle bir yer ayrılmış. Hayli geniş bir oda bu, penceresi bile var. Anlayacağınız, her çeşit konfora sahip... İşte benim köşem burası. Aklınıza kötü bir şey gelmesin sakın anacığım. Gerçi mutfakta bölme gerisinde oturuyorum ama önemi yok bunun. Hiç değilse biraz uzağım o gürültüden. Karyolamı kurdum, masamı, komodinimi (hepsi iki tane), sandalyelerimi yerleştirdim, duvara bir tasvir astım. Başkaları-

nın daha -belki çok daha- iyi odaları vardır. Ama bence önemli olan rahatlıktır. Eşyalarımı da onun için yerleştirdim, başka bir şey gelmesin aklınıza. Pencereniz tam karşıda... Aramızda yalnızca daracık bir avlu var. Arada bir görüyorum sizi, bu yetiyor bana. Hem kirası da çok az. En kötü bir odanın yemekli aylık ücreti otuz beş rubledir. Gücüm yetmez benim buna! Oysa ben burayı yedi rubleye tuttum. Beş ruble de yemeğe veriyorum. Üstüne üslük birçok şeyden yoksundum... Sözgelişi, ha deyince çay içmiyordum. Şimdi param çaya da yetecek, şekere de. Size bir şey söyleyeyim mi yavrucuğum, çay içmemek ayıptır bizde. Paradan yana pek sıkıntısı yoktur kimsenin. Onlar içerler, sen içmesen olmaz. İster istemez içersin. Varvara'cığım, oysa hiç de tiryakisi değildir meretin. Ne olursa olsun, insanın cebinde üç beş kopek bulunmalı gene de. Gelgelelim pabuçtu, giysiydi derken bakıyorsunuz elde bir şey kalmamış. Aylığım da ortada zaten. Ama yakınmıyorum durumumdan. Yetiyor bana aldığım para. Kaç yıldan beri geçinip gidiyorum işte, arada bir prim verdikleri de oluyor...

Hadi şimdilik hoşça kal meleğim. İki saksı aldım. Birinde kına çiçeği, birinde ıtır çiçeği var. Hiç de pahalı değildiler. Belki muhabbet çiçeğini de seversiniz, ha? O da var. İsterse-niz, yazın bana. Hem uzun olsun mektuplarınız, elinizden geldiğince uzatın sözü. Ama aklınıza kötü bir şey gelmesin, anacığım, beni de hiç düşünmeyin, böyle bir oda tuttum diye canınız sıkılmasın. Buranın rahat olması pek hoşuma gitti, yalnız rahatlığına tutuldum. Biliyor musunuz, para biriktiriyorum artık. Köşemde biraz bulunsun. Öyle sesi soluğu çıkmayan bir insan olmama bakmayın siz benim. Aslında yamanımdır... Ağırbaşlı, sakın bir yaradılışım olduğu için öyle gözüküyorum. Hoşça kalın meleğim! Neredeyse

iki kâğıdı dolduracağım, oysa daireye gitme zamanım geldi geçiyor. O küçücük ellerinizden öperim.

Değersiz uşağınız, en sadık dostunuz
Makar Devuşkin

Not: Bir dileğim olacak sizden: Yanıtınız çok uzun olsun. Yarım kilocuk da şeker yolluyorum size. Afiyetle yiyin. Ne olur benim için de hiç üzölmeyin, sitem de etmeyin bana. Hadi hoşça kalın anacığım.

8 Nisan

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Şunu bilesiniz ki, artık çok oluyorsunuz! Size yemin ederim, iyi yürekli Makar Alekseyeviç'im benim, yolladığınız şeyleri alırken utanıyorum. Onları bana yollamak için kendinizi ne sıkıntılara soktuğunuzu, en büyük ihtiyaçlarınızdan nasıl kısıntı yaptığınızı biliyorum. Kaç kez söyledim size, hiçbir şeye ihtiyacım yok benim, hiçbir şeye! Şimdiye dek bana yaptığınız bunca iyiliğe karşılık verecek gücüm yok. Ne yapacağım bu saksıları? Kına çiçeği hadi neyse ama ıtır çiçeğini ne diye aldınız? Dalgınlıkla ağzımdan bir söz kaçırdım mı (şu ıtır çiçeği konusunda olduğu gibi) hemen gidip alıyorsunuz. Korkarım çok pahalıydı. Ne hoş çiçek açmış ama! Kırmızı kırmızı. Böylesine güzel ıtır çiçeğini nerede buldunuz? Pencerenin tam ortasına, en görünür yere koydum onu. Duvarın dibine bir tahta uzatıp üzerine saksıları dizeceğim, hele bir param olsun! Fedora sevinçten

ne yapacağını bilemiyor. Odamızın cennetten farkı yok şimdi... her yer pırıl pırıl, hoş! Ah, şu şekerleri de niçin yolladınız? Ne yalan söyleyeyim, mektubunuzu okuyunca benden sakladığınız bir şeylerin olduğunu hemen anladım... ilkbahar, içeri dalan tatlı ilkbahar kokuları, kuşların cıvıldaşması... Bir de şiir olsa tam olurdu, diye geçirdim içimden. Evet, Makar Alekseyeviç, bir şiir eksik mektubunuzda! Duygulu sözler, toz pembe hayaller... hepsi hepsi var! Perdeyi saksının kenarına sıkıştırmak aklımın ucundan bile geçmemişti. Saksıların yerini değiştirirken araya sıkışmış, öyle kalmış.

Ah Makar Alekseyeviç! Ne kadar dil dökerseniz dökün, beni kandırmak için gelirinizi ne kadar şişirirseniz şişirin, size yettiğine inandırmaya çalışın beni, gene de gerçeği gizleyemezsiniz... Benim yüzümden, sizin için gerekli birçok şeyden fedakârlık ettiğinizi saklayamazsınız benden. Sözgeşi, bu odayı tutmak aklınıza nereden esti? Biliyorum, huzursuz olacaksınız orada, rahat edemeyeceksiniz, sıkılacaksınız. Sessizliği, yalnızlığı seversiniz siz, oysa orası bir âlemdir! Aylığınıza bakılırsa, çok daha iyi bir yerde oturabilirsiniz. Fedora eskiden de şimdikinden daha iyi yaşamadığınızı söylüyor. Gerçekten hep böyle yapayalnız, yoksulluk içinde, şurda burda kiraladığınız odalarda mı geçti ömrünüz? Ah iyi yürekli dostum benim, öyle acıyorum ki size! Bari sağlığınıza düşünün biraz Makar Alekseyeviç. Gözlerim zayıflamaya başladı diyorsunuz, kandil ışığında yazmayın öyleyse, mecbur musunuz? Görevinize ne denli düşkün olduğunuzu artık anlamıştır üstleriniz...

Bir kez daha yalvarırım size, bu kadar para harcamayın benim için. Beni sevdiğinizi biliyorum; ama siz de zengin değilsiniz ki... Bu sabah ben de pek neşeli kalktım yataktan. Öyle bir hafif hissediyordum ki kendimi! Fedora sonunda bir iş bulmuştu bana. Çok çok sevinçliydim. Çıkıp ipek al-

dım. Hemen işe koyuldum. Öğleye kadar hep güldüm, çünkü mutluydum! Ama şimdi gene karanlık düşünceler doldurdu içimi, yüreğim sızlamaya başladı.

Ah, hissediyorum, bir şeyler olacak bana, başıma kötü bir şey gelecek! Böylesine bilinmezlikler içinde yaşamaya dayanamıyorum. Bir umudumun olmaması, başıma nelerin geleceğini kestirememem perişan ediyor beni. Geriye bakınca da dehşete kapılıyorum. Öylesine acı şeyler geçti ki başımdan, anımsayınca yüreğim sıkışıyor. Beni mahveden o kötü insanlara son nefesimi verene dek beddua edeceğim!

Hava kararıyor. İşe başlamalıyım. Daha çok çok yazmak isterdim size, ama zamanım yok, işimi yetiştirmeliyim. Acele etmem gerek. Mektup yazmak çok iyi bir şey kuşkusuz... insan sıkılmadan dönebiliyor içini. Kendiniz niçin hiç gelmiyorsunuz bize? Niçin, Makar Alekseyeviç? Şimdi daha yakına geldiniz, hem bazen boş zamanınız da oluyor. Lütfen uğrayın ara sıra! Sizin Tereza'yı gördüm. Hasta galiba. Acıdım zavallıya. Çıkarıp yirmi kopek verdim... Hay Allah! Az kaldı unutuyordum: Durumunuzu, yaşayışınızı elden geldiğince ayrıntılarıyla yazın bana. Bir çatı altında yaşadığınız insanlar nasıl şeyler? Geçinebiliyor musunuz onlarla? Bütün bunları öğrenmeyi çok istiyorum. Sakın kulak arkası etmeyin bu sorularımı, her şeyi yazın! Perdenin ucunu bugün özellikle kıvracağım. Biraz erken yatın! Dün, gece yarısına kadar ışık vardı odanızda. Hadi şimdilik hoşça kalın. Bugün canım çok sıkılıyor, üzgünüm de! Böyle işte! Hoşça kalın.

Varvara Dobroselova'nız

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Evet anacığım, evet iki gözüm, demek bu garibin payına da böyle bir gün düştü! Evet Varvara Alekseyevna, şaka ettiniz bu ihtiyarla, eğlendiniz! Ama suç bende, bütün suç bende! Yaşıma başıma bakmadan aşka meşke kalkıştım... Bir kez daha söylüyorum anam babam: İnsan bazen çok tuhaf oluyor, çok! Ne söylediği anlaşılmıyor. Neye varıyor bunun sonu? Hiçe... öyle saçma, boş şeyler çıkıyor ki ortaya. Tanrı korusun! Gücenmiyorum size, anacığım. O inanmaz, çıtkırıldım mektubum aklıma geldikçe yüzüm kızarıyor. Daireye de öyle bir kibirli gittim ki, sormayın! Kuş gibi hafif hissediyordum kendimi. Durup dururken, bayram yerinde bir çocuk gibi neşelenmiştim. İçim içime sığmıyordu, neşeliydim! Hevesle sarıldım masamın üzerindeki kâğıtlara... ama sonu ne oldu! Çevreme şöyle bir bakınca her şeyin gene eskisi gibi... kül rengi, kara olduğunu gördüm. Hep aynı mürekkep lekeleri, aynı masalar, kâğıtlar... ben de hiç değişmemiştim... Kendi kendimi aldatmanın alemi var mıydı? Neydi bütün bunların nedeni? Güneşin ısıtmaya başlaması, gün doğarken ulkun kızarması mı? Bu muydu nedeni? Avluda olmadık şey yokken içeri dalan o tatlı kokular neydi! Galiba hayaldi bütün bunlar! İnsan bazen kendi duygularını anlayamıyor, saçmalıyor. Aşırı, budalaca bir yürek coşkunuğudur bunun tek nedeni. Eve zar zor gelebildim. Durup dururken başım müthiş ağrımaya başlamıştı. (Sırtımı mı üşüttüm nedir?) Aptal gibi, havanın iyi olduğuna, ilkbaharın geldiğine kandım. İnce bir pardösüyle çıktım dışarı. Duygularımı da yanlış anladınız canım. Bütününü ters yönden aldınız. Beni heyecanlandıran babaca bir duyguydu, ancak bir babanın evladına duyabileceği o temiz

duygu. Çünkü size yetimliğinizi unutturmak görevini aldım üzerime. Öz babanızın yerini tutacağım... Bunu bütün içtenliğimle, yürekten bir akrabanız olarak söylüyorum. Ne derseniz deyin, halk arasında söylendiği gibi “suyunun suyu” da olsa, gene akrabanızım. Hele şimdi en yakın akrabanız, koruyucunuz sayılırım. Çünkü kendinize en yakın bildiğiniz, yardım beklediğiniz insanlardan yalnızca kötülük gördünüz. Şiir konusundaysa size şunu söyleyeceğim anacığım: Bu yaşta şiirle uğraşmayı yakıştıramıyorum kendime! Boş şeydir şiir! Şiir yüzünden şimdi okullarda çocuklara sopa bile atıyorlarmış... şiir dediğiniz şeyin değeri de bu kadardır zaten!

Rahatlık, huzur, şu bu üzerine neler yazıyorsunuz bana Varvara Alekseyevna? Anacığım benim, öyle titiz bir insan değilimdir ben, kanaatkârımdır, şimdikinden güzel de hiçbir zaman yaşamadım. Bu ihtiyarlık günlerimde fazlasını ne diye isteyeyim? Karnım tok, üstümde başımda var, ayaklarım da çıplak değil. Daha ne istiyorum! Kont soyundan gelmedim ki daha çoğunda olsun gözüm! Babam soylu değildi, geliri de benimkinden azdı. Muhallebi çocuğu değilim! Gelgelelim, doğrusunu söylemek gerekirse eski oturduğum yer buradan çok daha iyiydi. Bir kere, daha genişti anacığım. Şimdiki odam da iyidir elbette. Hatta bazı bakımlardan daha bir hoşuma gidiyor. Bunu hiçbir zaman inkâr edemem, ama eski evimi gene de özlüyorum. Biz ihtiyarlar, yani orta yaşlılar, eski şeylerimize pek bir bağlı oluruz. Aslında küçücük bir odaydı; duvarları... ne olmuş duvarlarına! Değişik bir yanı yoktu duvarlarının. Önemli olan bu değil hem... ama düşündükçe gene de bir hüzün doluyor içime... Geçmiş kötü bile olsa, anısı tatlı bir elem verir insana. Beni üzen çirkin bir olayı bile sonraları çirkinliğinden sıyrılmış, hoş bir biçimde anımsarım. Huzûr içinde yaşıyorduk Varvara’cık. Toprağı bol olsun, ihtiyar ev sahibemle çok iyi ge-

çiniyorduk. Onu da anımsadıkça içim sızlıyor şimdi! Çok iyi bir kadındı, kirayı da pek düşük alıyordu. Kocaman kocaman şişlerle bez kırpıntılarından battaniyeler örerd. Başka bir iş yapmazdı. İkimiz bir mum yakar, birlikte aynı masada çalışırdık. Maşa adında bir kız torunu vardı, -bebekliğini bilirim- şimdi on üç yaşındadır. Öyle yaramaz bir şeydir ki! Durduğu yerde duramazdı, hep güldürürdü bizi. Üçümüz güzel güzel geçinip gidiyorduk. Uzun kış gecelerinde yuvarlak masamızın başına oturur, çayımızı içer, sonra işe koyulurduk. Maşa yaramazının canı sıkılmasın, gene başlamasın diye yaşlı kadın bazen masal anlatmaya başlardı ona. Ne hoş masallardı onlar! Değil çocuk, akli başında bir adam bile kendini tutamaz, dinlemeye koyulurdu. Doğru söylüyorum! Kaç kere işi gücü bırakmış, çubuğumu yakıp onu dinlemeye dalmışımıdır. Bizim yaramaz geçerdi kendinden. Küçücük elini pembe yanağına dayar, o güzelim ağzını açar, öyle dinlerdi. Masal biraz korkuluysa ninesine soku-lurdu. Seyretmeye doyamazdık onu. Mumun bittiğinin farkına varmaz, dışardaki kar fırtınasını duymazdık. Mutluyduk Varvara'cıgım. Yaklaşık yirmi yıl yaşadık böyle. Gene gevezeliğe daldım! Belki hoşunuza gitmedi bu anlattıklarım. Ben anımsadıkça, fena oluyorum... hele böyle sular karmak üzereyken... Tereza bir şeylerle uğraşıp duruyor. Başım da bir ağrı var ki sormayın gitsin. Sırtım da ağrıyor biraz. Tuhaf tuhaf düşünceler doldurmuş kafamın içini, sanki onlar da ağrıyorlar. Bugün pek canım sıkılıyor. Varvara'cıgım! Neler yazıyorsunuz öyle, kuzum? Nasıl gelirim size? Komşular ne der sonra meleşim benim? Oraya gelmem için avluyu geçmem gerekiyor. Bizimkiler farkına varırlar. İlginirler... söylentiler, dedikodu alıp yürür, yanlış anlarlar bizi. Olmaz canım benim, iyisi mi yarın ayinde görürüm sizi. Böylesi daha akıllıca. Hem ikimiz için de tehlikesiz olur. Siz de böyle bir mektup yazdım diye gücenmeyin anacığım.

Baştan sona bir kez daha okudum onu. Saçma sapan şeyler karalamışım. Varvara'cık, yaşlı, bilgisiz bir adamın ben. Gençliğimde kitap almadım elime, şimdi de iş işten geçti artık, aklıma bir şey girmiyor. Ne yalan söyleyeyim anacağım, güzel söz etmeyi beceremem. Doğru dürüst bir şey yazmaya kalksam elime yüzüme bulaştıracağımı biliyorum. Bunu bana başkasının söylemesine, benimle alay etmesine gerek yok. Bugün pencerede gördüm sizi, evet perdeyi nasıl indirdiğinizi gördüm. Hoşça kalın. Allahısmarladık. Tanrı korusun sizi! Hoşça kalın Varvara Alekseyevna.

Yürekten dostunuz
Makar Devuşkin

Not: Meleğim benim, artık hiç kimseyi yermiyorum. Boş yere diş göstermeyecek kadar yaşlandım! Hem alay konusu olurum öyle yapsam. Atasözü ne der: Kazma kuyumu, kazarlar kuyunu.

9 Nisan

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Dostum, velinimetim benim, kendinizi böyle perişan etmeniz doğru mu yani! Gücendirdim mi sizi yoksa? Ah, ne kadar sakınırsam sakınayım, gene de olur böyle dikkatsizliklerim. Ama sözlerimi iğneli bir şaka olarak alabileceğiniz aklımın ucundan geçmemişti. Şuna inanın, sizin yaşınızla, karakterinizle hiçbir zaman alay etmedim. Etmeyeceğim de. Düşüncesizliğimden, daha çok can sıkıntısından oldu

bu. İnsan can sıkıntısından neler yapmaz! Sizin de mektubunuzda biraz şaka ettiğinizi sanmıştım. Yazdıklarımдан hoşlanmadığınızı görünce çok üzıldüm. Hayır, iyi yürekli dostum benim, velinimetim, duygululuğumdan, yaptıklarınızın değerini bildiğimden kuşku ederseniz yanıyorsunuz demektir. Beni kötü niyetli insanların elinden, nefretinden kurtarmakla bana ne büyük bir iyilik ettiğinizi biliyorum. Ömrümün sonuna kadar dua edeceğim sizin için. Tanrı dualarıma kulak verirse, yüzde yüz mutlu olacaksınız.

Bugün hiç iyi hissetmiyorum kendimi. Sıcaktan patlayacak gibi olurken birden üşümeye başlıyorum. Fedora çok üzülüyor benim bu durumuma. Bize gelmekten boşuna çekiniyorsunuz Makar Alekseyeviç. Başkalarına ne bundan! Yabancıım değilsiniz ki!.. Hoşça kalın! Yazacak bir şey kalmadı, hem gücüm de yok artık: Çok hastayım. Bir kez daha yalvarırım size, gücenmeyin bana. Size olan sonsuz saygımdan, bağlılığımdan kuşkunuz olmasın.

Sadık köleniz
Varvara Dobroselova

12 Nisan

Saygıdeğer Varvara Alekseyevna!

Ah anam babam, ne oldu size? Her seferinde böyle korkutuyorsunuz beni. Her mektubumda kendinize dikkat etmenizi, sıkı giyinmenizi, kötü havada dışarı çıkmamanızı yazarım... ama kulak asmazsınız, meleşim. Ah tatlım benim, çocuktan farkınız yok! Bünyeniz zayıf, biliyorum, bir

rüzgâr esse hemen hasta oluveriyorsunuz. Korunmanız, kendinize dikkat etmeniz, tehlikelerden sakınmanız, dost-larınızı kedere, üzüntüye boğmaktan kaçınmanız gerekir.

Nasıl yaşadığımı, çevremdekileri daha ayrıntılı yazmamı istiyorsunuz anacığım. Dileğinizi hemen yerine getiriyorum. Baştan sırayla anlatacağım. Üst katlara orta halli, geniş, oldukça temiz, maun taklidi trabzanlı, demir bir merdivenle çıkılıyor. Hizmetçilerin kullandığı kapının durumunu ne siz sorun, ne ben söyleyeyim... Döne döne çıkan, rutubetli, pis, basamakları kırık dökük bir merdiveni var. Duvarları o kadar yağlı ki, dokununca insanın eli yapışıyor. Merdiven başlarında sandıklar, sandalyeler, kırık dökük dolaplar. Eski püskü bez parçaları asılıdır çivilere, pencerelerde cam yoktur. Her katta kapıların önünde içi pis su, çöp dolu leğenler vardır. Anlayacağınız pislikten geçilmez...

Odaların bir koridor boyunca sıralandıklarını söylemiş-tim. Böylesi daha iyi, ama odaların boğucu bir havası var. Gerçi içeri girince pis bir koku gelmiyor insanın burnuna. Ama çürümüş, bozulmuş bir şey vardır sanki bir köşede. İlk anda yadırgar insan, ama hiç önemi yoktur bunun. İki dakika sonra farkına varmadan alışır. Çünkü kendi de, üstü başı da, elleri de kokmaya başlamıştır... Serçe yaşamıyor bizim evde. Deniz astsubayı şimdiye kadar beş serçe almış, beşi de ölmüş. Evin havası yaramıyor hayvanlara galiba. Mutfagımız geniş, havadardır. Gerçi balık ya da et kızartıldığı sabahlar biraz bozulur havası, ama yıkar temizlerler, akşama gene cennet gibi olur. Mutfagımızda her zaman ip-lere asılı eski püskü çamaşırlar bulunur. Odam yakın, daha doğrusu bitişikte olduğu için bu çamaşırların kokusu biraz rahatsız etmiyor değil beni, ama önemi yok bunun, zaman-la alışırım.

Varvara'cığım, sabahın erken saatlerinde bir gürültüdür başlıyor evin içinde. Herkes kalkıyor, paldır küldür yürü-

yor, kapıları çarpıyorlar... İşe gidecekler böyle kalkıp gidiyor. İşte çaylarını içiyorlar... Semaverlerimizin çoğu ev sahibesinindir. Sayıları da az olduğu için kuyruğa giriyoruz. Demliğini kuyruğa girmeden semavere uzatan olursa başından aşağı sıcak suyu boca ediyorlar. İlk gün ben de öyle yapmıştım da... yeri mi bunları yazmanın şimdi! Evde herkesle tanıştım. Önce deniz astsubayıyla dost oldum. Açık yürekli bir insan, hayatını anlattı bana. Babasını, annesini, Tulska ili halk meclisi üyesiyle evli kızkardeşini, Kronştadt kentini uzun uzun anlattı. Her bakımdan bana yardımcı olacağına söz verdi. Odasına çay içmeye buyur etti beni. Evin en çok kâğıt oynanan odalarından birinde buldum onu. Çay ikram ettiler bana, benim de onlar gibi oynamamı çok istediler. Arkamdan beni alaya alıp almadıklarını bilmiyorum. Gece sabaha kadar oynamışlardı, hâlâ da oynuyorlardı. Odanın içinde tebeşir tozundan, sigara dumanından göz gözünü görmüyordu. Oyuna girmedim, hemen "feylesofsun galiba" dediler. Sonra hiç konuşan olmadı benimle. Doğrusu bu hoşuma gitmedi de değildi. Artık gitmeyeceğim oraya. Çok hırslı oynuyorlar! Edebiyatçı memurun odasında bazı akşamlar toplantılar oluyor. Hoşuma gidiyor orası, herkes alçak gönüllü, içten, kibar.

Şunu da söyleyeyim Varvara'cık, ev sahibemiz iğrenç bir kadın. Üstelik cadı mı cadı, Tereza'yı gördünüz. Kime ne kötülüğü dokunabilir zavallının? Sıska, tüyleri dökülmüş bir civcivden farkı yok. Koca eve iki kişi bakıyor: Tereza'yla ev sahibesinin özel hizmetçisi Foldoni. Bilmiyorum, belki başka bir adı daha vardır adamın, ama yalnız Foldoni diye seslenince karşılık veriyor. Herkes öyle çağırıyor onu. Kızıl saçlı, sivri burunlu, şaşı gözlü, patavatsız bir adam. Durmadan küfür ediyor Tereza'ya, handiyse saç saç baş başa boğuşacaklar. Anlayacağınız buradaki yaşayışım pek iç açıcı değil... Geceleri belirli bir saatte uyumuyor evde. Bir oda-

da yatsalar öteki odada oyun sürüyor. Hatta bazen öyle şeyler oluyor ki... yüzüm kızarır, anlatamam. Artık yavaş yavaş alışıyorum, ama böylesine bir har gür içinde ailelerin nasıl yaşayabildiğini aklım almıyor doğrusu. Evde bir de yoksul aile var. Öteki odalardan ayrı bir yerde, ta uçtaki odada oturuyorlar. Kendi halinde insanlar! Seslerini duyan olmadı şimdiye kadar. Bölmeye ayrılmış küçücük bir odaları var. Ailenin babası, yedi yıl önce herhangi bir nedenle işten atılmış bir memur. Soyadı Gorşkov. Öyle ufak tefek bir adam ki! Üstü başı kir pas içinde, giysisi yırtık pırtık, insanın yüreği parçalanıyor. Benden bile acıklı görünüşü! Çok zavallı, hastalıklı bir adam (bazen karşılaşıyoruz koridorda). Hastalıktan mı neden, bilmiyorum, dizleri, elleri titriyor hep, başı sallanıyor. Ürkek bir hali var, herkesten korkuyor, duvarın dibinden dibinden yürüyor. Ara sıra ben de sıkılırim, ama bu benden de kötü. Karısı, üç de çocuğu var. En büyükleri oğlan, hık demiş babasının burnundan düşmüş. O da babası gibi bir deri bir kemik. Karısı bir zamanlar güzeldi galiba, şimdi bile belli bu. Zavallının üstünde başında yok. Öğrendiğime göre, ev sahibesine çok borçlanmışlar. O da hiç iyi davranmıyor onlara. Sonra Gorşkov'un işinden atılmasına neden olan bazı şeyler de duydum... dava mı etmişler onu, mahkemeye mi vermişler, yoksa soruşturma mı açmışlar, orasını söyleyemeyeceğim, ben de bilmiyorum çünkü. O kadar perişan bir halleri var ki! İçeride hiç kimse yokmuş gibi en küçük bir ses gelmiyor odalarından. Çocukların bile sesi çıkmıyor. Çocuk dediğiniz arada bir de olsa coşar, oynar. Bunlarda o da yok. Hiç iyiye işaret değil bu. Bir gece kapılarının yanından geçiyordum. Her zaman-kinin tersine, sessizlik vardı evde. İçerde biri ağlıyor gibi bir ses geldi kulağıma, ama öyle alçak sesle, acıklı ağlıyordu ki içim sızladı. Bütün gece aklımdan çıkmadı bu zavallılar. Uyku girmedi gözüme.

Şimdilik Allahaismarladık biricik, değerli dostum benim. Varvara'cığım! Elimden geldiğince anlattım size her şeyi. Bugün hep sizi düşündüm. Sizin için üzuldüm hep anacığım. Şöyle kalın, bir mantonuz olmadığını biliyorum canım. Petersburg'un bu rüzgârlı, sulusepkenli ilkbaharları beni öldürüyor Varvara'cığım! Öyle bir hava ki, Tanrı korusun! Böyle karmakarışık yazdığım için kızmayın bana meleşim, güzel yazmayı beceremiyorum işte, Varvara'cığım, elden ne gelir. Biraz elimden gelse ne olurdu! Sizi avutmak için aklıma ne gelirse yazıyorum. Okumuş bir insan olsaydım durum değiştirdi elbette. Ne gezer? Elifi görsem mercek sanıyorum.

Ölünceye kadar dostunuz kalacak
Makar Devuşkin

25 Nisan

Değerli Makar Alekseyeviç!

Bugün dayımın kızı Saşa'yı gördüm! Korkunç bir şey. O zavallının da durumu perişan! Hep beni affetmek, geçmişini unutmak istediğini söylüyormuş Anna Fyodorovna. Ziyaretime gelmeye kararlıymış. Sözde benim akrabam bile değilmişsiniz, o daha yakınmış bana, aile işlerimize karışmaya hakkınız yokmuş. Sizin verdiklerinizle yaşamak, elinize bakmak yakışmazmış bana... yaptığı iyilikleri, annemle beni açlıktan ölmekten kurtardığını, iki buçuk, üç yıl beslediğini, bizim yüzümüzden çektiklerini unutmuşum. Oysa anneme de etmediğini bırakmamıştı. Zavallı annem bilseydi bana ne-

ler ettiklerini! Tanrı görüyor!.. Aptallığımdan ayağıma gelen mutluluğu kaçırdığımı, mutlu olmam için çok uğraştığını söylüyormuş. Onun hiç suçu yokmuş, gururumu kendim korumasını becerememişim. Kim bilir, belki de istememişim mutlu olmak. Yüce Tanrım biliyor kimin suçlu olduğunu! Ona göre Bay Bikov yerden göğe kadar haklıymış. Öyle önüne gelen kızla evlenecek erkeklerden değilmiş... Ne gereği var bunları anlatmama size? Böylesine yalanları dinlemek çok güç bir şey Makar Alekseyeviç! Durumum ne olacak, bilmiyorum. Zangır zangır titriyor, sesli sesli ağlıyorum. Bu mektubu iki saat önce yazdım size. Sonunda suçunu kabul edeceğini sanıyordum. Görüyorsunuz, hâlâ neler söylüyor! Tanrı aşkına telaşlanmayın dostum, iyiliğimi isteyen tek candan dostum benim, merak etmeyin. Fedora büyütüyor. Hasta olduğumu söylüyor. Dün annem için dua okumaya Volkova'ya gittiğimde biraz üşütmüştüm, hepsi o kadar. Niçin siz de gelmediniz... o kadar yalvardım size. Ah zavallı anam benim, mezarından kalkıp da çektiklerimi görseydin!..

V. D.

20 Mayıs

Varvara'cığım!

Biraz üzüm yolluyorum size yavrum. İnsanın hastalığı yenmesine yardımcı olurmuş, öyle diyorlar. Hem doktor da uykusuzluk çekenlerin üzüm yemesini salık veriyor. Geçenlerde francala çekmişti canınız anacığım; ancak şimdi yollayabiliyorum. İştahınız var mı meleğim? Önemli olan

bu. Şükür her şey bitti, karanlık günleri geride bırakacağız. Kitaplara gelince, şimdilik bir yerde bulamadım onları. Bir kitap var burada, yüce bir dili varmış. İyi olduğunu söylüyorlar, ben okumadım ya, okuyanlar çok beğeniyor. Kendim için istedim onu, söz verdiler. Okuyabilecek misiniz acaba? Bu konuda pek titizsinizdir. Hoşunuza gidecek bir kitap bulmak çok zor. Anlıyorum sizi canım, şiir istiyorsunuzdur. İç çekmeler, aşk... şiir de bulacağım size, istediğiniz her şeyi bulacağım. Bir şiir defteri var orada.

Keyfim yerinde benim. Lütfen beni merak etmeyin anacağım. Fedora'nın size yumurtladıklarına inanmayın. Hepsi yalan! Anlattıklarının uydurma olduğunu söyleyin yüzüne karşı! Unutmayın, söyleyin bunu ona!.. Yeni resmî giysimi satmadım... Hem ne diye satacakmışım, siz söyleyin, ne diye satacakmışım? Kırk ruble prim verecekler bana, öyle söylüyorlar, ne diye satayım giysimi? Siz endişelenmeyin anacağım... çok kuşkucudur o Fedora. İşler yoluna girecek, meleşim benim! Yeter ki iyileşsin siz, canım, sağlığınıza kavuşun, Tanrı aşkına çabuk iyileşsin, üzmeyin bu ihtiyarı. Zayıfladığımı kim söyledi size? İftira bu, gene iftira! Turp gibiyim. Şişmanladım bile, hem o kadar şişmanladım ki kendi kendimden utanıyorum. Karnım tok, sırtım pek. Bir de siz iyileşseniz! Hadi şimdilik hoşça kalın meleşim. O güzelim ellerinizden öper, en yürekten dostluk duygularımı yollarım.

Makar Devuşkin

Not: Ah ruhum benim, sahi neler yazıyorsunuz bana gene öyle?.. Hâlâ bildiğinizi okuyorsunuz! Nasıl gelebilirim size, nasıl? Soruyorum size! Gecenin karanlığından yararlanarak mı? Öyle bir mevsimdeyiz ki, gece hiç olmuyor sanki. Hastalığınız, kendinizde olmadığınız sürece yanınızdan ayrılmadım. Doğrusu, bütün bu işlerin üstesinden nasıl geldiği-

mi ben de bilmiyorum. Ama komşuların ilgilenmeye, sormaya başladıklarını görünce kestim ayağımı, uğramamaya başladım. Öyleyken gene de birtakım dedikodular dolaşıyor ortada. Tereza'ya güveniyorum ben. Geveze değildir. Ama düşünün bir kere anacığım, sizinle ilgili her şeyi öğrenirlerse ne yaparız? Neler düşünür, söylerler? Sabırlı olun meleşim, iyileşinceye kadar bekleyin. Sonra dışarıda bir yerde buluşuruz.

1 Haziran

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Bütün bu yaptıklarınıza, bana olan sevginize karşılık vermek için bir şeyler yapmak istiyor canım. Sonunda komodinın gözlerini aramaya, mektubumla birlikte size yolladığım bu defterimi bulmaya karar verdim. Henüz mutluydum onu yazmaya başladığımda. Geçmişimi, anneciğimi, Pokrovsk'u, Anna Fyodorovna'nın yanındaki yaşayışımı, nihayet başımdan geçen felaketleri sık sık sorardınız bana. Yaşamımın bazı bölümlerini nedense not ettiğim bu defterimi okumayı çok isterdiniz. Onu size yolladığım için sevineceğinize inanıyorum. Ben okuyunca kederlendim. Bu defterin son satırını yazdığımdan bu yana iki kat daha ihtiyarladım sanki. Çeşitli zamanlarda yazdım bütün bunları. Hoşça kalın Makar Alekseyeviç! Son günlerde çok sıkılıyor canım. Geceleri de uyuyamıyorum. Bir türlü iyileşemiyorum!

V. D.

I

Babam öldüğünde on dört yaşındaydım. Çocukluğum yaşamımın en mutlu devresidir. Buradan uzak bir yerde, taşrada başladı çocukluğum. Babam prens P...'nin T... ilindeki büyük çiftliğinin kâhyasıydı. Prens köylerinden birinde oturuyorduk. Sakin, mutlu bir yaşamımız vardı... Öyle yaramaz bir çocuktum ki!.. Çayırlarda, koruda, bahçede koşmaktan, zıplayıp oynamaktan başka bir şey bilmezdim. Hiç kimse karışmazdı bana. Babam sürekli işleriyle ilgilenirdi. Annem de evi çekip çevirirdi. Ders falan gösteren olmazdı bana. Doğrusu hoşuma gidiyordu bu. Sabah erkenden çıkar, göle ya da koruluğa koşardım. Hasat yerine gittiğim de olurdu. Güneş kızgınmış, koruda kaybolacakmışım, çalılar yüzümü gözümü çizecekmiş, giysilerimi yırtacakmış, umursamazdım... dönünce evde azarlarlardı beni, geçerci...

Ömrümün sonuna dek köyde yaşamaya, hep orada kalmaya razıydım. Oysa daha küçücükken sevgili köyümden ayrılmak zorunda kaldım. Petersburg'a taşındığımızda on

iki yaşındaydım. Ah, yol hazırlıklarımızı anımsayınca yüreğim nasıl sızlıyor, hüzün kaplıyor içimi! Öylesine sevdiğim her şeyle vedalaşırken nasıl ağlamıştım! Hiç unutmam, biraz daha köyde kalmak için babamın boynuna sarılmış, yalvarmıştım... Babam bağırmıştı bana. Annem ağlıyordu. Gözyaşları arasından gitmek zorunda olduğumuzu, durumun öyle gerektirdiğini söylüyordu. Yaşlı prens P.. ölmüş, mirasçıları babamın görevden ayrılmasını istemişlerdi. Babamın, Petersburg'da bazı işadamlarının işlettiği biraz parası varmış. Durumunu düzeltmek umuduyla buraya gelmeye karar vermiş. Bütün bunları sonra annemden öğrendim. Petersburg Yakası'na yerleştik. Babamın ölümüne kadar da aynı yerde oturduk.

Bu yeni hayata alışmak ne kadar güç olmuştu benim için! Petersburg'a sonbaharda gelmiştik. Köyden öylesine güzel, sıcak, güneşli bir günde ayrılmıştık ki! Hasat bitmişti. Ambarlar silme buğday doluydu. Göçebe kuşlar bağrışarak yol hazırlıklarını yapıyorlardı. Her şeyin öylesine mutlu, candan bir görünüşü vardı ki! Oysa buraya yağmurlu, soğuk, pis bir günde geldik. Çamurlu sokaklar hiç tanımadığım, konuktan hoşlanmayan, asık suratlı insanlarla doluydu! Nasılsa yerleşebildik. Anımsıyorum, evde herkes bir şeyler yapıyordu. Babam gene çoğu zamanını dışarıda geçiriyordu. Anneminse bir dakika boş zamanı yoktu... hepten unutmuşlardı beni. Yeni evimizde ilk sabah yataktan kalkmak pek ağır gelmişti bana. Pencerelerimiz sarı bir tahta perdeye bakıyordu. Herkes, çok üşüyormuş gibi sıkı sıkı giyinmiş, ağzını burnunu sarmıştı.

Evin içinde korkunç bir can sıkıntısı hüküm sürüyordu. Akrabamız, yakınlarımız yok denecek kadar azdı. Babam Anna Fyodorovna'yla kavgalıydı (galiba bir borcu da vardı ona). İş için sık sık birtakım adamlar gelip gidiyordu bize. Çoğunlukla ileri geri konuşuyor, gürültü ediyor, bağırıp ça-

ğırıyorlardı. Bu ziyaretlerden sonra babam öfkeli, yüzü asık, odanın içinde saatlerce bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyor, hiç kimseyle konuşmuyordu. Böyle zamanlarda annem de bir şey söylemeye çekiniyordu ona, susuyordu. Ben elime bir kitap alıp bir köşeye çekiliyor, yerimden kıpırdamaya cesaret edemiyordum.

Petersburg'a gelişimizden üç ay sonra yatılı okula verdiler beni. Önceleri tanımadığım, bilmediğim insanların arasında sıkıldım! Hepsi öylesine soğuk, sevimsizdi ki... mürebbiyeler olur olmaz şeye bağılıyorlardı. Kızlar alaycıydılar, bense yabani... Katı bir disiplin vardı! Her şeyin saati belliydi, yemek hep birlikte yeniyordu, öğretmenler pek can sıkıcıydı... bütün bunlar önceleri perişan ediyordu beni. Geceleri uyku girmiyordu gözüme. Uzun, soğuk, kasvetli geceler sabahlara kadar ağladığım oluyordu. Akşamları herkes harıl harıl ders çalışırken ben önümde kitap, yerimden kıpırdamaya cesaret edemeden hayallere dalıyordum. Evimizi, babamı, annemi, yaşlı dadımı, anlattığı masalları düşünüyordum... Ah ne üzülüyordum! Evdeki en küçük, önemsiz bir şey aklıma geldikçe içim bir hoş oluyordu. Şu anda evde, annemin babamın yanında olursam ne iyi olurdu, diye geçiriyordum içimden. "Küçük odada çay içerdik bizimkilerle. İnsanın sıcak, mutlu, bildik aile yuvasında bulunmasından daha hoş ne olabilir! Annemi öyle bir kucaklardım, sıkardım, sıkardım ki!" Böyle düşünme düşünme üzüntümden sessiz sessiz ağlamaya başlıyordum. Ders girmiyordu aklıma. Bir sonraki günün derslerini hazırlayamıyordum. Geceleri sabaha kadar öğretmenlerle, mürebbiyelerle, kızlarla uğraşıyordum düşlerimde, ders çalışıyordum. Ama devrisi gün gene de bir şey bilmiyordum. Yere diz çökme cezası veriyorlardı bana, yemeğimden kısıyorlardı. Çok asık suratlı, somurtkandım. Kızlar önceleri alay ediyorlardı benimle, takılıyorlardı, ders anlatırken şaşırtıyorlardı beni, sırayla ye-

mege ya da kahvaltuya giderken orama burama çimdik atıyorlardı, ortada bir şey yokken yalandan şikâyet ediyorlardı beni. Bazı cumartesileri beni eve götürmek için dadım okula geldiğinde ne seviniyordum! Heyecanla kucaklıyordum yaşlı kadını. Sıkı sıkı giydirirdi beni, sarar sarmalardı. Yolda bana yetişmek için çabuk çabuk yürürdü. Bense durmadan konuşur, anlatır, anlatırdım. Eve sevinç içinde geliyordum. On yıllık bir ayrılıktan sonra görüşüyormuşuz gibi sıkı sıkı kucaklıyordum annemle babamı. Hemen konuşmaya başlıyorduk. Herkese selam veriyor, gülümsüyordum. Kahkahalarım çın çın yankılanıyordu evin içinde. Koşuyordum, zıplıyordum. Babamla ciddi ciddi konuşuyor; bilimlerden öğretmenlerimizden, Fransızca'dan, Lomond'un gramerinden söz ediyorduk... öylesine mutluyduk ki böyle akşamlar! Anımsadıkça şimdi bile sevince benzer bir şey dolduruyor içimi. Babamın gönlünü hoş etmek için derslerime bütün gücümle çalışıyordum. Elindeki avcundakini bana harcadığının, binbir güçlkle geçinmeye uğraştığının farkındaydım. Her gün biraz daha üzgün, sinirli oluyordu. Huyu bütünüyle değişmişti. İşleri düzelmek bilmiyordu bir türlü, borçları giderek çoğalıyordu. Annem, babamı kızdırmamak için değil bir şey söylemeye, onun yanında ağlamaya bile cesaret edemiyordu. Sürekli hastaydı. Çok zayıflamış, kötü kötü öksürmeye başlamıştı. Okuldan geldiğim bazı cumartesileri annemi sessiz sesiz ağlarken, babamı öfkeli bulurdum. Böyle günler hemen sitemler, azarlar yağmaya başlardı bana. Babam onu sevindirecek, avutacak bir şeyler yapmadığımı; benim yüzümden bunca sıkıntıya katlandıkları halde, hâlâ Fransızca konuşamadığımı söylerdi. Kısaca, ailenin uğradığı bütün felaketlerin suçu annemle bendeydi... Oysa annemin ne suçu olabilirdi bunda? Onu ağlar görünce içim sızlardı. Gözleri çukura kaçmış, yanakları çökmüş, yüzünde renk kalmamıştı. Olan bana oluyordu. Olay her

zaman son derece önemsiz bir şeyden başlıyor, nerelere varıyordu. Çoğunlukla ne olduğunu bile anlayamıyordum. Nelere kızmıyordu ki: Fransızca'ya, benim çok aptal bir kız olduğuma, okul müdiremizin bizlerle ilgilenmemesine, kafasız bir kadın olduğuna, Zapolski'ninkinin çok daha iyi olduğuna, benim için boş yere bir sürü para harcadıklarına, duygusuz, soğuk bir kız olduğuma... Sözün kısası, zavallı ben, derslerimi yapmak, Fransızca sözcükleri ezberlemek için bütün gücümle çalışıyor didiniyordum ama, gene de suçlu olmaktan kurtulamıyordum! Babamın beni sevmemesinden değildi bu, annemi de beni de canından çok severdi. Huyu öyleydi.

Endişeler, üzüntüler, uğradığı başarısızlıklar bitirmişti zavallı babacığımı. Kuşkucu, sinirli bir adam olup çıkmıştı. Sık sık umutsuzluğa düşüyor, sağlığını boşluyordu. Üşüttü, birden yatağa düştü, kısa bir hastalıktan sonra öylesine birdenbire öldü ki, birkaç gün ne olduğunu anlayamadık. Annem bir tuhaf olmuştu... aklını yitirdiğinden bile korktum bir ara. Babam ölür ölmez alacaklılar sökün etti. Elimizde avcumuzda olan her şeyi verdik. Petersburg'a gelişimizden altı ay sonra babamın satın aldığı Petersburg Yakası'ndaki küçük evimizi de satmıştık. Sonra neler oldu bilmiyorum, yalnızca evsiz barksız, aç susuz ortada kaldığımızı anımsıyorum. Annem ince hastalığa yakalanmıştı, yoksulluk içinde yüzüyorduk, kötü günler vardı önümüzde. On dört yaşını yeni doldurmuştum. Bir gün Anna Fyodorovna ziyaretimize geldi. Kent dışında bir çiftliği olduğunu, kendisinin bizim akrabamız olduğunu söylüyordu. Annem de çok uzaktan akrabamız olduğunu doğrulardı. Babamın sağlığında hiç gelmemişti bize. Ağlıyor, uğradığımız felakete çok üzüldüğünü söylüyordu. Babamı kaybetmemizin, içine düştüğümüz yoksulluğun onu sarstığı belliydi. Babamın, suçu olduğunu, ayağını yorganına göre uzatmayıp kendine

fazla güvendiğini söyledi. Bizimle dost olmak, geçmiş tatsızlıkları unutmak istediğini anlattı. Annem ona karşı zaten hiçbir zaman kırgın olmadığını söyleyince gözleri yaşardı. Annemi alıp kiliseye götürdü, yavru (babamdan hep yavru diye söz ederdi) için bir anma duası düzenletti. Annemle böylece barışmış oldular.

Anna Fyodorovna yoksulluğumuzu, kimsesizliğimizi en küçük bir umudumuzun bulunmadığını, yardım bekleyebileceğimiz hiç kimsemizin olmadığını heyecanlı sözlerle bize anlattıktan sonra -kendi deyimiyile- ona sığınmamızı söyledi. Annem teşekkür etti, ama uzun süre bir karar veremedi. Gelgelelim, yapabileceğimiz başka bir şey olmadığı için sonunda Anna Fyodorovna'ya önerisini seve seve kabul ettiğimizi bildirdi. Petersburg Yakası'ndan Vasilyevski'ye taşındığımız sabahı bugünmüş gibi anımsıyorum. Güneşli, kuru, soğuk bir sonbahar sabahıydı. Annem ağlıyordu. Ben çok üzgündüm. Yüreğim sıkıştıyordu. Anlaşılmaz, korkunç bir sıkıntı vardı içimde... Ne korkunç günlerdi onlar...

II

Anna Fyodorovna'nın yanındaki yaşama biçimine kolay alışamadık. Önceleri yabancılık çektik. Anna Fyodorovna'nın evi altıncı caddede idi. Beş odalı bir evdi. Odalardan üçünde Anna Fyodorovna'yla bizim gibi onun yanında kalan dayımın daha çocuk yaştaki, annesiz babasız kızı Saşa oturuyordu. Bir odada biz, bitişikteki odada da Pokrovski adında, Anna Fyodorovna'nın kiracısı yoksul bir üniversite öğrencisi kalıyordu. Anna Fyodorovna umduğumuzdan çok daha zengin yaşıyordu. İş gücü gibi, durumu da esrarlıydı. Hep telaşlı, endişeliydi. Günde birkaç kez arabayla ya da arabasız çıkıyordu. Ama neler yaptığını, neden öylesine telaşlı olduğunu aklım almıyordu. Çeşitli çevrelerden bir sürü tanıdığı vardı. Birtakım konuklar gelip bir dakika kaldıktan sonra gidiyorlardı. Kapının çingırağı çalınca annem hemen odamıza götürüyordu beni. Anna Fyodorovna buna çok kızıyor, anneme çıkışıyor, fazla gururlu olduğumuzu söylüyor, saatlerce söyleniyor, susmak bilmiyordu. Gururu-

muз yüzünden bize edilen bu sitemleri o zaman anlayam yordum. Annemin Anna Fyodorovna'nın yanından niçin ayrıldığını ancak şimdi anlıyorum, hiç değilse tahmin ediyorum...

Huysuz bir kadındı Anna Fyodorovna. Sürekli eziyet ederdi annemle bana. Durup dururken bizi evine niçin aldığı hâlâ bir sırdır benim için. Önceleri pek iyi davranıyordu bize, ama ne zaman ki gidecek hiçbir yerimiz olmadığını kesinlikle öğrendi, maskesini çıkardı. Daha sonraları bana yumuşak davranmaya ba ladı -kaba, yapmacık bir şey vardı bu yumu aklığında- ama önce annemle birlikte beni de hayli h rpalamı tı. Ikide bir azarlıyordu. Dostlarına bizi iyi y reklili inden, Hristiyan dinine ba lılı ından yanına aldığı yoksul akrabaları alarak tanıtıyordu. Sofrada a zımıza g t rd   m z lokmaları sayıyordu ama, yemezsek bu kez de söylenmeye ba lıyordu: Yok yemeğini yemek gururumuza dokunuyormu  da, insan varlıklı olduğu ölçüde temiz yer i ermi  de, eskiden böyle yemekler bulabiliyor muymu uz da... Durmadan babama hakaret ediyordu. Bir iyilik yapmak istediğini, ama sonunun kötüye vardığını söylüyordu. Babamın sipsivri ortada bıraktığı karısıyla kızını evine alacak dini bütün, iyi yürekli bir akrabası olmasaymı  sokaklarda açlıktan  l rm   z... Daha neler neler sayıp döküyordu. I ren  bir şeydi bunları dinlemek. Annem sık sık a lıyordu. Sa lı ı günden güne kötüye gitmekteydi. Gözle görülür bir hızla eriyordu. Ama gene de sabahtan gece geç saatlere kadar çalışıyor, mağazalara dikiş dikiyorduk. Anna Fyodorovna'yı pek kızdırıyordu bu. Evinin terzi d kk nı olmadığını söylüyordu. Ama giyinmek, umulmadık giderlerimizi karşılamak için paraya ihtiya ımız vardı. Kendimiz para kazanmalıydık. Ne olur ne olmaz diye para biriktiriyor, bir zaman sonra başka bir yere ta ınabilmeyi umuyorduk. Gelgelelim, bu çalışmalarımız anneci imin zaten bozuk olan sağlığını

iyice bozdu. Giderek daha bitkinleşiyordu. Hastalık için için kemiriyordu bedenini. Ölüme her gün biraz daha yaklaştırıyordu onu. Bunu görüyor, hissediyordum. İçim kan ağlıyordu. Göz göre göre gidiyordu annem!

Günler geçiyor, her gün, bir öncekinden değişik bir şey getirmiyordu. Kentte değilmişiz gibi sakin, sessiz yaşıyorduk. Anna Fyodorovna, ne denli güçlü olduğundan kuşkusuna kalmayınca durulmuştu sonunda. Ne olursa olsun hiç kimse itiraz etmiyordu ona. Odamız onun oturduğu bölümden bir koridorla ayrılmıştı. Bitişikteki odada da, yukarıda yazdığım gibi Pokrovski kalıyordu. Pokrovski Saşa'ya Fransızca, Almanca, tarih, coğrafya dersleri veriyordu. -Anna Fyodorovna'nın deyimiyle bütün bilimleri öğretiyordu ona- buna karşılık da evde bedava oturuyor, yiyip içiyordu.

Pokrovski yoksul, çok yoksul bir gençti. Sağlığı devamlı okula gitmesine elverişli değildi. Evde ona ağız alışkanlığıyla üniversiteli diyorlardı. Kendi halinde, sessiz, sakin bir yaşayışı vardı. Bizim odadan bile duyulmazdı sesi. Görünüşte tuhaf bir insandı. Yürüyüşü, selam verışı, konuşması pek garipti. Öyle ki, önceleri ona bakınca tutamazdım kendimi, gülerdim. Saşa durmadan takılırdı ona. Özellikle, bize ders verirken hiç rahat bırakmazdı zavallıyı. Üstelik sinirli bir tipti Pokrovski. En küçük bir şeyden öfkelenir, bağırıp çağırmaya başlar, bizi Anna Fyodorovna'ya şikâyet eder, çoğunlukla dersi bitirir nenden öfkeyle kalkar odasına giderdi. Odasında durmadan okurdu. Çok kitabı vardı. Hepsi de değerli kitaplardı. Bir yerlerde daha ders veriyor, biraz para da kazanıyordu. Eline geçen parayla hemen gidip kitap alıyordu.

Zaman daha yakından tanıdım onu. Son derece temiz yürekli, saygıdeğer bir insandı. Tanıdığım en iyi insandı diyebilirim. Annem derin bir saygı duyuyordu ona. Sonraları en yakın dostum oldu - elbette annemden sonra.

Başlangıçta, kocaman kız olmama karşın, ben de katılır-

dım Saşa'ya, Pokrovski'yi kızdırmak, sabrını taşımak için ne yapsak diye saatlerce düşünürdük. Kızınca çok gülünç oluyordu. Bayılıyorduk kızmasına (bunu anımsadıkça şimdi kendi kendimden utaniyorum). Bir keresinde gözlerinden yaş gelene dek kızdırdık onu. "Kalpsiz çocuklar" diye fısıldadığını anımsıyorum. Birden bozuldum, utandım, acıdım ona. Bugünmüş gibi aklımda, kulaklarıma kadar kızardım. Gözlerimde yaşlar, sakinleşmesi, aptalca şakalarımızdan alınmaması için yalvarmaya başladım. Ama o, kitabı kapadı, dersi bitirmeden odasına gitti. Üzüntümden bütün gün acı çektim. Hainliğimizle onu ağlayacak duruma getirdiğimiz düşüncesi perişan ediyordu beni. Belli ki ağlamasını bekliyorduk. İstedığımız buydu kuşkusuz. Demek sabrı tükenmişti. Zavallıyı kötü talihini düşünmek zorunda bırakmıştık! Üzüntümden, can sıkıntımından, duyduğum pişmanlıktan bütün gece uyku girmedi gözüme. Pişmanlık duygusunun insanı ferahlattığını söylerler... yalan, Üzüntüme ben farkına varmadan gurur da karışmıştı. Pokrovski'nin beni çocuk yerine koymasını istemiyordum. On beş yaşındaydım çünkü.

O günden sonra, Pokrovski'nin benim hakkımdaki düşüncelerini değiştirmek için çeşitli planlar kurmaya başladım. Ama bazen pek çekingen, ürkek oluyordum. İçinde bulunduğum durumda kesin adımı hiçbir biçimde atamazdım. Yalnızca hayaliyle yetiniyordum bunun (hem de ne hayal!) Saşa'nın yaramazlıklarına katılmıyordum artık. Pokrovski de kızmıyordu bize. Ama gururum için bana bu yetmiyordu.

Şimdi ömrümde tanıdığım en tuhaf, en ilginç ve en zavalı insan üzerine biraz söz etmek istiyorum. Ondan şimdi, notlarımın özellikle burasında söz etmemin tek nedeni, bugüne dek onunla hiç ilgilenmemem ve Pokrovski'yle ilgili her şeyin benim için birden büyük önem kazanmasıdır!

Ara sıra bize üstü başı pis, çekingen tavırlı, ak saçlı, ufak tefek, kısacası çok tuhaf bir ihtiyar gelirdi. İlk bakışta bir şeyden, hatta kendi kendinden utandığını sanırdınız. Ezilip büzülürdü. Öyle el kol hareketleri vardı, yüzünü gözünü öyle oynatırdı ki gören aklının başında olmadığını söyleyebilirdi. Gelip antrede, camlı kapının yanında dikilir, içeri girmeye cesaret edemezdi. Bizlerden -ben, Saşa ya da ona acıdığını bildiğim uşaklardan- birimiz oradan geçerken kolunu sallayarak yanına çağırırdı bizi, tuhaf işaretler ederdi. Başımızı salladığımız zaman -bu, evde yabancı kimsenin olmadığı, girebileceği anlamına geliyordu- zavallı ihtiyar kapıyı usulca açar, gülümser, ellerini sevinçle oğuşturarak, parmaklarının ucuna basa basa Pokrovski'nin odasına yollanırdı. Onun babasıydı.

Zavallı ihtiyarın öyküsünü sonra bütün ayrıntısıyla öğrendim. Vaktiyle bir yerde çalışıyormuş. Son derece yeteneksiz olduğu için küçük, önemsiz bir görev vermişler ona. Birinci karısı (üniversiteli Pokrovski'nin annesi) ölünce ikinciyle evlenmiş. Bu seferki karısı küçük esnaftan birinin kızıymış. Yeni karısının aileye girmesiyle evde dirlik düzenlik kalmamış. Kadın kimseye nefes aldirtmiyormuş. Herkesi kukla gibi parmağında oynatıyormuş. Bizim üniversiteli o zamanlar daha küçük, on yaşında bir çocukmuş. Analığı nefret ediyormuş ondan. Ama kaderi yardım etmiş küçük Pokrovski'ye. Memur Pokrovski'yi tanıyan, bir zamanlar ona çok iyiliği dokunmuş çiftlik sahibi Bikov çocukla ilgilenmiş, yatılı bir okula yerleştirmiş onu. Bikov'un bu ilgisinin nedeni, çocuğun (Anna Fyodorovna'nın yardım ettiği, sonra da memur Pokrovski'yle evlendirdiği) ölen annesini kızlığından tanımasıymış. Anna Fyodorovna'nın yakın dostu olan Bikov kıza gönlünden koparak beş bin ruble düğün hediyesi vermiş. Bu paranın akıbetinden hiç kimsenin haberi yokmuş. Anna Fyodorovna anlattı bunları bana. Üniversiteli, ailesinden söz et-

meyi sevmezdi. Annesinin çok güzel olduğunu söylüyorlar. Onun böyle önemsiz bir memurla evlenmesi tuhaf doğrusu... Genç yaşta ölmüş zavallı. Evlendikten dört yıl sonra.

Bizim Pokrovski yatılı okulu bitirince bir liseye, ondan sonra da üniversiteye girmiş. Petersburg'a sık sık gelen Bikov burada da yardımlarını esirgememiş ondan. Sağlığının bozuk olması yüzünden Pokrovski üniversiteye devam edememiş. Bikov Anna Fyodorovna'yla tanıştırmış onu. Böylece genç Pokrovski, Saşa'ya çeşitli dersler vermesi karşılığında eve pansiyoner olarak alınmış.

İhtiyar Pokrovski, karısının zulmünden çok kötü bir alışkanlık edinmiş. Hep içiyormuş. Karısı dövüyormuş onu. Ancak mutfakta yatıp kalkmasına izin veriyormuş. Adamcağız sonunda dayağa da kötü davranışa da alışmış, yakınmıyormuş artık. İçki yüzünden pek ihtiyar sayılamayacağı bir yaşta bunamış. Adamcağızın tek duygusu oğluna beslediği sınırsız sevgiymiş. Genç Pokrovski'nin annesine çok benzediğini söylüyorlardı. Zavallı ihtiyarın kalbinde böylesine büyük bir sevginin doğmasına neden, ölen iyi huylu karısının anısı mıydı acaba? İhtiyar, oğlundan başka bir şeyden söz etmez, aksatmadan haftada iki kez görmeye gelirdi onu. Daha sık gelmek elinde değildi. Genç Pokrovski babasının ziyaretlerinden hiç hoşlanmazdı. Delikanlının en büyük kusuru, babasına karşı saygısızlığıydı. Ne var ki, ihtiyar da dünyanın en çekilmez yarattığı oluyordu bazen. Bir kere, son derece meraklıydı. Gevezeliğiyle, saçma sapan sorularıyla oğlunun çalışmasına engel oluyordu. Sonra, kimi zaman sarhoş geliyordu. Oğlu ihtiyara kötü alışkanlıklarını biraz unutturmuştu. Merakını yenmesini, durmadan gevezelik etmemesini öğretmişti ona. Öyle ki, sonunda ihtiyar, oğlunun sözlerini derin bir saygıyla dinler olmuştu. Onun iznini almadan ağzını açmaya cesaret edemiyordu.

Zavallı ihtiyar, Petenka'sına (oğluna Petenka derdi) doya-

mıyordu. Ziyarete geldiği zamanlar pek endişeli, ürkek olurdu -belki de oğlunun onu nasıl karşılayacağını bilmediğindendi bu,- kapıda durur, uzun süre içeri girmeye cesaret edemezdi. Beni görürse, yirmi dakika Petenka'nın ne yaptığı, sağlığının nasıl olduğu, canının sıkılıp sıkılmadığı, işi olup olmadığı, yazıp yazmadığı üzerine soru yağmuruna tutardı beni. Sözlerimle ona yeterince cesaret verdiğimde, sonunda girmeye karar verir, usulca kapıyı aralar, önce başını uzatır, oğlunun kızmadığını, başını sallayarak onu çağırıldığını görürse parmaklarının ucuna basarak içeri girer; paltosunu, geniş kenarlı eski püskü şapkasını askıya asar -bütün bunları hiç ses çıkarmadan yapardı;- sonra bir sandalyeye usulca ilişir. Petenka'sının keyfi yerinde mi, yerinde değil mi anlamak için bakışlarını oğluna diker, en küçük bir hareketini gözden kaçırmamaya çalışırdı. Oğlunun canının birazcık olsun sıkıldığını sezinlerse hemen kalkar, "Şey, Petenka, derdi, zaten bir dakika oturmak için uğramıştım. Uzak bir yere gitmiştim de, geçerken biraz dinleneyim dedim." Sonra yavaşça paltosunu, şapkasını alır, kapıyı gene usulca açar; içindeki derin sızıyı bastırmak, oğlundan saklamak için zoraki gülümseyerek çıkardı.

Delikanlının onu iyi karşıladığı zamanlarsa, sevincinden ne yapacağını bilemezdi ihtiyar. Son derece mutlu olduğu yüzünden, hareketlerinden anlaşılırdı. Oğlu ona bir şey sorsarsa sandalyesinde hafifçe doğrulup alçak sesle, ezilip büzülerek, adeta coşku içinde, her zaman insanı neşelendiren deyimleri kullanmaya çalışarak karşılık verirdi. Ama beceremezdi bunu: Çoğunlukla şaşırır, kızarır bozarır, ellerini nereye koyacağını, ne yapacağını bilemez, durumu kurtarmak istiyormuş gibi uzun süre mırıldanırdı kendi kendine. Yanıt vermeyi başardığı zamanlarsa kurulur; yelegini, kravatını, fragını şöyle bir düzeltir, ciddi bir tavır takınırdı. Hatta kendine güveni bazen öylesine artardı ki, sandalye-

sinden sessizce kalkar, kitaplığın yanına gider, oradan rasgele bir kitap çeker, okumaya başlardı. Bütün bunları, oğlunun kitaplarını istediği zaman karıştırabilirmiş, burada ona her zaman böyle iyi davranırmış gibi yapmacık bir soğukkanlılıkla yapardı. Ne var ki oğlunun kitaplarına dokunmamasını söylediğinde zavallı ihtiyarın nasıl korktuğuna bir keresinde tanık olmuştum... Elleri dolaştı, kitabı başaşağı koydu yerine, sonra düzeltmek istedi, bu kez arkasını öne getirerek soktu; gülümsedi, kızarıp bozardı, suçunu nasıl bağışlatacağını bilemeden bir süre bocaladı durdu. Pokrovski öğütleriyle ihtiyarı kötü alışkanlıklarından yavaş yavaş uzaklaştırmaya çalışıyordu. Onu peşpeşe iki üç kez içkisiz görünce sonraki gelişlerinde ayrılırken yirmi beş, elli kopek, hatta bazen daha çok veriyordu ona. Kimi zaman çizme, kravat ya da yelek alıyordu. İhtiyarcık yenilerini giyince pek böbürleniyordu. Arada bize de uğradığı olurdu. Saşa'yla bana horoz şekeri, elma şekeri getirir, bizimle hep Petenka'dan söz ederdi. Derslerimizi dikkatle dinlememizi söyler, "Petenka iyi yürekli, örnek, üstelik bilgili bir çocuktur" derdi. Konuşurken bazen sol gözünü gülünç bir biçimde kırpar, öylesine tuhaf hareketler yapardı ki tutamazdık kendimizi, kahkahalarla gülmeye başlardık. Annem çok se-verdi onu. İhtiyar, -karşısında süklüm püklüm dururdu ama- Anna Fyodorovna'dan nefret ederdi.

Pokrovski'den ders almayı kısa bir zaman sonra kestim. Hâlâ çocuk, yaramaz bir kız sayıyordu beni, Saşa'yla bir tutuyordu. Eski hatalarımı unutturmak için bütün gücümle çalıştığım için bu durum pek dokunuyordu bana. Ama o bir şeyin farkında değildi. Bu daha çok sıkıyordu canımı. Ders dışında hemen hiç konuşmuyordum Pokrovski'yle, konuşamıyordum. Yüzüm kıpkırmızı oluyor, ne söyleyeceğimi şaşırtıyor, sonra da gidip bir köşede can sıkıntısından gizli gizli ağlıyordum.

Tuhaf bir olay yakınlaşmamıza yardım etmeseydi bu işin sonu neye varırdı, bilmiyorum. Annem Anna Fyodorovna'nın yanında olduğu bir akşam sessizce Pokrovski'nin odasına girdim. Onun evde olmadığını biliyordum. Doğrusu, oraya niçin girdiğimi de bilmiyorum. Bir yılı aşkın bir süredir bitişik odalarda oturmamıza karşın, odasının içini hiç görmemiştim. Kalbim, göğsümden dışarı fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Büyük bir merakla bakındım. Odanın pek yoksul bir görünümü vardı. Üstelik dağınıktı. Masanın sandalyelerin üzeri kâğıt doluydu. Kitaptan, kâğıttan geçilmiyordu! Tuhaf bir düşünce geldi aklıma, aynı zamanda hiç de hoş olmayan bir duyguya kapıldım. Dostluğumu, seven kalbimin yakınlığını Pokrovski'nin yeterli bulmadığını sanıyordum. O okumuş bir insandı, bense aptal, dünyadan habersiz ömründe kitap okumamış bir kız... Kitapların ağırlığından bel vermiş raflara baktım. Anlaşılmaz bir öfke, bir can sıkıntısı doldurdu içimi. Bir anda kitaplarının hepsini baştan sona okumaya karar verdim. Hem bunu elden geldiğince çabuk yapacaktım. Bilmiyorum, belki de, onun bildiği her şeyi bilirsem dostluğuna daha çok degeceğini düşünüyordum. Kitaplığa yaklaştım, hiç düşünmeden, duraksamadan elime geçen ilk kitabı aldım -üzeri bir parmak toz bağlamış, eski, kalın bir kitaptı bu;- yüzüm kıpkırmızı, heyecandan, korkudan zangır zangır titreyerek, çaldığım kitabı bizim odaya götürdüm. Annem uyuduktan sonra gece lambasının dibinde okumaya karar vermiştim onu.

Odamıza geldiğimde kitabı aceleyle açıp bunun yarı çürümüş, sayfaları kurt yenilikleriyle dolu, Latince bir kitap olduğunu görünce canım ne sıkılmışı! Zaman kaybetmeden hemen geri döndüm. Tam kitabı yerine koyuyordum ki, koridorda bir gürültü oldu, yaklaşan ayak sesleri duydum. Elimi çabuk tutayım dedim, gelgelelim uğursuz kitaplar o kadar sıkı dizilmişlerdi ki, aradan bir tanesini çe-

kince ötekiler boşluğu hemen kapamışlardı. Elimdeki kitabı yerine sokmaya gücüm yetmiyordu. Kitapları zorladım. Sanki kırılmak için o anı bekleyen, kitaplığı tutan paslı çivi birden ikiye ayrıldı. Kitaplığın bir yanı devrildi. Kitaplar gürültüyle yere yuvarlandı. Kapı açıldı, Pokrovski girdi içeri.

Şurasını da söylemeliyim, bir şeyinin karıştırılmasından hiç hoşlanmazdı Pokrovski. Hele kitaplarına dokunanın vay halineydi! Irili ufaklı kitapların raflardan dökülüp masanın, sandalyelerin altına yuvarlandığını görünce benim korkumu artık varın siz düşünün! Kaçacak oldum, ama artık çok geçti! “Her şey bitti, diye geçiriyordum içimden, her şey bitti! Mahvoldum! On yaşında bir çocuk gibi şımarıyor, azıyorum! Çok aptalım!” Pokrovski küplere bindi. “Bir bu eksikti! diye bağırmaya başladı. Utanma yok mu sizde!.. Hiç akıllanmayacak mısınız siz?” Koşup kitaplarını toplamaya koyuldu. Yardım etmek için eğildim. “İstemez istemez! diye bağırdı. Bir daha buraya gelmezseniz iyi edersiniz. Çağırın oldu mu sizi?” Ama benim uysallığım karşısında biraz yumuşayıp öğüt verir bir tavırla sürdürdü konuşmasını: “Ne zaman akıllanacaksınız siz, bu yaramazlıkları bırakacaksınız? Artık çocuk değilsiniz, on beş yaşında, kocaman bir kızsınız!” Kuşkusuz, gerçekten büyüyüp büyümediğimi anlamak için başını kaldırıp yüzüme baktı, kulaklarına kadar kızardı. Bir şey anlayamadan karşısında ayakta duruyordum. Gözlerimi iyice açmış, şaşkın bakıyordum yüzüne. Ayağa kalktı, sapıtmış gibi yanıma geldi -ne yapacağını şaşırmış bir durumdaydı- bir şeyler mırıldanmaya başladı. Bir şey için özür diliyordu galiba. Belki de benim artık büyüdüğümü söylediği için... Sonunda aklım başıma geldi. O anda neler oldu bana, bilmiyorum. Elim ayağım titremeye başladı. Pokrovski’den de çok kızardım. Yüzümü ellerimle kopayıp koşarak çıktım odadan.

Utancımdan ne yapacağımı, nereye kaçacağımı bilemiyordum. Odasında yakalamıştı beni! Tam üç gün yüzüne bakamadım. Hemen kızarıp bozariyordum. Ağlamaklı oluyordum. Korkunç, tuhaf düşünceler doldurmuştu kafamın içini. Bunlardan en çılgını, saçması da ona gidip her şeyi açık yüreklilikle anlatmak, aptal bir kız gibi değil de iyi niyetle hareket ettiğime onu inandırmak istememdi. Çok ke-reler kararımı verip gidecek oldum, ama şükür cesaret edemedim. Şimdi düşünüyorum da tüylerim diken diken oluyor! Hâlâ kendi kendimden utanıyorum.

Birkaç gün sonra annem ağır hastalandı. İki gün yataktan kalkmadı, ikinci günün gecesi ateşi çıktı, sayıklamaya başladı. İlk gece hiç uyumamış, annemin başucunda oturmuş, ilaçlarını saatinde vermiştim. İkinci gece çok bitkin düşmüştüm. Arada bir gözkapaklarım kapanıyor, başım dönüyordu. Tam uykuya yenileceğim anda annemi iniltileri uyandırıyor, yordu beni. Silkiniyor, sonra gene dalıyordum. Zor ayakta duruyordum. Nasıl olduğunu ne biliyor ne de anımsıyorum. Uykuya karşı direnirken korkunç bir hayal, bir düş gördüm. Dehşet içinde uyandım. Oda karanlıktı. Gece lambası sönmek üzereydi. Bir parlıyor, odanın duvarını aydınlatıyor, bir sönüyordu. Nedense korktum, tuhaf bir dehşete kapıldım. Korkunç düş allak bullak etmişti beni. Yüreğim sıkışıyordu... Oturduğum sandalyeden ayağa fırladım. Bana acı veren o duygunun etkisi altında, elimde olmadan bir çığlık attım. Tam o anda kapı açıldı, Pokrovski girdi odaya.

Onun kolları arasında kendime geldiğimi anımsıyorum yalnızca. Dikkatlice koltuğa oturttu beni, bardakla su getirdi, bir sürü soru sordu. Verdiğim yanıtları şimdi anımsamıyorum. Elimden tutmuş. “Hastasınız, siz de çok hastasınız, diyordu, ateşiniz var, kendi kendinizi perişan ediyorsunuz, sağlığınıza hiç düşünmüyorsunuz. Sakinleşin, yatıp uyun. İki saat sonra uyandırırın sizi, şimdi biraz dinlenin...

Hadi yatın, yatın!” Ağzımı açmama fırsat vermeden habire konuşuyordu. Yorgunluk son gücümü de kırdı, bitkinlikten gözlerim kapandı. Yarım saat uyumak için kanepeye uzandım, bir de sabah uyandım. Pokrovski annemin ilaç alma saati gelmeden önce uyandırmamıştı beni...

Gündüz biraz dinledikten sonra devrisi akşam, sabaha kadar hiç uyumamaya kararlı, koltuğu çekip annemin başucuna yeni oturmuştum, saat on birde Pokrovski çaldı odamızın kapısını. Açtım. “Yalnız başınıza oturmaktan canınız sıkılır belki, dedi, bir kitap getirdim size, buyrun. Hoşunuza gidecek.” Aldım. Bu kitabın nasıl bir şey olduğunu anımsamıyorum. Bütün gece uyumamış olsam da açıp içine bakmamış olsam gerek. Tuhaf bir heyecan uyutmuyordu beni. Durduğum yerde duramıyordum!. Birkaç kez kalktım koltuktan, odanın içinde dolaşmaya başladım. Tatlı bir duygu bütün bedenimi sarmıştı. Pokrovski’nin ilgisine öyle seviniyordum ki! Benim için rahatsız olması, uğraşması gurur veriyordu bana. Bütün gece düşündüm, hayal kurdum. Pokrovski bir daha uğramadı o gece, uğramayacağını da biliyordum zaten. Devrisi akşamın hayalini kuruyordum.

Devrisi akşam evin içinde el ayak çekildikten, herkes yatıktan sonra Pokrovski odasının kapısını açtı, eşikte durup konuşmaya başladık. O zaman birbirimize söylediklerimizden hiçbirini anımsamıyorum. Yalnızca çok korktuğum, şaşırduğım, kendi kendime kızdığım aklımda. Sabırsızlıkla konuşmamızın sonunu bekliyordum, oysa bir yandan da sözü uzatmaya bütün gücümle çalışıyordum. Gün boyu hep bu anı beklemiş, soracağım soruları, vereceğim yanıtları hazırlamıştım... Dostluğumuz o akşam başladı. Annemin hastalığı süresince her gece birkaç saat birlikte oluyorduk. Sıkılganlığımı yavaş yavaş yenmiştim. Ama gene de her konuşmamızda bir sürü pot kırıyordum. Öte yandan, onun benim için can sıkıcı kitaplarını unuttuğunu gördükçe gizli

bir sevinç, gurur duyuyordum. Bir keresinde söz döndü do-laştı, kitaplarını devirmem olayına geldi. Gülüştük. Tuhaf bir andı o... nedense aşırı açık yürekli, içtendim. Heyecan-landım, coştum, her şeyi itiraf ettim... Okumak, bir şeyler öğrenmek istediğimi, beni küçük bir kız, çocuk sanmasına kızdığımı söyledim... Yineliyorum, o anda tuhaf bir ruhsal durum içindeydim. Yüreğim yumuşamış, gözlerim yaşar-mıştı. Saklamadan her şeyi, her şeyi anlattım: Ona karşı beslediğim dostluk duygularımı; onu sevmek, avutmak is-tediğimi... Tuhaf tuhaf bakıyordu yüzüme. Şaşırmıştı, bir şey söylemedi. Birden derin bir can sıkıntısı kapladı içimi. Beni anlamadığını sanıyordum. Belki de alay ediyordu be-nimle. Birden ağlamaya başladım. Çocuk gibi hıçkıra hıçkı-ra ağlıyordum. Tutamıyordum kendimi. Sinir krizine tutul-muştum sanki. Ellerimi tuttu, öptü, göğsüne bastırdı, avut-maya çalıştı beni. Çok duygulanmıştı. Neler söylüyordu ba-na, anımsamıyorum. Yalnızca ağlıyordum. Sonra gülümsü-yor, gene ağlıyordum. Yüzüm kıpkırmızı olmuştu. Sevinç-ten bir şey söyleyemiyordum. Heyecanıma karşın, Pokrov-ski'nin de sıkılganlığından, çekingenliğinden kurtulamadığı kaçmamıştı gözümden. Coşkunluğumun, heyecanımın, böylesine birdenbire ortaya çıkan dostluk duygumun hoşu-na gittiği belliydi. Belki de başta yalnızca bir merak uyan-dırmıştı onda. Kararsızlığı zamanla kayboldu. Dostluğumu, tatlı sözlerimi, yakınlığımı içtenlikle benimsedi, duyguları-ma en yakın bir dost, bir kardeş gibi aynı ilgiyle, sevgiyle karşılık verdi. Yüreğim öylesine sıcaktı, mutluluk doluydu ki!.. Hiçbir şeyimi saklamıyordum ondan. Farkındaydı bu-nun, giderek daha çok bağlanıyordu bana.

Zavallı hasta annemin yatağının yanında gece lambasının titrek ışığı altında başbaşa geçirdiğimiz acı, ama gene de tatlı saatlerde nelerden söz etmedik!.. Aklımıza gelen, yüre-gimizden kopan, açığa vurmak istediğimiz her şeyden...

Mutluyduk... Ah, hem keder hem sevinç dolu ne saatlerdi onlar! Şimdi anımsadıkça tatlı bir elem sarıyor içimi. Anı tatlı da acı da olsa her zaman ıstırap verir insana. Belki başkası öyle değildir, ben duyarım bu ıstırapı. Ama tatlıdır bu ıstırap. Kalp acı çekmeye, ezilmeye, sıkışmaya, kederlenmeye başladığında anılar onu, gündüzün sıcağında kavrulmuş cılız, zavallı bir çiçeği akşam serinliğinde çiğ tanelerinin canlandırdığı gibi canlandırır.

Annem yavaş yavaş iyileşmeye başlamıştı. Ama ben geceleri hâlâ başucunda oturuyordum. Pokrovski sık sık kitap getiriyordu bana. Önceleri uyumamak için okuyordum, sonra dikkatle, sonunda hırsıyla okumaya başladım. O güne dek bilmediğim, varlığından haberdar olmadığım birçok şey öğrendim kısa zamanda. Yeni yeni düşünceler, duygular bir anda doluvermişti içime. Edindiğim izlenimler beni ne denli heyecanlandırıyor, üzüyorsa o ölçüde seviyordum onları. Ruhuma doldukça doluyorlardı. Ne'olduğumu ben de anlayamıyordum. Ama bu ruhsal zorlama yıkamadı beni. Hayale aşırı düşkün bir insan olmam kurtardı beni.

Annem iyileşince bizim gece buluşmalarımız, sohbetlerimiz de sona erdi. Bazen, çoğunlukla boş, derin anlamı olmayan kısa konuşmalar geçiyordu aramızda. Gelgelelim onun her söylediğinin altında gizli anlamlar aramak hoşuma gidiyordu. Hayatım dopdoluydu. Mutluydum. Birkaç hafta böyle geçti...

Bir gün ihtiyar Pokrovski geldi bize. Uzun uzun konuştu. Her zamankinin tersine neşeli, canlı, konuşkandı. Gülüyor, kendince espriler yapıyordu. Sonunda çıkardı ağzından baklayı. Tam bir hafta sonra Petenka'nın doğum günü olduğunu, o gün kesinlikle oğluna geleceğini söyledi. Yeni yeleğini giyip gelecekmiş. Karısı da ona bir çift yeni çizme alacağına söz vermiş. Kısacası, ihtiyar çok mutluydu, aklına gelen her şeyden söz edip duruyordu.

Onun doğum günü ha! Gece gündüz hep aklımda bu doğum günü vardı artık. Dostluğumu Pokrovski'ye göstermeye, ona bir armağan almaya kararlıyım. Ama ne alacaktım? Düşündüm taşındım, kitapta karar kıldım. Puşkin külliyyatının son baskısını almak istediğini biliyordum. Puşkin'i alacaktım ona. Elişinden kazandığım otuz ruble kadar bir param vardı. Yeni bir entari için ayırmıştım onu. Hemen ahçı kadın Matryona'yı Puşkin külliyyatının kaç ruble olduğunu öğrenmesi için yolladım. Felaket! On bir kitap, cilt masrafıyla birlikte en azından altmış ruble tutuyordu. Nereden bulacaktım bu parayı? Kara kara düşünüyor, neye karar vereceğimi bilemiyordum. Annemden istemeye içim el vermiyordu. Annem elbette yardım ederdi bana. Ama o zaman evde herkes haberdar olurdu armağanımdan. Ayrıca bu davranışımız Pokrovski'nin bir yıllık emeğine karşılık bir teşekkür niteliğini de kazanabilirdi. Yalnız başıma, herkesten gizli vermek istiyordum bu armağanı. Bana geçen emeğineyse yalnızca dostluğumla karşılık vermek istiyordum. Sonunda bir çıkar yol buldum.

Gostini Dvor Çarşısı'ndaki sahaflarda çok az kullanılmış, yeni denebilecek bazı kitapların sıkı bir pazarlıkla bazen yarı fiyatına alınabileceğini biliyordum. Gostini Dvor'a gitmeye kararlıyım. Gittim de. Devrasi gün annemin de Anna Fyodorovna'nın da birer işi çıktı çarşıda. Annem hasta olduğu için gidemedi. Anna Fyodorovna'nın da neyse ki canı istemedi, böylece benim gitmem gerekti. Matryona'yla çıktık.

Şansıma, hemen buldum Puşkin'in külliyyatını. Hem çok güzel ciltliydi. Pazarlığa giriştim. Önce kitapçılarda olduğundan daha yüksek bir fiyat söylediler. Ama birkaç kere dükkâna gire çıka adamı on gümüş rubleye razı ettim. Öyle sevinçliydim ki!.. Matryona şaşırmıştı. Bunca kitabı almak nereden aklıma esti, anlayamıyordu. Gelgelelim, bütün param kâğıt otuz rubleydi, adam fiyatı daha indirmeye yanaş-

mıyordu. Yalvarıp yakarmaya başladım. Sonunda yumuşadı. İndi, ama ancak iki buçuk ruble. Bu indirimi de, iyi bir kız olduğum için bana yaptığına, başkası olsaydı dünyada bir kopek inmeyeceğine yemin etti. İki buçuk ruble eksigim vardı! Üzüntümden ha ağladım ha ağlayacaktım. Ama hiç beklenmedik bir olay yetişti imdadıma.

Biraz ötede, üzeri kitap yığılı başka bir masanın başında ihtiyar Pokrovski'yi gördüm. Beş alı satıcı başına toplanmış, adamcağızı şaşkına çevirmişlerdi. Her biri bir kitap uzatıyordu ona. O da hepsini almak istiyordu! Zavallı ihtiyar ortada kalmış, hangi kitabı alsın bir türlü karar veremiyordu. Yanına gittim, burada ne aradığını sordum. Beni gördüğüne çok sevindi. En azından Petenka'sını sevdiği kadar severdi beni. "Gördüğünüz gibi, kitap alıyorum Varvara Alekseyevna, dedi, Petenka'ya kitap alıyorum. Doğum günü yaklaştı, kitabı çok sevdiği birkaç kitap alayım dedim ona"... İhtiyarın konuşması her zaman bir tuhaftı. Üstelik şimdi şaşkın bir durumdaydı. Elini hangi kitaba uzatsa iki ya da üç gümüş rubleydi. Büyük kitapların fiyatını bile sorduğu yoktu. Yalnızca eline alıyor, imrenerek sayfalarını karıştırıyor, evirip çevirdikten sonra gene yerine koyuyordu. Alçak sesle "Yoo, bu çok pahalıdır, diyordu, şunlar nasıl acaba?" Sonra ince küçük kitapların, dergilerin yanına gidiyordu. Onlar çok ucuzdu. "Niçin alıyorsunuz bunları, dedim, saçma sapan şeyler hepsi." "Yok canım, diye karşılık verdi, bakın hele, çok güzel kitaplardır bunlar, çok çok güzel!" Bunu öylesine çabuk çabuk, öylesine acıklı söylemişti ki, iyi kitaplar niye bu kadar pahalı diye ağlamamak için kendini zor tuttuğu kaçmamıştı gözümiden. Bir gözyaşı damlasının soluk yanağından kırmızı burnunun üzerine yuvarlandığını görür gibi oldum. Ne kadar parası olduğunu sordum. Zavallı ihtiyar, bir parça yağlı gazete kâğıdına sarılı bütün parasını çıkardı. "İşte, dedi, bir yarım gümüş ruble,

yirmi gümüş kopek, yirmi bakır kopek.” Kolundan tutup hemen benim sahafa götürdüm onu. “Bakın, dedim, tam on bir kitap. Hepsinin fiyatı topu topu otuz iki buçuk ruble. Benim otuz rublem var, iki buçuk da siz ekleyin, birlikte armağan edelim hepsini.” İhtiyar sevincinden göklere uçtu. Paralarını masanın üzerine döktü. Ortaklaşa aldığımız kitapları sahaf ona yükledi. Benim ihtiyar, cepleri, kolları kitap dolu, onları devrisi gün gizlice bana getireceğine söz verip gitti.

Devrisi gün oğlunu görmeye geldi ihtiyar: Her zamanki gibi bir saat kaldı yanında, sonra bize uğradı, son derece komik, esrarlı bir tavırla yanıma oturdu. Gülümseyerek, bir sır sahibi olabilmenin verdiği gururla ellerini oğuşturarak kitapları hiç kimseye sezdirmeden getirdiğini, mutfakta Matryona'ya teslim ettiğini söyledi. Sonra söz kendiliğinden, beklenen doğum gününe geldi. İhtiyar, armağanı nasıl vereceğimiz üzerine bol bol konuştu. Onu dinledikçe kafasının içinde, bir türlü açığa vurmadığı bir şeyin olduğunu sezinledim. Susuyor, bekliyordum. O güne kadar tuhaf davranışlarından, yüz hareketlerinden, sol gözünü kırpmasından hemen anlayıverdiğim gizli sevinci, mutluluğu kaybolmuştu. İkide bir yüzü kederli, huzursuz bir anlatımla kaplanıyordu. Sonunda dayanamadı. Alçak sesle, çekingen.

- Şey... diye başladı, beni dinleyin Varvara Alekseyevna... Bakın ne diyeceğim size Varvara Alekseyevna... -İhtiyar çok heyecanlıydı.- Şöyle yapalım: Doğum gününde on kitabı alın, kendi adınıza armağan edin. Ben de on birinciye alıp kendi adıma vereyim. Böylece ikimiz de doğum günü armağanı vermiş oluruz ona...

İhtiyar ne söyleyeceğini şaşırdı, sustu. Yüzüne baktım. Yanıtımı ürkek bir sabırsızlık içinde bekliyordu.

- Birlikte vermemizi niçin istemiyorsunuz Zahar Petroviç? dedim.

- Şey... Varvara Alekseyevna... nasıl söylesem...

İhtiyar kızarıp bozardı. Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Sonunda toparladı kendini, meramını anlattı:

- Bildiğiniz gibi bazen ölçüyü kaçıyorum, Varvara Alekseyevna... yani şunu söylemek istiyorum, sık sık kaçıyorum ölçüyü... canım sıkılınca tutamıyorum kendimi... ne bileyim, havalar kötü gitti mi, bir şeye üzüldüm mü ya da bir aksilik oldu mu bazen tutamıyorum kendimi, ölçüyü kaçırıp, fazla içiyorum. Petenka çok kızıyor. Hiç istemiyor içmemi, Varvara Alekseyevna, öfkeleniyor, bağırıp çağırıyor, öğütler veriyor bana. Vereceğim armağanla artık düzeldiğimi, istediği gibi olduğumu göstermek istiyorum ona. Doğum gününde ona bir kitap armağan etmek için kaç zamandır para biriktiriyorum. Para az geçiyor elime. Ara sıra Petenka'nın verdiğinden başka para görmüyorum. Bunu o da biliyor. Varsın paramı nereye harcadığımı görsün, her şeyimin onun için olduğunu anlasın.

İhtiyara çok acı mıştım. Bir an düşündüm. Zavallı endişeli bakıyordu yüzüme.

- Beni dinleyin Zahar Petroviç, dedim, kitapların hepsini siz verin.

- Nasıl? Hepsini mi dediniz?

- Evet.

- Kendi adıma mı?

- Evet kendi adınıza.

- Yalnız kendi adıma mı demek istiyorsunuz?

- Evet...

Açık konuşuyordum ama, ne demek istediğimi bir türlü anlayamıyordu ihtiyar. Biraz düşündükten sonra,

- Evet, evet! dedi. Çok iyi olurdu, ama ya siz, Varvara Alekseyevna?

- Ben bir şey vermeyeceğim.

İhtiyar dehşet içinde.

- Nasıl! diye haykırdı. Bir şey vermeyecek misiniz Petenka'ya, istemiyor musunuz?

Adamcağız korkmuştu. Oğluna benim de bir armağan verebilmem için ilk önerisinden vazgeçmeye hazır olduğu belliydi. Çok iyi yürekli bir ihtiyardı! Oğluna armağan vermeyi elbette istediğimi, ama onu bu zevkten yoksun etmeye de gönlümün razı olmadığını söyledim.

- Oğlunuz kitapları beğenir, siz mutlu olursanız, armağanı kendim vermiş gibi sevineceğim.

Böyle söyleyince ihtiyarın endişesi bütünüyle geçti. İki saat daha oturdu yanımızda. Ama içi içine sığmıyordu. Ayağa kalkıyor, odada dolaşıyor, gürültü ediyor. Saşa'yla şakalaşıyor, gizliden beni öpüyor, kolumu çimdikliyor (arkasından) Anna Fyodorovna'ya yüzünü ekşitiyordu. Sonunda kovdu onu Anna Fyodorovna. İhtiyar sevinçten kendini kaybetmiş, fazla ileri gitmişti.

Oğlunun doğum gününde sabah ayininden çıkar çıkmaz doğru bize geldi. Saat tam on birdi. Frağı güzelce onarılmıştı. Yeleğiyle çizmeleri yeniydi. İki elinde birer paket kitapla girdi içeri. Hepimiz Anna Fyodorovna'nın salonunda oturmuş kahve içiyorduk (günlerden pazardı). İhtiyar, Puşkin'in büyük bir ozan olduğundan söz etmeye başladı. Sonra birden lafı çevirip, insanın ağırbaşlı olması, ölçüyü kaçırmaması gerektiği, kötü alışkanlıkların kişiyi mahvettiği konusuna geçti. Kendini böyle bile bile uçuruma atan birkaç isim de verdi. Sözlerini, kendisinin artık düzeldiğini, örnek bir insan olduğunu söyleyerek bitirdi. Oğlunun öğütlerine eskiden beri hak verirmiş. İçinde, yüreğinin taa derinliklerinde hissedermiş bunu, ama hayatını bir düzene koymaya ancak şimdi başlayabilmiş. Bunun en sağlam delili de uzun zamandır biriktirdiği paralarla aldığı kitaplarmış.

Zavallı ihtiyarı dinlerken içimden hem ağlamak, hem gülmek geliyordu. Sıkışınca ne de güzel yalan kırıyordu!

Kitaplar Pokrovski'nin odasında raflara yerleştirilmişti bile. Pokrovski işin aslını o zaman anladı. İhtiyarı yemeğe alı-koydular. O gün hepimiz çok neşeliydik. Yemekten sonra kâğıt oynadık. Saşa olmadık yaramazlıklar yaptı. Ben de on-dan aşağı kalmadım. Pokrovski bana özel bir ilgi gösteriyor; benimle yalnız konuşmaya fırsat arıyordu. Ama yanaşmı-yordum buna. Dört yıldır bu kadar mutlu bir günüm olma-mıştı.

Şimdi sıra üzücü, acı anılarıma geldi. Dört günün öykü-süne başlıyorum. Kalemimin yavaşlaması, bir türlü yazmak istememesi belki de bundandır. Kimbilir, kısa süren mutlu günlerimin olaylarını böyle inceden inceye uzun uzun belki de bunun için anlattım. Öylesine kısa sürdü ki bu günle-rim! Yerlerini Tanrı bilir ne zaman sona erecek keder, kap-kara bir keder aldı.

Mutsuzluğum Pokrovski'nin hastalanması, sonra da öl-mesiyle başladı.

Burada anlattığım son olaylardan iki ay sonra hastalandı. Bu iki ay süresince durmadan dinlenmeden hayatını kazan-mak için çalıştı. Son günlere dek iyiydi. Bütün veremliler gi-bi o da son ana kadar daha çok yaşayacağına inanıyordu. Bir yerde öğretmenlik buldu, ama bu meslekten nefret ediyordu. Sağlığının bozuk olması yüzünden devlet dairelerinden biri-ne giremezdi. Hem aylık almaya başlaması için çok bekleme-si gerekiyordu. Sözün kısası, umutsuzluğa düşmüştü Pok-rovski. Sinirleri bozuldu. Sağlığı da kötüye gidiyordu. Bunun farkında değildi. Sonbahar geldi. Her gün, sırtında incecik pardösüsüyle çıkıyor, iş arıyordu. Kendisine iş verilmesi için yalvarıp yakarmak yıkıyordu onu. Yağmurlu havalarda ilik-lerine kadar ıslanmış dönüyordu eve. Sonunda yatağa düştü, bir daha da kalkamadı... Kasımın sonlarında öldü.

Hastalığı süresince hiç yalnız bırakamadım onu. Her hiz-metine koştum. Çok geceler sabahlara kadar uyumadım.

Aklının başında olduğu saatler pek seyrek. Çoğunlukla sayıklıyordu. Bir sürü Şeyden, bulacağı işten, kitaplarından, babasından, benden söz ediyordu... Bu sayıklamalarından, onunla ilgili, o zamana kadar bilmediğim çok Şey ğrendim. Hastalığının ilk günlerinde evde herkes bir tuhaf bakıyordu yüzüme. Anna Fyodorovna başını sallıyordu. Ama ben cesaretle bakıyordum hepsinin yüzüne. Sonunda, Pokrovski'ye gösterdiğim ilgiden ötürü beni suçlamaktan vazgeçtiler... hiç değilse annem deđiŐtirmiŐti düŐüncesini.

Arada bir tanıyordu beni Pokrovski. Ama pek seyrek. Hemen hemen sürekli kendinde değildi. Bazı geceler sabaha kadar birileriyle anlaşılmaz bir Şeyler konuşuyordu. Boğuk sesi daracık odada tabutun içindeymiŐ gibi yankılanıyordu. Korkuyordum böyle geceler. Özellikle son gece çıldırmıŐtı sanki. Acılar içinde kıvranıyordu. İniltileri içimi parçalıyordu. Evde herkes tuhaf bir dehşete kapılmıŐtı. Anna Fyodorovna, hasta bir an önce ölüp kurtulsun diye boyuna dua ediyordu. Doktor ağırdılar. Pokrovski'nin sabaha ıkmayaağını söyledi.

İhtiyar Pokrovski geceyi koridorda, oğlunun odasının kapısının dibinde geçirdi. Bir dŐek sermiŐlerdi ona orada. İfade bir odaya giriyordu. Perişandı zavallı. Keder onu bitirmiŐtı sanki. Kendi kendine konuşuyordu. Üzüntüden aklını yitirecek sanıyordum.

Üzüntüden, kederden iyice bitkin düşen ihtiyar sabaha karşı döŐeđinde derin bir uykuya daldı. Saat sekizde Pokrovski can çekiŐmeye başladı. İhtiyarı uyandırdım. Hastanın aklı baŐındaydı. Hepimizle helallaŐtı. Çok tuhaftır, ağlamıyordum. Ama yüreğim sıkışıyordu. Acı ekişiyordum.

En çok, onun son dakikaları perişan etmişti beni. Durmadan bir Şey istiyordu, ama ne söylediğini anlayamıyordum. İçim parçalanıyordu! Son bir saat pek huzursuzdu. Bir Şey için üzülüyor, yavaş yavaş soğumaya baŐlayan elle-

riyle birtakım hareketler yapıyordu. Sonra gene hep o boğuk sesiyle yalvararak bir şey istemeye başladı. Ama ağzından yalnızca anlaşılmaz iniltiler çıkıyordu. Anlayamıyordum ne demek istediğini. Kolundan tutup herkesi yanına getiriyordum, su içiriyordum. Ama her keresinde üzgün başını sallıyordu. Ne istediğini anladım sonunda. Perdeyi kaldırıp, pencereyi açmamızı istiyordu. Gün ışığını, doğayı, güneşi son bir kez daha görmek istemişti galiba. Perdeyi çektim. Ne var ki doğmak üzere olan gün de, Pokrovski'nin yavaş yavaş sönen zavallı hayatı gibi hüzün dolu, kasvetliydi. Güneş görünmüyordu. Simsiyah yağmur bulutları kaplamıştı gökyüzünü. Çiseleyen yağmur camlara vuruyor, soğuk, kirli çizgiler çizerek aşağı sızıyordu. Puslu, insanı karamsarlığa salan bir hava vardı dışarıda. Yeni doğan günün soluk ışıkları odaya kadar zorla sokuluyor, tasvirin önünde yanan lambanın cılız ışığını güç bastırıyordu. Ölüm döşesinde Pokrovski üzgün, hüzünlü baktı bana, başını salladı. Bir dakika sonra öldü.

Toprağa verilmesi işiyle Anna Fyodorovna kendi uğraştı. Son derece sade bir tabut aldılar, bir de yük arabası kiralandılar. Anna Fyodorovna yaptığı masraflara karşılık rahmetlinin bütün kitaplarına, eşyalarına el koydu. İhtiyar cenkleşti onunla. Kıyameti kopardı. Alabildiği kadar kitabı aldı. Ceplerini, şapkasının içine varıncaya kadar her yerini kitap doldurdu. Üç gün yanında gezdirdi onları. Kiliseye bile onlarla gitti. Bu üç gün sapıtmış gibiydi. Tuhaf bir telaş içinde tabutun çevresinde dolanıp duruyordu: Ölünün başındaki çiçekten tacı düzeltiyor, mumları yakıyor, bitenlerin yerine yenilerini koyuyordu. Aklının başında olmadığı, bir şey düşünemediği belliydi. Kilisedeki ayine ne annem ne Anna Fyodorovna geldiler. Annem hastaydı. Anna Fyodorovna'ysa gelmek için hazırlanmıştı, ihtiyar Pokrovski'yle bozuşunca vazgeçti. Yalnız ihtiyarla ben vardık. Ayin sırasında

önseziye benzer tuhaf bir korkuya kapıldım. Ayinin sonuna kadar zor tuttum kendimi. Sonunda örttüler tabutun üzerini, çivilediler, arabaya koyup götürdüler. Ancak sokağın bitimine kadar arkasından gidebildim. Arabacı atları tırısla sürüyordu. İhtiyar tabutun arkasından koşuyor, acı acı ağlıyordu. Koştuğu için sesi kesik kesik, titrek çıkıyordu. Zavallı şapkasını düşürmüş durup almamıştı. Yağmurdan saçları sıırılsıklamdı. Rüzgâr çıkmıştı. İnsanın yüzünü soğuk soğuk kamçılıyordu. İhtiyar bir şeyin farkında değildi. Ağlayarak arabanın bir o yanına bir bu yanına koşuyordu. Eski redingotunun etekleri rüzgârda uçuşuyordu. Cepleri ağzına kadar kitap doluydu. Elinde, sıkı sıkı tuttuğu kocaman bir kitap vardı. Yoldan geçenler şapkalarını ellerine alıp haç çıkarıyorlardı. Bazıları durup, ihtiyara şaşkınlıkla bakıyorlardı. Kitaplar ceplerinden bir bir çamurların içine düşüyorlardı. Durduruyorlardı onu, düşen kitapları gösteriyorlardı. Kitabı alıp gene tabutun peşinden koşmaya başlıyordu. İlerde yaşlı, yoksul bir kadın katıldı yanına. Biraz sonra araba köşeyi döndü, gözden kayboldu. Eve döndüm. Derin bir keder içinde annemin boynuna atıldım. Var gücümle sıktım onu kollarımın arasında, hıçkıra hıçkıra ağlayarak öptüm yanaklarından. Hayatta kalan son dostumu ölüme vermekten korkuyor gibi sokuldum ona... Ama zavallı annemin de ölümü yakındı.

.....

Dünkü ada gezintimiz için çok minnettarım size Makar Alekseyeviç! Ne temizdi hava orada. Her yan yemye ildi! Hanidir yeşillik görmemiştim. Hastayken  lece imi, yüzde yüz  lece imi sanırdım. D n neler hissetmiş olabileceğini artık varın siz d   n n. D n  yle dalgın,  zg n olduğum için gücenmeyin bana. Çok mutlu, sevinçliydim, ama böyle anlarımda nedense bir eler n sarar içimi. A lamama gelince, boş verin. Ikide bir neden a ladığımı kendim de bilmiyorum. Duygularım, izlenimlerim acı veriyor bana. Bulutsuz, donuk gökyüzü, güneşin batı ı, ak amın o sakinli i... -niçin bilmiyorum- bütün bunlar bir hüzün   kt rd ler içime, doldum, a ladım. Ama niçin yazıyorum bütün bunları size? Öyle zor ki bir daha anımsamak, anlatmak! Sanırım anlarsınız beni. Hem gülmek hem a lamak geliyor içimden! Ne iyi bir insansınız, Makar Alekseyeviç! Duygularımı okumak amacıyla gözlerimin içine baktınız d n, heyecanım sizi de etkiledi. Bir yeşillik, güzel bir yol ya da su parıltısı gördünüz mü şöyle bir kurulup kar ıma geçiyor, bana malik nenizi gezdiriyormu  gibi gözlerimin içine gururla bakıyordunuz. İyi yürekli bir insan olduğunuzu gösteriyor bu, Makar Alekseyeviç. Zaten bunun için böylesine çok seviyorum sizi. Hadi ho  a kalın. Bugün gene hastayım: Ayaklarım ıslandı,    tt m. Feodora da keyifsiz. Unutmayın beni, daha sık u rayın.

V. D.'niz

Meleğim Varvara Alekseyevna!

Gezimizi bana şiirle anlatacağınızı umuyordum, oysa bir sayfacık yazmışsınız. Bu arada şunu da belirtmek isterim ki, mektubunuz kısa olduğu halde çok hoş, tatlı! Doğayı, ağaçları, duygularınızı öyle güzel anlatmışsınız ki! Ben beceremem bunu. On sayfa doldursam okuyunca insanın aklında hiçbir şey kalmaz gene. Denedim bunu. İyi yürekli, kimse-nin kötülüğünü istemeyen, halim selim, dürüst bir insan olduğumu yazıyorsunuz, daha bir şeyler yakıştıyorsunuz bana. Doğrudur bunların hepsi, canım. Gerçekten, söylediğiniz gibiyimdir, kendim de biliyorum bunu. Ama bunu siz yazdığınız zaman okurken içim bir hoş oluyor. Peşinden türlü düşünceler geliyor aklıma. Şimdi beni dinleyin anacığım, bazı şeyler anlatacağım size.

Devlet görevine başladığımda daha on yedi yaşında küçücük bir çocuktum. Neredeyse otuz yıl olacak, çalışıyorum. Anlayacağınız, çok resmî giysi eskittim. Yaşlandım. Akıllandım, insanları tanıdım. İyi çalıştım diyebilirim. Öyle ki bir keresinde az kaldı nişan almam için aday bile göstereceklerdi beni. Belki inanmayacaksınız ama doğru söylüyorum. İnanın. Gelgelelim, çekemeyenler oldu anacığım! Bakın ne diyeceğim size cancağızım, belki kafası çalışmayan, bilgisiz, aptal bir insanım, olabilir, ama duygu bakımından başkalarıyla aynıyım. Hasis bir adam ne işler açtı başıma bilerseniz, Varvara'cığım. Söylemeye dilim varmıyor. Niçin yaptı, diyeceksiniz. Sessiz, ağzı var dili yok, iyi yürekli bir insanım da onun için! Hoşlanmadılar bir kez benden nedense. Olan da bu yüzden oldu. Önce "Makar Alekseyeviç, siz şöylesiniz, siz böylesiniz" diye başladılar. Sonra "Makar Alekseyeviç'ten başka ne beklenir ki!" demeye getirdiler..

Görüyorsunuz işte anacığım... Herkes Makar Alekseyeviç'e yükleniyor. Sonunda koca dairede herkesin diline düşürdüler beni. Bu yetmiyormuş gibi çizmelerimi, giyinişimi, saçlarımı, hareketlerimi alaya almaya başladılar. Hoşlanmıyorlar hiçbir şeyimden. Onların istediği gibi, olmalıymışım!.. Kendimi bildim bileli bu böyle sürüp gider. Alıştım artık. Her şeye alışırım ben. Çünkü sessiz, uysalım, küçük bir insanım. Ama ne isterler benden, anlamadım gitti! Kime ne kötülüğüm dokundu! Birisinin rütbesini mi aldım elinden? Büyüklere birisini mi gammazladım? Terfi mi istedim? Dolap mı çevirdim? Sakın ola ki böyle bir şey düşünesiniz anacığım! Ben kim, bunları yapmak kim? Siz karar verin meleğim, başkasının kuyusunu kazacak, namussuzluk edecek yetenek var mıdır bende? Niçin böyle yüklenirler bana? Siz benim değerli bir insan olduğum kanısndasınız. Hem insanlık yönünden onların hepsinden çok çok yükseksiniz. Bir gün dairede, bir yurttaşta bulunabilecek en büyük erdemin ne olduğu üzerine konuşuluyordu. Yevstafiy Ivanoviç "para kazanmaktır" dedi. Bunu şakadan söylüyorlardı kuşkusuz. Şaka olduğunu biliyordum. Ama bu sözden alınacak bir ders vardı: İnsan başkasına yük olmadan yaşamalıdır! Benim kimseye yük olduğum yok! Yiyecek bir lokma ekmeğim var. Gerçi yavandır, bazen de bayat. Ama alın teriyle, dürüstçe kazanılmıştır. Elden ne gelir! Doğrusunu söylemek gerekirse pek öyle önemli bir iş yapmadığımı kendim de biliyorum, ama gene de övünürüm işimle: Çalışıyorum, alın teri döküyorum. Evrak temize çekmek önemli bir iş değilse benim günahım ne! Hem neyi varmış evrak temize çekmenin? Efendime söyleyeyim, "Evrak temize çeker o!" Ayıp yanı neresi bunun? Yazım güzel, okunaklıdır, bakınca hoş'a gider. Ekselansları da beğeniyor. Onun için en önemli evrakları temize çekiyorum. Evet, kendimden bir şey yazamıyorum, biliyorum bunu, beceremiyorum işte, ne yap-

yım! Memuriyette bu yüzden yüksellemedim. Şimdi size bile özenmeden, içimden geldiği gibi yazıyorum... Eksikliğimi bilmeyen insan değilim. Hem herkes iyi yazsaydı, temize kim çekecekti yazılanları? Bu soruya yanıt vermenizi isterdim anacığım. Topluma benim de gerekli bir insan olduğumu biliyorum artık. Onun bunun saçmalarıyla umutsuzluğa düşmeyeceğim bundan böyle. Benzetmişler bir kere, varsın “kâğıt faresi” olayım! Ama yararı dokunuyor bu farenin, ihtiyaçları var ona, armağan kazanıyor fare! İşte böyle bir fare bu! Ama bırakalım artık bu konuyu yavrum. Asıl söylemek istediğim başkaydı, biraz heyecanlandım da... Ama insanın arada bir kendini temize çıkarması da fena olmuyor hani! Hoşça kalın meleğim benim, bana yaşama gücü veren biricik dostum! Uğrayacağım size, yüzde yüz uğrayacağım yavrum. Nasıl olduğunuzu görmem gerek. Şimdilik canınız sıkılmasın. Kitap getireceğim size. Hoşça kalın Varvara'cığım. En iyi dileklerle.

Makar Devuşkin

20 Haziran

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Acele, çok acele yazıyorum size bu mektubu, elimizdeki işi zamanında yetiştirmem gerek. Bakın ne diyeceğim: İyi bir alışveriş yapabilirsiniz. Fedora, bir tanıdığının yepyeni resmî giysisini, gömleğini, yeleğini, şapkasını satmak istediğini söylüyor. Hem çok ucuzmuş. Bu fırsattan yararlansanız çok iyi olacak. Paradan sıkışık olmadığınızı söylüyordunuz.

Lütfen hayır demeyin, hepsine ihtiyacınız var. üstünüze başınıza bakın hele bir, giysiniz çok eski. Ayıp doğrusu! Yamanmadık yeri kalmamış. İstedığınız kadar bir de yeni giysinizin olduğunu söyleyin, inanmıyorum. Olsa bile elden çıkarmışsınızdır onu. Gelin dinleyin sözümü, alın bunları. Benim hatırım için yapın. Beni seviyorsanız alın.

Armağan olarak çamaşır yollamışsınız. Ah Makar Alekseyeviç, paranızın değerini bilmiyorsunuz hiç. Dünyanın parasını harcadınız benim için! Elinizdeki parayı har vurup harman savurmayı ne çok seviyorsunuz! İhtiyacım yoktu bir şeye. Vardı çamaşırım. Biliyorum, seviyorsunuz beni, kuşkum yok bundan. İnanın, bunu bir de armağanlarınızla anımsatmanız gereksiz. Hem mahcup ediyorsunuz beni. Bu armağanların size neye mal olduğunu biliyorum. Son kez söylüyorum, yeter artık! Duydunuz mu? Rica ediyorum, yalvarıyorum.

Makar Alekseyeviç, anılarımın sonunu getirmemi, size yollamamı istiyorsunuz. Yazdıklarımı nasıl yazdığımı bile bilmiyorum ben! Hem geçmişten söz edecek gücüm yok artık. Düşünmek bile istemiyorum geçmişimi. Bu anılar dehşete düşürüyor beni. Benim gibi zavallı bir çocuğu bu canavarların eline kurban bırakıp göçen anneciğimden söz etmek hepsinden ağır geliyor bana. Aklıma geldikçe yüreğim sızlıyor. Bütün bunların anısı henüz öylesine taze ki. Aradan bir yıl geçmesine karşın hâlâ toparlayamadım kendimi. Zaten biliyorsunuz hepsini.

Anna Fyodorovna'nın şimdilik düşüncelerinden söz etmiştim size. Nankörlükle suçluyor beni. Bikov'la ortak çalıştığını kabul etmiyor! Yanına çağırıyor beni. Günah işlediğimi, kötü yolda olduğumu söylüyor. Ona dönerseymişim Bikov sorununu tatlıya bağlayacak, adamı, bana karşı işlediği suçu düzeltmek zorunda bırakacakmış. Bay Bikov'un bana drahoma vermek istediğini söylüyor. Ne halleri varsa

görsünler! Burada sizin yanınızda, bana bağlılığıyla rahmetli dadımı andıran Fedora'nın yanında mutluyum. Gerçi uzak akrabamsınız, ama koruyorsunuz beni. Onları tanımıyorum artık. Elimden gelirse hepsini unutacağım, silip alacağım kafamdan. Hâlâ ne istiyorlar benden? Fedora bütün bunların dedikodu olduğunu, sonunda beni unutacaklarını söylüyor. Umarım öyle olur!

V. D.

21 Haziran

Meleğim benim, anacığım!

Size yazmak istiyorum, ama nereden başlayacağını bilemiyorum. Sizinle yaşadığımız bu hayat ne tuhaf, değil mi? ömrümde böylesine mutlu olmadığımı söylemek istiyorum. Sanki sıcak bir yuva, bir aile bağışladı bana Tanrım! Tatlı, cici evladımsınız siz benim! Yolladığım dört fanila için neler söylüyorsunuz öyle! İhtiyacınız vardı, biliyorum. Fedora'dan öğrendim. Sizin bir eksiğinizi gidermek benim için büyük mutluluktur anacığım. Seve seve yapıyorum bunu cancağızım, bırakın beni! Engel olmayın! Hiç böyle mutlu olmadım ömrümde! Şimdi yaşamaya başladım. Önce, iki kişiyiz artık, siz ve ben. Sonra, bugün komşularından biri çaya çağırdı beni. Odasında akşamları edebiyat toplantıları olan memur Ratazyayev... Bu akşam toplantı var. Kitap okuyacağız. Görüyorsunuz artık anacığım, görüyorsunuz! Hadi hoşça kalın. İçimden geldi de yazdım size bu mektubu, yoksa bir neden yoktu... Yalnızca mutluluğumdan haberdar

etmek istedim sizi. Tereza'ya, elişi için renkli ibrişime ihtiyacınız olduğunu söylemişsiniz. Aklımda anacığım, onu da alacağım. Dileğinizi yarın yerine getirebileceğimizi sanıyordum. Nerede satıldığını biliyorum.

Sadık dostunuz
Makar Devuşkin

22 Haziran

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Size şunu haber vermek istiyorum iki gözüm, bizim evde son derece acıklı, gerçekten üzücü bir olay oldu! Bu sabah beşte Gorşkov'un çocuğu öldü. Hastalığı kızıl mıydı, neydi bilmiyorum! Ziyaretlerine gittim. Perişan bir durumları var, anacığım! Odalarının içi bir karışık ki sormayın! Ama olağan bu, bütün aile bir odada yaşıyor. Yalnız, adet yerini bulsun diye küçük paravanalarla bölmüşler... Tabut hazır alınanlardan. Küçük, basit, ama hoş bir tabutçuk. Hazır almışlar, dokuz yaşındaydı yavrucuk. Zekiymiş de, öyle diyorlar. Hallerini görünce insanın içi parçalanıyor Varvara'cığım! Anne ağlamıyor, ama öyle çökmüş, bitmiş ki kadıncağız! Bir kişinin yükünden kurtuldular diye az da olsa için için seviniyorlardır belki... İki çocukları daha var. Biri memede, öteki altı yedi yaşlarında bir kızcağız. İnsanın, öz evladını âcılar içinde kıvranırken görüp bir şey yapamaması ne fena! Baba yırtık pırtık giysiler içinde, kırık bir sandalyede oturuyordu. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Kim bilir, belki üzüntüsünden değil de öyle kendiliğinden ağlıyordu.

Çok tuhaf bir adam! Bir şey sorduğun zaman yüzü kıpkırmızı kesiliyor, ne karşılık vereceğini şaşıyor. Küçük kız tabuta yaslanmış, kıpırdamadan duruyordu. Zavallı öyle üzgün, durgundu ki! Çocuğun durgunlaşması, düşüncelere dalması dokunur bana Varvara'cığım, içim bir tuhaf olur! Bez parçalarından yapılmış bir bebek yerde, ayaklarının dibinde duruyordu, oynamıyordu onunla, eline almıyordu. Parmağını ağzına sokmuş, kıpırdamadan öyle duruyordu. Ev sahibesi şeker verdi ona, aldı, ama yemedi... Acıklı şeyler bunlar, Varvara'cığım...

Makar Devuşkin

25 Haziran

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Kitabınızı geri yolluyorum. Çok kötü berbat bir şey bu. Nereden buldunuz böyle bir şaheseri? Şaka bir yana, sahi hoşunuza gidiyor mu böyle kitaplar Makar Alekseyeviç? Bu günlerde okuyacak bir şeyler getirecekler bana, söz verdiler. İsterseniz size de yollarım onu. Şimdilik hoşça kalın... Zamanım yok.

V. D.

Varvara'cığım!

Aslını sorarsanız, bu kitabı ben de okumamıştım cancağızım. Şöyle bir göz gezdirmiş, insanları güldürmek için yazılmış abuk subuk şeylerle dolu olduğunu görünce, belki gerçekten de güldürür insanı, Varvara'cığımın hoşuna gider diyerek yollamıştım.

Ratazyayev okumam için değerli kitaplar verecek bana, söz verdi. Artık istediğiniz zaman kitap yollayabileceğim size, anacığım. Ratazyayev kafası çalışan adam. Kendi de yazıyor, hem öyle bir yazıyor ki! İşlek bir kalemi var, deyişi de çok hoş. Zenim bazen Foldoni'ye da da Tereza'ya söyleyebileceğim basit bir tümceye bile bir üslup veriyor ki sormayın. Akşam toplantılara da katılıyorum. Biz tütün içiyoruz, o beş altı saat okuyor bize, dinliyoruz. Edebiyat değil, enfes bir şey! Çiçek bahçesi sanki, her sayfasından kopar kopar demet yap! İyi bir insan bu Ratazyayev, kibar, tatlı dilli. Onun yanında neyim ki ben? Bir hiç. İsim yapmış bir insan o, bense zavallının teki! Yokum dünyada ben, yaşamıyorum. Ama gene de iltifat ediyor bana. Bazı yazılarını temize çekiyorum. Sakın kötü bir şey gelmesin aklınıza Varvara'cığım. Yazılarını temize çekiyorum diye bana güler yüz gösterdiğini düşünmeyin. Dedikoduya kulak asmayın anacığım, elin ağzı torba değil ki büzeyim!.. Hayır, kendi isteğimle yapıyorum bunu. Ona bir iyiliğimin dokunması için... Onun bana yakınlık göstermesine gelince, beni seviyor da ondan... Karşımdakinin davranışlarında gizli bir niyet varsa hemen anlarım ben anacığım, siz merak etmeyin. İyi yürekli, çok iyi yürekli, eşsiz bir yazardır o.

Edebiyat iyi şey Varvara'cığım, çok iyi. Önceki gün öğrendim bunu ben de. Derin anlamlı bir şey! İnsanın yüre-

ğine güç veriyor, onu eğitiyor... Orada okudukları kitapta daha bir sürü şey yazıyordu ya aklımda kalmadı hepsi. Hem öyle güzel yazıyordu ki! Edebiyat toplumun aynasıymış, yani aynaya benzetebilirmişiz onu. Tutkular, düşünceler her şey apaçık görünürmüş bu aynada. Toplumun kötü yanlarını kimseyi incitmeden, güzel güzel eleştirmiş. İnsanları eğitirmiş. Belgelerle doluymuş. Bütün bunları orada öğrendim. Ne yalan söyleyeyim anacığım, aralarında oturup, çeşitli konularda tartışmalarını dinliyorum (onlar gibi çubuk tüttürdüğüm de oluyor bazen). Karışamıyorum ki söze... Bizlere susmak düşer böyle yerlerde anacığım. Aptal aptal oturmak dokunuyor bana, kendi kendimden utanıyorum. Tartışmaya hiç olmazsa yarım sözcükle ben de katılayım diyorum, ne kadar düşünürsem düşüneyim bir şey gelmiyor aklıma. Onlar gibi olamadığıma esef ediyorum Varvara'cığım. Ne derler, yaşamış ama dünyadan haberi yok... ben de öyleyim işte. Doğru vallahi, ne yapıyorum boş zamanlarımda? Salak gibi uyuyorum. Oysa tembel tembel uyuyacağıma iyi bir uğraş bulsaydım kendime. Söz gelişi yazsaydım. Kendime de başkalarına da yararım dokunmuş olurdu. Şu yazar takımının kırdığı parayı bir bilseniz anacığım? Ratazyayev'i alalım... ne para kazanıyor adam! Bir sayfa yazmak iş mi onun için! Bazı günler beş sayfa yazıyor. Söylediğine bakılırsa sayfa başına üç yüz ruble alıyormuş. Kısa bir makale ya da öykü yazdı mı beş yüz rubleyi cebine indiriyormuş. İsterlerse vermesinlermiş... mecburlarmış! Bazı günler bin rublelik yazdığı oluyormuş! Nasıl, Varvara Alekseyevna? Görüyorsunuz işte! Küçük bir şiir defteri var. Düşünün anacığım, yedi bin ruble istiyor bu şiirlere. Bu bir mülk, kocaman bir ev demektir! Beş bin veriyorlarmış, öyle diyor, ama o vermiyormuş. Kandırmaya çalışıyorum onu, "alın şu beş bini anam babam, diyorum, boş verin gerisine. Beş bin ruble bu!"

“Olmaz, diyor, yedi bini verecek namussuzlar.” Doğrusu kafası çalışan bir adam.

Oldu olacak, “İtalyan Tutkuları”ndan bir bölüm yazayım size anacığım. Bir yapıtının adı bu. Okuyun da kendiniz karar verin Varvara’cığım.

“... Vladimir ürperdi, içinde çılgın bir tutku kabardı, damarlarındaki kan alevlendi...

“- Kontes, diye haykırdı, kontes! Bu tutkunuzun ne korkunç bir şey, bu düşüncesizliğinizin ne büyük bir çılgınlık olduğunun farkında mısınız? Hayır, duygularım yanıltmadı beni! Seviyorum! Bütün varlığımla, delice, çılgınca seviyorum! Kocanın bütün kanı, ruhumu yakan sınırsız coşkunuğu söndürmeye yetmez! Harap yüreğime gem vuran bu korkunç, önüne gelen her şeyi yakıp geçen cehennem ateşini ufak tefek engeller durduramaz. Ah Zinaida, Zinaida!..

“Kontes kendini kaybetmiş durumda başını sevgilisinin omzuna dayayıp fısıldadı:

“- Vladimir!...

“İyice coşan Smelski,

“- Jinaida! diye bağırdı.

“Derin bir soluk koptu göğsünden. Aşk mihrabının kızıl alevleri bahtsız kurbanlarının kalplerini kavurdu.

“Kontes kendinden geçmiş, mutlu.

“- Vladimir!.. diye fısıldadı.

“Göğsü kalkıp iniyor, gözlerinin içi alev alev yanıyordu. Yanakları al al olmuştu.

Müthiş yemin edilmişti artık!

.....

“Yarım saat sonra yaşlı kont, karısının odasına girdi. Kontesin yanağını okşayarak,

“- Değerli konuğumuz için semaveri koymalarını söylesek nasıl olur, canım?” dedi.

Şimdi soruyorum size anacığım, nasıl buluyorsunuz? Evet, biraz açık, buna itirazım yok, ama güzel de. Güzelin hakkını vermek gerek! Durun, bir bölüm de “Yermak’la Züleyka” öyküsünden yazayım size.

Düşünün anacığım. Sibirya’yı ordularıyla baştan sona zapteden Yermak adında vahşi, korkunç bir Kazak komutan tutsak ettiği Kral Kuçum’un kızı Züleyka’ya tutulmuştur. Olay Korkunç Ivan devrinde geçiyor.. İşte size Yermak’la Züleyka’nın konuşması.

“- Seviyorsun beni Züleyka, öyle mi? Bir daha söyle bunu, söyle!

“- Seni seviyorum Yermak, diye fısıldadı Züleyka.

“- Ey gök, ey yeryüzü, dualarım size olsun! Mutluyum!.. Her şeyi, heyecan dolu ruhumun çocukluğumdan beri özlem duyduğu her şeyi verdiniz bana. Demek bunun için getirdin beni buralara. Çoban Yıldızım! Züleyka’mı bütün dünyaya göstereceğim, ağızlarından salyalar akan azgın insanlar suçlamaya cesaret edemeyecekler beni! Ah, sevgilimin hassas ruhundaki gizli ısırapları anlasalar; Züleyka’nın bir tek gözyaşı damlasındaki derin anlamı görebilseler ne olurdu! Ah, bırak öpücüklerimle sileyim o gözyaşını, bırak içeyim bu göksel, kutsal gözyaşı damlasını!..

“- Yermak, dedi Züleyka, dünya kötü, insanlar acımasızdır! Kovacaklar bizi, suçlayacaklar, benim sevgili Yermak’ım. Sibirya’nın karları arasında doğup büyümüş zavallı bir kız, babanın yurdunda, senin o soğuk, ruhsuz, bencil insanların arasında ne yapar? Anlamayacaklar beni sevgilim, bir tanem!

“Yermak gözleri yuvalarından uğramış.

“- O zaman Kazak kılıcım kalkar ısıklık çalarak başlarına iner! diye haykırdı.”

Şimdi, Züleyka'nın bıçaklanarak öldürüldüğünü duyduğu zaman Yermak'ın durumunu düşünün ana-cığım. Öfkeden gözü dönen Kuçum Han, gecenin karanlığından, Yermak'ın yokluğundan yararlanarak gizlice çadırına girer, onu tacından tahtından eden Yermak'ı canevinden vurmak için öz kızını bıçaklar.

“Çılgına dönen Yermak kamasını taşa bilerken.

- Bıçağın taşa sürtünmesinden çıkan sese bayılı-rım! diye haykırdı. Onların kanı gerek bana, onların kanını istiyorum! Doğramalıyım hepsini, doğramalı-yım, doğramalıyım!!!”

Sonunda, Züleyka'nın yokluğuna dayanamayan Yermak, kendini İrtiş Nehri'ne atar, her şey biter.

İşte size kısacık bir bölüm daha. Sırf okuyucuyu güldürmek için yazılmış:

“İvan Prokofyeviç Jeltopuzov'u tanır mısınız? Şu, Prokofiy İvonoviç'in bacağına ısırın İvan Prokofyeviç işte canım. Katı, ama iyi bir insandır. Onun hiç sevmediği bir şeye, balı bayır turbuna Prokofiy İvanoviç bayılır. Bayan Pelageya Antonovna'yla dost oldukları sıralar... Sahi, Pelageya Antonovna'yı tanıyor musunuz? Hani şu etekliğini her zaman ters giyen Pelageya Antonovna'yı...”

Öyle komik ki Varvara'cığım, anlatamam! O okurken biz kahkahalarla gülüyorduk. Ne adam! Gerçi biraz hafif bir yazı bu, fazlasıyla oynak, ama masum, tehlikeli fikir hiç yok içinde. Şurasını da belirtmek yerinde olur, akli başında bir adam bu Ratazyayev, bu yüzden de iyi bir yazar. Öteki yazarlara benzemiyor.

Aklıma ara sıra şöyle bir düşünce geliyor... ben de bir şey yazsam mı acaba? diyorum kendi kendime. Sözgelisi, durup dururken *Makar Devuşkin'in Şiirleri* adlı bir kitap çıksa piyasaya! Ne derdiniz küçük meleğim benim? Nasıl karşılardınız bunu, ne düşünürdünüz? Kendi adıma konuşayım, anacığım, bir kitabım çıksa Nevski Caddesi'ne adım atamazdım. Gelen geçenler "İşte ozan Devuşkin!" derse halim nice olur! Sözgelimi, çizmelerimi ne yaparım o zaman? Bu arada şunu da söyleyeyim size anacığım, yamasız yer kalmadı çizmelerimde. Doğrusu, altları da bazen pek münasebetsiz bir biçimde açılıveriyor. Ozan Devuşkin'in yamalı çizmeyle dolaştığını görürlerse ne yapardım! Bir kontes ya da düşes duysa ne derdi? Belki hiç ilgilenmezdi. Sanırım kontes, düşes takımı ilgilenmezdi çizmelerimle. Her çizme bir değildir çünkü, değil mi? Ama dostları her şeyi anlatırdı ona, ele verirlerdi beni. Önce Ratazyayev yapardı bunu. Kontes V. ile görüşüyormuş: her gün gidiyormuş evine, hem de oturmaya. Çok hoş bir kadın olduğunu söylüyor, edebiyattan da anlıyormuş. Ne cana yakın bir insan şu Ratazyayev!

Neyse, bu konuyu kapatalım artık. Bütün bunları laf olsun diye yazdım zaten. Amacım sizi biraz eğlendirmekti. Hoşça kalın canım. İyice şişirdim kafanızı, bağışlayın. Bugün biraz neşeliyim de... Öğlen yemeğini hep birlikte Ratazyayev'in odasında yedik. Sofraya şarap da koymuşlar. (Ne yaramaz şey bunlar anacığım!) Ama söz etmeyeyim size bundan! Böyle dedim diye aklınıza kötü bir şey gelmesin meleğim. Laf olsun diye yazdım bunları. Kitap yollayacağım size, kesinlikle yollayacağım... Burada Pol de Kok'un bir yapıtı elden ele dolaşıyor. Size yollamayacağım onu... olmaz! Yaramaz size Pol de Kok. Söylenenlere bakılırsa, Petersburg'lu eleştirmenler nefret ediyorlarmış ondan. Bir kilelocuk şeker yolluyorum. Sizin için aldım. Afiyetle yiyin iki

gözüm. Her şekeri yiyište beni anımsayın. Akideleri sakın çiğnemeyin, ağzınızda eritin, dişlerinizi kırarsınız sonra. Belki şekerleme de seversiniz? İsterseniz yazın bana. Hadi hoşça kalın. Tanrı korusun sizi, meleşim.

Ömrümün sonuna kadar en sadık dostunuz olarak kalacağım.

Makar Devuşkin

27 Haziran

Saygıdeğer Makar Alekseyeviç!

Fedora, ben istersem bazı kimselerin benimle seve seve ilgileneceklerini, bir evde çok iyi bir mürebbiyelik bulabileceklerini söylüyor. Siz ne dersiniz dostum, gideyim mi, gitmeyeyim mi? O zaman size yük olmaktan kurtulacağım kuşkusuz. Mürebbiyeliğin parası bolmuş çünkü. Gelgelelim, tanımadığım, bilmediğim insanların arasına girmek korkutuyor beni. Bir toprak sahibiymiş adam. Geçmişimle ilgilenecekler, sorular soracaklar. Ne yanıt vereceğim? Hem ben çok soğuk, yabaniyimdir. Alıştığım ortamdan ayrılırsam sudan çıkmış balığa dönerim. İnsan alıştığı yeri bırakmamalı en iyisi, günleri yarı yarıya acı içinde bile geçse, yabancı bir yerden daha rahat eder alıştığı ortamda. Sonra taşraya gitmem gerekiyor. Hem kim bilir nasıl bir ıştır. Bakarsın çocuklara dadılık ettirmeye kalkışırılar. Toprak sahipleri öyledir zaten. Yılda üç mürebbiye değiştirirler. Yalvarırım bir akıl verin bana Makar Alekseyeviç, gideyim mi gitmeyeyim mi? Söylesenize, kendiniz niçin hiç uğramazsınız bize?

Arada bir kapıdan başınızı uzatıp bir hatır soruyor, hemen kaçıyorsunuz. Ancak kilisede görüşebiliyoruz. Ne tuhafısınız! Bizden farkınız yok hiç, siz de kaçıyorsunuz insanlardan! Akrabayız ya! Hayır, sevmiyorsunuz siz beni Makar Alekseyeviç. Bazen yalnızlıktan nasıl bunaldığımı bilseniz! Hele akşam üzerleri, geceleri odamda yapayalnız otururken! Fedora bir yerlere gidiyor. Oturup düşüncelere dalıyorum. İyi, kötü günleriyle geçmişi anımsıyorum. Her şey bir bir geçiyor gözlerimin önünden. Tanıdığım insanları görüyorum (basbayağı görür gibi oluyorum). En çok da annem geliyor yanıma... Hele düşlerim! Sağlığımın bozulduğunu sanıyorum. Öyle bitkinim ki. Bu sabah yataktan kalkınca fenalaştım. Üstelik kötü kötü de öksürüyorum! Yakında öleceğimi hissediyorum. Biliyorum bunu. Kim kaldıracak cenazemi? Tabutumun ardından kim gelecek? Kim ağlayacak arkamdan?.. Bu durumda belki taşrada, yabancı bir evde, bilmediğim bir köşede ölürüm!.. Ah Tanrım, ne kötü şey bu yaşam Makar Alekseyeviç! Niçin hep şekerle beslersiniz beni, dostum? Bunca parayı nereden buluyorsunuz, anlamadım gitti. Ah dostum, paranızın değerini bilin, gelişigüzel harcamayın. Dokuduğum duvar halısını satıyor Fedora. Elli ruble veriyorlar. Çok iyi bir fiyat bu. O kadar edeceğini hiç sanmıyordum. Fedora'ya üç ruble vereceğim, kendime de şöyle sade, kalın bir elbise dikmek niyetindeyim. Sonra size bir yelek diyeceğim, en iyi kumaşı seçeceğim hem.

Fedora *Byelkin'in Öyküleri*'ni bulup getirmiş. İsterseniz yollayayım, okuyun. Ama lütfen kirletmeyin, fazla da bekletmeyin, çünkü kitap başkasının. Yazarı Puşkin'dir. İki yıl önce annemle okumuştuk bu öyküleri, şimdi bir kez daha okumak öyle üzdü ki beni! Sizde de kitap varsa bana yollayın. Ama Ratazyayev'den almışsanız istemem. Kendi yazdıklarından basılmış olan varsa yüzde yüz onu verir. Nasıl

hoşlanabiliyorsunuz onun yapıtlarından, Makar Alekseyeviç? Ne saçma sapan şeyler... Hoşça kalın! İyi gevezelik ettim gene! Canım sıkıldığı zamanlar çenem düşer. Ilacımdır bu benim: Hemen hafiflerim, hele içimdekilerin hepsini dökersem... Hoşça kalın dostum, hoşça kalın!

Sizin
V. D.

28 Haziran

Anacığım Varvara Alekseyevna!

Üzülmeyi bırakın artık! Ayıp değil mi yani! Yeter, meleğim, aklınıza neler geliyor öyle? Hasta falan değilsiniz canım, hiç değilsiniz hem. Sağlığınız yerinde. Yalnız benziniz biraz soluk, ama olsun varsın, iyisiniz ya. Bir de düştü, hayaldi tutturmuş gidiyorsunuz! Ayıp, meleğim, vallahi ayıp. Takınayın aklınızı böyle boş şeylere, bırakın. Ben niçin uyuyabiliyorum? Niçin benim bir zorum yok? Bana baksanıza anacığım! İşlerim tıklarında, rahat uyuyorum, sağlığım yerinde, turp gibiyim. Gören imreniyor. Yeter artık cancağızım, ayıp doğrusu! Düzelmeye bakın. Bilirim sizi, aklınıza bir şey taktınız mı kurarsınız da kurarsınız... kendi kendinize eziyet edersiniz. Benim hatırim için kesin artık canım. İşe girmek istiyorsunuz ha! Olmaz! Hayır, bin kere hayır! Nereden çıkarıyorsunuz bunları allasen? Hem de taşraya! Olmaz anacığım, izin vermiyorum, bütün gücümle karşı duruyorum bu niyetinize. Eski frağımı satarım, sokaklarda bir gömlekle dolayırım da size eksiklik çektiirmem. Hayır, Varvara'cığın, ol-

maz! Bilirim sizi ben! Saçma bunların hepsi, düpedüz saçma! Hep Fedora'nın başının altından çıkıyor, farkındayım. Yüzde yüz o beyinsiz kadın soktu bunu aklınıza. İnanmayın ona anacığım. Besbelli, olanlardan haberiniz yok anacığım... Öyle salak, öyle cadı, dırdırcı bir kadındır ki! Rahmetli kocasına gün yüzü göstermemiştir. Belki canınızı bile sıkmıştır? Hayır anacığım, dünyada olmaz! Ben ne yaparım sonra? Halim nice olur? Kalanızdan silin atın bu düşüncüyü Varvara'cığım. Neyiniz eksik? Gözünüzün içine bakıyorum, siz de beni seviyorsunuz... rahatınıza bakın. Elişi yapın, kitap okuyun. İstemezseniz elişi de yapmayın, bir şeyi değiştirmez bu... yeter ki benimle olun. Düşünün hele durumumuz nice olur giderseniz... Kitap bulacağım size. Sonra, gene bir yerlere gezmeye gideriz belki. Yalnız, aklınızı başınıza toplayın anacığım, yeter artık, boş şeylere kapılmayın! Yakında geleceğim size. Ama siz de şu içten, haklı sözlerimi kabul edersiniz. İyi değil meleğim, hiç iyi değil! Evet, okumuş bir insan değilim, yarım yamalak bir öğrenim gördüm. Biliyorum. Söylemek istediğim bu değil zaten, kendimden söz etmiyorum. Ama ne dersiniz deyin, Ratazyayev'i gene de savunacağım. Dostumdur, onun için savunmak zorundayım onu. Çok iyi yazıyor, bunu bilir bunu söylerim. Bu konuda sizinle aynı düşüncede değilim, istesem de olamam zaten. Öyle parlak sözcükler kullanıyor, yazılarında öylesine bir heyecan, coşku var, dili öylesine akıcı, üstelik anlam dolu ki okurken, mest oluyor insan! Okurken keyfiniz yerinde değildi belki Varvara'cığım. Fedora'ya ya da başka bir şeye kızmıştınız sanırım. Kendinizi vererek okuyun bir de. Neşeniz yerindeyken, canınız bir şeye sıkın değilken... sözgelişi, ağzınıza bir şeker alıp okuyun... Ratazyayev'den iyi yazarlar olduğuna itirazım yok (kim bulunabilir böyle bir iddiada), çok daha iyiler bile vardır. Benim söylediğim şu: Onlar da iyidir, Ratazyayev de. Onların yazdığı da Ratazyayev'in yaz-

dığı da zevkle okunur. Kendi halinde, bir şeyler yazıyor, ha-
ni iyi de ediyor yani. Hoşça kal anacığım. Daha yazamayaca-
ğım, acele etmem gerek, işim var. Bakın yavrucuğum, mele-
ğim benim, bir tanem, üzmeyin kendinizi! Tanrı da ben de
yanınızdayız.

Sadık dostunuz
Makar Devuşkin

Not: Kitap için çok çok teşekkürler anacığım. Puşkin'i de
okuyalım bakalım. Akşam üzeri kesin uğrayacağım size.

Sevgili Makar Alekseyeviç'im!

Hayır dostum, hayır, sizinle kalamam ben. Düşündüm ta-
şındım, böylesine iyi bir işe sırt çevirmemem gerektiğine
karar verdim. Hiç değilse, yediğim ekmeği hak edeceğim
orada. Gerekirse, huyumu bile değiştirmeye çalışacağım.
İnsanın yabancılar arasında yaşamasının onların sevgisini
kazanmaya çalışmasının kendini zorlamasının üzücü, acı
bir şey olduğunu bilmiyor değilim. Ama Tanrı yardım eder
bana. Ömrümün sonuna kadar kaçamam ya insanlardan.
Çok geçti başımdan böyle olaylar. Anımsıyorum, daha kü-
çüktüm, yatılı okula gidiyordum. Pazarları evde olmadık
yaramazlıklar yapardım, koşar oynardım. Bazen annem
azarlardı... umursamazdım, mutluydum, neşeliydim. Ak-
şam yaklaşınca kapkara bir hüznü kaplardı içimi, saat do-
kuzda okula gitmem gerekiyordu. Her şey yabancı, soğuktu
orada, pazar akşamları nöbetçi olan öğretmenler öyle asık
suratlı serttiler ki! Yüreğim sızlamaya, ruhum sıkılmaya

başlardı. Bir köşeye çekilip sessizce ağlar, gözyaşlarımı içime akıttırdım... “Tembel!” derlerdi bana. Oysa hiç de çalışmak istemediğimden değildi ağlamam. Ama ne oldu? Alıştım sonunda, hatta okuldan ayrılırken arkadaşlarımla ağlaşıp vedalaştık. Evet, ikinize yük olmakla hiç iyi etmiyorum. Acı veriyor bana bu düşünce. Bütün bunları açık yüreklilikle anlatıyorum size. Sizinle içten olmaya alıştım çünkü. Fedora’nın her gün sabah karanlığında kalkıp çamaşıra koyulduğunu, gece yarısına kadar yıkadığını görmüyor muyum sanıyorsunuz? Gücünüz yetmez buna dostum! Bana eksiklik çektirmemek için her şeyinizi satabileceğinizi yazıyorsunuz. İnaniyorum dostum, inaniyorum. Biliyorum ne iyi yürekli bir insan olduğunuzu. Şimdi böyle söyleyebilirsiniz. Her zaman elinize geçmeyecek bir para alırsınız, ikramiye verdiler size. Ama sonra ne olacak? Hastalığımın sürekli olduğunu siz de biliyorsunuz. Öyle her işte de çalışmam ki... çalışabilsem bile iş nerde zaten! Yapacağım başka ne kalıyor? Benim için paralanın sizlere bakarak acı çekmek. Küçük de olsa, bir yararım nasıl dokunabilir size? Hem ben niçin bu kadar gereклиyim size dostum? Ne iyiliğimi gördünüz? Yalnızca bütün varlığım ile bağlıyım size. Her şeyimle, yürekten seviyorum sizi. Ama -kötü talihimden!- sevmesini biliyorum. Sevebiliyorum da, iyi bir şey yapamıyorum, iyiliklerinize karşılık veremiyorum. Daha tutmayın beni, düşünün, son düşüncenizi söyleyin. Yanıtınızı bekliyorum.

Sizi seven

V. D.

Saçmalıyorsunuz Varvara'cığım, düpedüz saçmalıyorsunuz! Neler geliyor aklınıza? Kazın ayağı hiç de öyle değil! Saçmalamaktan başka bir adı olamaz bunun. Burada neyin eksik anacığım, onu söyleyin! Seviyoruz sizi, siz de bizi seviyorsunuz, hepimizin keyfi yerinde, mutluyuz... daha ne istiyorsunuz? Yabancı bir evde nasıl yapacaksınız? Yabancı ne demektir bilmiyorsunuz daha galiba?... Onu bana sorun da anlatayım size. Bilirim ne demektir yabancı anacığım, hem çok iyi bilirim. Ekmeğini yedim... Kötüdür Varvara'cığım, o kadar kötüdür ki yürekceğiniz dayanamaz. Azarlamalar, iğneli sözler, hor bakışlar parçalar o duyarlı yürekciğinizi! Oysa burada sıcacık bir yuvanız var, rahatınız yerinde. Hem siz gidince perişan oluruz biz. Sizsiz ne yaparsınız? Bu ihtiyarın hali nice olur? İhtiyacımız mı yok size? Bize yararınız mı dokunmuyor? Nasıl dokunmuyormuş? Yanılıyorsunuz anacığım, yanılıyorsunuz! Çok yararınız dokunuyor bana, Varvara'cığım. Öyle iyi bir etkiniz var ki üzerimde... Sözgelimi, şimdi sizi düşünüyorum, neşeliyim... Bazen mektup yazıyorum size, içimi döküyorum, yanıtlar alıyorum. Birkaç giysi ile bir şapka aldım size. Bazen ufak tefek işleriniz çıkıyor, onları yapıyorum... Gelmiş bir de yararım dokunmuyor, diyorsunuz. Siz olmasaydınız bu ihtiyar yaşımda ne yapardım, ne işe yarardım? Bunu belki de hiç düşünmemişsinizdir değil mi? Evet Varvara'cık, önce şunu düşünün: "Ben olmazsam o ne işe yarar?" Alıştım size, yavrucuğum. Sonu neye varır bunun? Gider Neva'ya atarım kendimi, her şey biter... İnanın öyle yaparım Varvara'cığım. Siz olmadıktan sonra geriye ne kalıyor? Ah meleşim benim, sevgili Varvara'cığım! Ölmemi istiyorsunuz galiba. Beni bir yük arabasına koyup Valkovo Mezarlığı'na götürürlerken arkamdan ayakları yerde sürü-

nen bir kocakarının gelmesini, orada üzerimi toprakla doldurmalarını, sonra da yalnız bırakıp gitmelerini... Günah, anacığım, günah! İnanın çok günah! Vallahi günah! Kitabınızı yollayacağım dostum. Bu kitap üzerine düşüncemi soracak olursanız şunu söyleyeyim, ömrümde böyle değerli bir kitap okumadım. Bazen aklıma geliyor da, kendi kendime şöyle soruyorum anacığım: "Bugüne kadar böyle bilgisiz, odun gibi nasıl kalmışım?" Elden ne gelir? Hangi ormandan kesmişler beni acaba? Evet anacığım, dünyadan haberim yok benim. Hiçbir şey bilmiyorum! Açık açık söyleyeceğim size Varvara'cığım, kara cahil bir insanım ben. Şimdiye dek hiç denecek kadar az kitap okudum: *Bir İnsan gerçekten hoş bir yapıt*. Okudum onu; *Çanla Türlü Numaralar Yapan Çocuk, İvik'in Turnaları...* okuduğum kitapların hepsi bu kadar işte, başka bir tek kitap okumadım. Şimdi, bana yolladığınız kitaptaki *Hancı'yı* okuyorum. Size bir şey söyleyeyim mi anacığım, insan kendi halinde yaşayıp gidiyor da, yanibaşında duran kitapta kendi hayatının tıpatıp anlatıldığından haberi olmuyor. Eskiden dikkatini çekmemiş birçok şeyi, kitabı okumaya başlayınca bir bir anımsıyor insan. Sonra, şunun için sevdim kitabınızı: Bazı kitapları okurken insan kendini ne kadar zorlarsa zorlasın bir şey anlayamıyor. Öylesine derin anlamlı yazılmışlardır... Ne yalan söyleyeyim, kafam pek çalışmaz benim, öyle önemli şeyleri anlayamam. Gelgelelim, bunu okurken öyle rahatlıyorum ki... öyküyü ben yazdım sanki. Hancı benim sanki. Yüreğimi, ruhumu okuyucuya olduğu gibi anlatıyorum duygusu sarıyor içimi. Böyle işte anacığım! Sade bir kitap bu, hem o kadar sade ki, ben bile yazabilirim aynısını! Niçin yazamayacakmışım? Kitapta anlatılanları ben de hissediyorum. Dahası var, sözü edilen şu Samson Virin zavallısının içinde bulunduğu kötü durumlarda kimi zaman ben de bulundum. Zaten içimizde nice böyle perişan Sam-

son Virin'ler vardır! Yazar ne güzel anlatmış her şeyi! Zavallının efkâr dağıtmak için punç içip ölü gibi uykuya daldığı, koyun postundan gocuğunun içinde bütün gün uyuduğu; sonra ayıldığında kaybettiği kuzusu ile biricik kızı Dunyaşka'yı anımsayınca gözyaşlarını çamurlu gocuğunun eteğine silerek acı acı ağladığı yeri okurken tutamadım kendimi, ben de ağladım! Öyle kuşkusuz! Okuyun, siz de göreceksiniz! Hayatın ta kendisi bu! Biliyorum. Çevremde var aynı şey. Ne diye uzağa gideyim, Tereza'yı alalım. Ya da bizim şu zavallı memuru... belki Samson Virin'in kendisidir de yalnızca soyadını değiştirmiş, Gorşkov yapmışlardır. Her zaman, her yerde görülebilecek bir olay bu, anacığım, sizin de benim de başımıza gelebilirdi aynı şey. Nevski ya da Rıhtım Caddesi'nde oturan bir kont bile düşebilir aynı duruma, ama o zaman olayın dış görünüşü başka olur: Çünkü her şeyi değişiktir onların. Yücedirler, soyludurlar. Ama olayın aslı hep aynıdır. Böyle işte anacığım, siz de bizi bırakıp gitmekte hâlâ diretiyorsunuz. Mahvolurum ben, Varvara'cığım. Kendinize de bana da yazık edersiniz yavrum. Ah meleşim benim, çıkarıp atın o küçücük başınızdan bu kötü düşünceleri. Boşu boşuna eziyet etmeyin bana artık. Ah benim daha tüyleri çıkmamış, güçsüz yavru kuşum, ekmek parası kazanabilir, kendinizi mahvolmaktan, canavarların elinden koruyabilir misiniz siz hiç! Yeter artık Varvara'cığım, aklınızı başınıza toplayın. Saçıma sapan sözlerle, öğütlere kulak asmayın. Kitabınızı da bir kez daha okuyun. Yazarı dokunacaktır size.

Ratazyayev'e *Hancı*'dan söz ettim. Bunların artık eskidiğini, şimdi resimli kitapların çıktığını söyledi. Doğrusu, anlamadım ne dediğini, Puşkin'in iyi bir ozan ve yazar olduğunu, Kutsal Rusya'yı yücelttiğini -daha bir sürü şey- söyledi. Evet, Varvara'cığım, çok hoş bir kitap bu. Dikkatle bir kez daha okuyun onu. Sözümü dinleyin, bu ihtiyarı

mutlu edin. Tanrı ödüllendirir sizi bunun için, yüzde yüz ödüllendirir.

Sadık dostunuz
Makar Devuşkin

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Bugün Fedora elli ruble getirdi. Çıkarıp üç rublesini ona verdim. Ne sevindi zavallı! Aceleyle yazıyorum bu satırları. Bir yelek biçiyorum size. Öyle hoş bir kumaşı var ki... çiçekli, sarı. Bir de kitap yolluyorum. Öyküler var içinde. Bazılarını okudum; birisinin adı *Palto*, onu okuyun. “Birlikte tiyatroya gidelim,” diliyorsunuz. Pahalı olmaz mı? Arka balkondan seyredebiliriz belki... Çoktandır hiç gitmedim tiyatroya. Son kez ne zaman gittiğimi bile anımsamıyorum. Gene de, pahalı kaçacak diye korkuyorum. Fedora yalnızca başını sallıyor. Durumunuzun kötü olduğunu söylüyor. Ben de farkındayım zaten. Az mı para harcadınız benim için! İş işten geçmemişken dikkatli olun biraz, dostum! Fedora’nın kulağına bazı söylentiler çalınmış. Kirayı ödemediğiniz için ev sahibenizle kavga etmişsiniz galiba. Çok üzülüyorum. Neyse, şimdilik hoşça kalın, acele ediyorum. Küçük bir işim var: Şapkamın kurdelesini değiştiriyorum.

Not: Bakın ne diyeceğim, tiyatroya gidecek olursak yeni şapkamla siyah pelerinimi giyeceğim. Ne dersiniz?

Değerli Varvara Alekseyevna!

... Gene dünkü konumuzdan söz açacağım. Evet anacığım, bir zamanlar bizim başımızda da kavak yelleri esirdi. Tutulmuştum bir aktrisciğe. Hem de sırlı sıklam... İşin gari-bi, onu hiç görmemiştım diyebilirim. Tiyatroya da topu to-pu bir kez gitmişim. Ama gene de abayı yakmışım. O sıra-lar bitişiğimdeki odada dört beş genç kalıyordu. Hepsi de hovarda mı hovardaydı. Arkadaş olduk, ister istemez oldu bu kuşkusuz. Ama pek senli benli olmuyordum onlarla. Ayıp kaçmasın diye ayak uyduruyordum yalnızca. Bu aktris üzerine çok şey anlatmışlardı bana! Her akşam tiyatronun başlama saatinde hep birlikte tiyatroya gidiyorlar, -oysa aç-lıktan solukları kokuyordu- arka balkonda yerlerini alıyor, patırtıya, aktristi alkışlamaya başlıyorlardı. Gören deli sa-nırdı onları! Eve dönünce de sabaha dek uyumaz, ondan söz ederlerdi. Hepsi "Benim Glaşa'm" derdi, beşi de çıldıra-sıya seviyordu onu. Beni de şaşırttılar... genceciktim o za-manlar. Nasıl olduğunu anlayamadan, bir gün onlarla bir-likte arka balkonun en arkasında buldum kendimi. Ancak perdenin bir ucunu görüyordum, ama sesleri iyi duyuyor-dum. Aktrisciğin hoş, tatlı, kadife gibi bir sesi vardı! Avuç-larımızın içi kabarıncaya kadar alkışladık, bağırdık çağır-dık... neredeyse dışarı atacaklardı bizi! Zaten birimizi attı-lar. Eve sersem gibi döndüm! Cebimde yalnızca bir ruble-cik kalmıştı. Oysa ay sonuna daha on gün vardı. Böyleyken ne yapsam beğenirsiniz anacığım? Devrisi sabah daireye gitmeden, doğru parfümeri dükkânına koştum -sahibi bir Fransızdı- elimdeki bütün parayla bazı lavantalar, bir de kokulu sabun aldım. Bunu niçin yaptığımı bilmiyorum. Ye-mekten içmekten kesilmişim. Daireden dönünce doğru

penceresinin dibine gittim, orada dolaşmaya başladım. Nevski Caddesi'nde, bir apartmanın dördüncü katında oturuyordu. Eve döndüm, bir saat dinlendikten sonra, sırf onun penceresinin dibinden geçmiş olabilmek için gene Nevski Caddesi'ne gittim. Tam bir buçuk ay dolaştım peşinde. Payton'ı tutup hızla geçiyordum evinin önünden. Gırtlığıma kadar borca girmiştım. Sonra aşkım söndü... bıktım ondan! Aktrist takımının, akli başında bir adamı bile ne durumlara düşürebileceğini görün işte anacığım! Hoş ben de gençtim, toydum ya o zamanlar!..

M. D.

8 Temmuz

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Bu ayın altısında yolladığınız kitabı geri yolluyorum. Aynı zamanda, bu mektubumda bazı açıklamalarda bulunacağım size. Beni bunu yapmak zorunda bırakmakla hiç iyi etmediniz anacığım. İzninizle söyleyeyim: Ulu Tanrı her şeyi insanoglu için düzenlemiştir. Kiminin kısmetinde omuzlarına general apoleti takmak vardır; kiminin altıncı derece memur olarak kalmak... Kiminin alnında emir vereceği, kimininkindeyse hiç mırıldanmadan, korku içinde bu emri yerine getireceği yazar. Kişinin yeteneklerine göredir bütün bunlar. Bazısının yetenekleri emir vermeye, bazısınıninki boyun eğmeye elverişlidir. Yetenekleri kişiye Tanrı verir... Aşağı yukarı otuz yıldır devlet hizmetindeyim. Görevimi dürüstçe yaparım. Hır çıkarmam hiç. Bir yurttaş olarak birçok

kusurumun -elbette bunun yanında erdemlerimin de- olabileceğini kabul ederim. Amirlerimi sayarım. Ekselansları da severler beni. Gerçi bugüne kadar sevdiklerini belli edecek bir harekette bulunmadılar, ama sevdiklerini biliyorum. Yazım oldukça okunaklı, güzeldir. Ne çok küçük, ne de iri sayılır. Gerçi italik yazıyı andırır biraz, ama yetiyor. Bizim dairede bir tek İvan Prokofyeviç'in yazısı benimkiyle boy ölçüşebilir belki. Bu yaşıma geldim, şöyle büyük bir günah işlediğimi anımsamıyorum. Herkesin küçük günahları olur. Her insan günahkârdır, siz bile anacığım! Ama toplumun huzurunu bozucu nitelikte bir günahın, suçum hiç olmamıştır. Hatta nişan bile veriyordu bana... neyse, bırakalım bunu şimdi. Anacığım, bütün bunları aslında sizin de onun da* bilmeniz gerekir. Anlatmaya kalkıştığına göre bilmek zorundadır. Hayır, bunu hiç beklemezdim sizden anacığım, hayır Varvara'cığım. Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi.

Nasıl olur! Demek bundan böyle insan (nasıl olursa olsun kendisinin olan) sakın köşesinde (Tanrı korkusunu, kendini bildiği için, başkalarınca rahatsız edilmek istemediği) atasözünün dediği gibi kimsenin etlisine, sütlüsüne karışmadan yaşayamayacak! Gelip, evinde nasıl yaşadığına, iyi bir yeleği olup olmadığına, gerekli iç çamaşırlarının bulunup bulunmadığına, çizimleri var mı yok mu, varsa içleri neyle kaplı ona; ne yediğine, ne içtiğine, ne yazdığına bakacaklar demek! Olur mu öyle şey anacığım? Söz gelişi beni alalım: Yolun biraz bozuk olduğu yerde çizimlerimi sakınarak parmaklarının ucuna basa basa yürürüm! Falanın para sıkıntısı çektiğini, çay içmeye bile para bulamadığını yazmanın ne alemi var? Sanki herkes çay içmek zorundaymış da! Acaba ne yiyor diye şunun bunun ağzına bakıyor muyum ben? Kimseye böyle bir hakarete bulundum mu? Ol-

*) *Palto* öyküsünün yazarı Gogol ima ediliyor - ç.n.

maz anacığım, bana zararı dokunmayan insana ben ne diye kötülük edeyim! Örnek mi istiyorsunuz Varvara Alekseyevna, buyrun: Görevimi hakkıyla başarmak için bütün gücümle çalışıp didinirim, amirlerim de severler beni (kim ne derse desin, gene de severler) bir de bakarım ortada fol yok yumurta yokken birisi açıktan açığa alaya almış beni. İnsanın bazen kendine yeni bir şey diktirdiği olur elbette... sevincinden gece uyuyamaz. Sözgelimi, yeni çizme alınca ben pek keyifli olurum. Ayaklarımı şöyle gıcır gıcır bir çizmenin içinde görmek anlatılmaz bir haz verir bana! Böyle olmasına karşın, Fyodor Fyodoroviç'in bu kitabı gözden nasıl kaçırdığına, kendini savunmamasına şaşıyorum. Gerçi daha yeni yönetici oldu, arada sırada bağırmasını da seviyor. Pe ki ama niçin bağırmayacakmış? Gereken yerde amir astını haşlamalı bence. Diyeceksiniz ki gösteriş için de haşlıyorlar, olsun varsın... O da gerekli; -aramızda kalsın Varvara'cığım- bizim memur takımı başına vurmayınca çalışmaz. Yalnızca "ben falan dairedeyim" demek için bir yere kapağı atar, sonra yan gelir yatar... Memuriyette kaç çeşit rütbe varsa o kadar da haşlama çeşidi vardır. Kendiliğinden olan bir şeydir bu! Zaten dünyanın düzeni böyle kurulmuş anacığım. Hepimiz birbirimize çalım satıyoruz, birbirimizi haşlıyoruz. Böyle olmasa dünyada dirlik düzenlik kalmazdı. Gerçekten şaşıyorum Fyodor Fyodoroviç'e, böylesine bir ayıbbı gözden nasıl kaçırdı?

Bunları da ne diye yazarlar sanki? Neye yarar böyle şeyler? Okuyuculardan biri bunu okuyunca bana bir palto mu yaptıracak, bir çift yeni çizme mi alacak? Hayır Varvara'cığım, bunu bırak, üstelik öykünün sonunu ister. İnsan bazen köşesine sınıyor, dışarı adım atmaya korkuyor... elinden başka ne gelir zavallının, alaya alınmış, gururu bir paralık edilmiştir. Aile hayatı, günlük yaşayışı edebiyata konu olmuştur. Herkes okumuştur onu, gülmüştür! Şimdi cesa-

retin varsa gel de sokağa çık bakalım... Kitaplarda o kadar canlı anlatılmıştır ki her şey, bir yürüyüşünden tanılar hemen zavallıyı. Yazar öykünün sonunda durumu biraz yumuşatsaydı bari. Sözgelimi, adamcağızın başından aşağı kâğıt kırpıntılarını döktüklerinde oraya bir nokta koysaydı, "bütün bunlara karşın iyi bir insan, erdemli bir yurttaştı o, deseydi, arkadaşlarının bu davranışını aslında hiç de hak etmemişti. Amirlerine karşı saygılıydı (bir örnek bile verebilirdi), hiç kimseye bir kötülüğü dokunmamıştır, dinine bağlıydı, ölümü (ölmesi ille de gerekiyorsa kuşkusuz) herkesi çok üzdü." En iyisi, ölmemeliydi zavallı, paltosu bulunmalıydı. Fyodor Fyodoroviç... saçmalamaya başladım gene galiba! Yani o general, adamcağızın erdemlerinden haberdar olunca odasına çağırmalıydı onu, bir nişan vermeliydi, aylığına zam yapmalıydı... anlayacağınız, kötülükler cezasını bulmalı, erdem ödüllendirilmeli, bu işi yapan memurlar da yaptıklarına pişman edilmeliydiler. Ben olsam böyle yapardım. Yoksa bu öyküde ne gibi olağanüstülük, güzellik var? Günlük bayağı, yaşayışın bir bölümünden başka bir şey değil! Bu kitabı bana yollamak da nereden esti aklınıza yavrucuğum? Yıkıcı, muzur bir kitap bu Varvara'cığım. Hem baştan sona yalan... gerçekten böyle bir memur var olamaz çünkü. Yoo, duyuracağım bu durumu gerekli yere Varvara'cığım, resmen duyuracağım.

Sadık uşağınız
Makar Devuşkin

Sayın Makar Alekseyeviç!

Son olaylarla mektuplarınız endişelendirmişti beni, korkutmuştu. Ama Fedora'nın anlattıkları her şeyi açıkladı. Böylesine derin bir umutsuzluğa düşmeye ne gerek vardı Makar Alekseyeviç? Açıklamalarınız hiç de rahatlatmadı içimi. Gördünüz mü, mürebbiyelik konusunda diretmemde ne kadar haklıymışım. Üstelik şu son olay da pek ürküttü beni. Sevginizin, sizi bana açılmamaya zorladığını söylüyorsunuz. Benim için harcadığınız paranın, ne olur ne olmaz diyerek emniyet sandığında sakladığınız yedek paranız olduğunu öğrenmeden bile size çok şey borçlu olduğumun farkındaydım. Ne var ki birikmiş paranızın falan olmadığını, kötü durumumu bir rastlantı sonucu öğrenip duygulanarak aylığınızı önceden aldığınızı, hastalığım sırasında da giysinizi sattığınızı öğrenince yıkıldım... Ne düşüneceğimi, neye karar vereceğimi bilemiyorum. Ah! Makar Alekseyeviç! İyi yürekliliğiniz ile akrabalık sevginizin sizi zorladığı ilk iyiliklerinizden sonra durmalıydınız, paranızı gelişi güzel harcamamalıydınız. Dostluğumuza ihanet ettiniz Makar Alekseyeviç. Çünkü açık yürekli davranmadınız bana karşı. Şimdi de elinizde avcunuzda olan parayı benim süsüme, gezilerime, şekerlere, tiyatrolara, kitaplara verdiğinizi öğrendim, acı çekiyorum. Bağışlanamaz havalığıma (bütün bunları, sizi hiç düşünmeden kabul ediyordum çünkü) kızıyorum. Beni mutlu etmek için yaptığınız her şey acı veriyor bana şimdi. Son günlerde üzgün olduğunuzun farkındayım. İçim ürpererek kötü bir şeyin olacağını bekliyordum. Ama böylesini aklımdan ucundan geçirmemiştim. Nasıl! Demek böylesine bir umutsuzluğa düştünüz Makar Alekseyeviç! Peki ama herkes ne diyecek şimdi sizin için, sizi tanıyanlar ne düşünecekler?

Benim gibi herkesin de saydığı; ruh temizliğine, alçak gönüllülüğüne, ağırbaşlılığına değer verdiği siz, birdenbire böylesine iğrenç bir işe kalkışıyorsunuz. Fedora'dan, sizi sokakta sarhoş bulduklarını, bir polis memurunun eve getirdiğini dinlerken nasıl oldum bilemezsiniz! Gerçi kötü bir haber bekliyordum ya (dört gündür kayıplara karışmıştınız çünkü) gene de donup kaldım. Ama hiç düşündünüz mü Makar Alekseyeviç, ortadan kaybolmanızın gerçek nedenini öğrendiklerinde ne diyecek amirleriniz? Herkesin sizinle alay ettiğini, komşularınızın ilişkimizi öğrendiğini, imalı imalı benden söz ettiklerini söylüyorsunuz. Önemsemeyin bunu Makar Alekseyeviç, Tanrı aşkına üzölmeyin de artık. Şu subaylarla aranızda geçenler de endişelendiriyor beni. Kulağıma bazı şeyler çalındı ama işin aslını bilmiyorum. Olduğu gibi anlatın bana her şeyi. Bana açılmaktan, dostluğumu kaybetmekten korktuğunuzu yazıyorsunuz. Hastalıktan kurtulmam için ne yapacağınızı bilemiyormuşsunuz, hastaneye yatırılmama engel olmak amacıyla varınızı yoğunuzu satmışsınız, gırtlığınıza kadar borca girmişsiniz, ev sahibenizle her gün çatışıyormuşsunuz... gelgelelim, bunu benden gizlemekle daha kötü bir yol seçmiş oldunuz. Her şeyi öğrendim şimdi. Düşüğünüz kötü duruma benim neden olduğumu anlamamı istemediniz, ama böyle davranmakla bir kat daha üzölünüz beni. Çok sarstı bütün bunlar beni Makar Alekseyeviç. Ah dostum! Mutsuzluk bulaşıcı bir hastalıktır. Mutsuzlar, zavallılar daha da mutsuz, zavallı olmamak için birbirinden kaçmalıdırlar. Bugüne dek yalnız başınıza sürdürdüğünüz sakın yaşamınızda tatmadığınız felaketleri getirdim başınıza. Bunu düşündükçe kahroluyorum.

Şimdi her şeyi böylesine bir şeye nasıl kalkışabildiğinizi açık yüreklilikle anlatın bana. Elinizden gelirse kurtarın beni endişeden. Endişelerimden söz etmeye gururum değil, kalbimde hiç sönmeyecek olan size karşı dostluk duyğum,

sevgim zorluyor beni şu anda. Hoşça kalın. Mektubunuzu sabırsızlıkla bekliyorum. Hakkımda çok yanlış düşüncelere saplanmışsınız Makar Alekseyeviç.

Sizi bütün kalbiyle seven
Varvara Dobroselova

28 Temmuz

Değerli Varvara Alekseyevna'ım!

Artık her şey bittiğı, yavaş yavaş eski durumunu aldığı için anlatayım da dinleyin anacığım: Benim hakkımda ne düşüneceklerini merak ediyorsunuz. Önce şunu söyleyim Varvara Alekseyevna, gururumu her şeyin üstünde tutarım ben. Başımdan geçenleri anlatmaya girişmeden şunu öncelikle söyleyeyim, amirlerimin hiçbir şeyden haberi yok. Olmayacak da. Eskisi gibi sevecekler beni. Yalnız korktuğum bir şey var, o da dedikodu. Ev sahibesi durmadan bağırıp çağırıyordu. Yolladığınız on rubleyle borcumun birazını ödedim de sesi kesildi azıcık. Şimdi yalnızca homurdanıyor. Ötekilerine gelince, önemli değil onlar. Kendilerinden borç para istemediğiniz sürece bir şeye karışmazlar. Son olarak da şunu söyleyeyim anacığım, sizi bana olan saygınızı, sevginizi dünyada her şeyden üstün tutuyorum. Bu karanlık günlerimde beni avutan da bu sevginizdir. Şükür ki ilk etkisi zayıfladı, olaylar üzerinde soğukkanlılıkla düşünebiliyorsunuz şimdi. Sizden, meleşimden ayrılmaya gücümün yetmeyeceğini anlayıp sizi yanımda alıkoyduğum, aldattığım için beni ruhsuz, bencil bir insan saymıyorsunuz. Göreve

başladım, her zamanki gibi bütün gücümle çalışıyorum. Dün yanından geçerken Yestayif Ivanoviç ağzını açıp bir şey söylemedi. Ama saklamayacağım sizden anacığım, şu borçlarım ile üstümde başımda olmaması perişan ediyor beni, ama bunun da önemi yok. Gene yalvarırım, kendinizi üzmeyin benim için. Bir gümüş yarım ruble yollamışsınız. Sanki gelip canevime saplandı bu para, Varvara'cığım. Demek şimdi böyle oldu!.. Demek bu ihtiyar bunak siz melegine yardım ediyor, siz zavallı yetim de ona ha! Fedora para bulmakla çok iyi etti doğrusu. Şimdilik elime para geçeceğine en küçük bir umut bile yok anacığım, böyle bir umut ışığı görülürse ayrıntılarıyla yazarım size. Ne olursa olsun, beni en çok dedikodular perişan ediyor. Hoşça kalın melegim. Ellerinizden öperim. İyileşin artık. Daireye erken gideceğimden uzun yazamıyorum. Kusurlarımı çalışkanlığım, çabamla örtmek istiyorum. Öteki olayları, subaylarla aramda geçeni akşama yazacağım.

Sizi sayan ve seven
Makar Devuşkin

28 Temmuz

Varvara'cığım!

Ah Varvara Alekseyevna! İşte bu seferi kabahat sizde! Mektubunuzla beni öyle şaşırttınız ki, ancak şimdi toparlayabildim kendimi, yerden göğe kadar haklı olduğumu anladım. Çılgınlığımdan söz etmiyorum elbette (benden ırak olsun böyle şeyler, anacığım!), söylemek istediğim şudur: Sizi

seviyorum, bu hiç de düşüncesizce bir sevgi değil... Bir şeyden haberiniz yok sizin, anacığım. Yalnız olanların nedenini, sizi niçin sevmek zorunda olduğumu bilseydiniz böyle söylemezsiniz. Mantığa uygun düşünceleriniz var, ama yüreğinizde başka duyguların olduğundan kuşku yok.

Anacığım, subaylarla aramda olanları ben de doğru dürüst anımsamıyorum. Size ancak şunu söyleyebilirim meleğim, o dakikaya kadar kendimde değildim. Düşünün bir kere, bir aydır her şey pamuk ipliğiyle tutuyordu. Durum perişandı. Sizden kaçıyordum, evde de duramıyordum, ev sahibesi kıyametleri koparıyordu. Onu da umursamazdım. Varsın istediği kadar bağırsındı cadaloz. Ama rezalet çıkarıyordu, sonra -nereden, nasıl bilmiyorum- ilişkimizi öğrenmişti. Bağıra bağıra öyle şeyler söylüyordu ki soluğum kesiliyordu, kulaklarımı tıkıyordum. Gelgelelim, herkes tıkamıyordu kulaklarını, tersine dikiyordu... Şimdi ne yapacağını bilemiyordum anacığım.

Bütün bunlar sonunda büsbütün yıktı beni işte, anacığım! Birden tuhaf şeyler duydum Fedora'dan: Adi bir adam gelmiş evinize, çirkin bir öneride bulunmuş. Gururunuzla oynamış, hem çok fena oynamış. Kendimden pay biçerek böyle söylüyorum anacığım, benim de çok gururuma dokundu bu. Bu haber pamuk ipliğini de kopardı, meleğim, büsbütün kaybettim kendimi. Sonra Varvara'cığım, deli gibi koşarak çıktım evden, size hakaret eden o haine gitmek istiyordum. Ne yapmak istediğimi bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, size hakaret edilmesine dayanamayacağımdır! Öyle üzgündüm ki! Puslu, sıkıcı, kasvetli bir hava vardı dışarda!.. Bir an geri dönmek geldi içimden... Olan o anda oldu işte anacığım! Yemelya'yı, Yemelyan Ilyiç'i gördüm birden karşımda. Bizim evde oturur, memurdur, daha doğrusu memurdu, ama artık değil, işten atıldı çünkü... Ne yaptığını, nasıl geçindiğini bilmiyorum, birlikte yürüdük... Sonra ora-

da... ne o Varvara'cığım, dostunuzun başından geçenleri okumak, çılgınlıklarını öğrenmek haz mı veriyor size? Üçüncü günün akşamı Yemelya denilen adam kışkırttı beni, kalkıp o subaya gittim. Adresi bizim kapıcıdan alınıştım. Sırası gelmişken söyleyeyim anacığım, bu delikanlıyı çoktan mimlemiştiim zaten. Daha bizim evde otururken çaktırmadan izliyordum davranışlarını. Ama densizlik yaptığımı şimdi anlıyorum. Çünkü evine gittiğimde sarhoştum. Doğrusunu isterseniz Varvara'cığım, hiçbir şey anımsamıyorum. Yalnızca, evinde bir sürü subayın olduğu aklımda. Belki de sarhoş olduğum için çift görüyordum... orasını Tanrı bilir. Ne söylediğimi de anımsamıyorum. Soylu bir öfkeye kapılmış, durmadan konuşuyordum. Hemen kapı dışarı ettiler beni. Merdivenden aşağı yuvarladılar. Gerçekten yuvarlamadılar kuşkusuz, yalnızca itelediler, o kadar. Eve nasıl döndüğümü biliyorsunuz Varvara'cığım.' hepsi bu kadar işte. Alçalmasına alçaldım kuşkusuz, gururum da incindi, ama hiç kimsenin, sizden başka hiç kimsenin haberi yok bundan. Bu durumda, böyle bir haber ha olmuş ha olmamış değişmez. Sanırım siz de benim gibi düşünüyorsunuzdur Varvara'cığım? Geçen yıl bakın neye tanık olmuştum: Bizim Aksentiy Osipoviç, Pyotr Petroviç'e yanlarında hiç kimse yokken adamakıllı hakaret etti. Ama ustalıkla yaptı bunu. Hademe odasına çağırdı Pyotr Petroviç'i, anahtar deliğinden her şeyi gördüm. Orada ağzına geleni söyledi. Benden başka hiç kimse bilmiyor bunu. Elbette ben de kimseye bir şey söylemedim. Ama devrisi gün Pyotr Petroviç'le Aksentiy Osipoviç aralarında böyle bir olay geçmemiş gibi davrandılar birbirlerine. Pyotr Petroviç gururuna pek düşkün bir insandır, olaydan hiç kimseye söz etmedi, şimdi her sabah selamlaşır, el sıkışırlar... İtiraz etmeyeceğim Varvara'cığım, size itiraz edemem zaten. Evet çok alçaldım, işin en kötü yanı da böyle olduğuna benim bile inanmam... ama sanırım alın

yazımdı bu benim, hem siz de bilirsiniz, kaderden kurtuluş yoktur. İşte size başımdan geçenlerin ayrıntılı öyküsü Varvara'cığım. İnsanın hele böyle bir günde hiç okumasa daha iyi edeceği bir öykü. Biraz keyifsizim anacığım, bir şey düşünemiyorum. Bu yüzden mektubumu burada keser, en yürekten bağlılıklarımı, saygılarımı, sevgilerimi sunarım.

Makar Devuşkin

29 Temmuz

Sevgili Makar Alekseyeviç!

İki mektubunuz da çok şaşırttı beni. Bakın dostum, ya bir şey saklıyorsunuz benden, başınızdan geçenlerin yalnızca bir bölümünü anlattınız mektuplarınızda ya da... doğrusu yazdıklarınızdan bir şey anlaşılmıyor Makar Alekseyeviç... Tanrı aşkına buraya gelin, bugün gelin hem. Bakın ne diyeceğim, doğrudan yemeğe gelin. Oradaki durumunuzun ne olduğunu da ev sahibinize kavganızın nereye vardığını da bilmiyorum hâlâ. Bunlardan hiç söz etmiyorsunuz. Şimdilik hoşça kalın dostum. Bugün kesinlikle uğrayın bize. Yemeklerinizi hep burada yerseniz daha iyi edersiniz sanırım. Fedora çok iyi olur, diyor. Hoşça kalın.

Sizin
Varvara Dobroselova'nız

Anacığım Varvara Alekseyevna!

Tanrı, size edilen iyiliklere iyilikle karşılık vermek, bana olan minnet borcunuzu ödemek fırsatını size verdiği için seviniyorsunuz, mutlusunuz. Buna inanıyorum Varvara'cığım. Melek yüreğinizin iyilik duygularıyla dolu olduğundan da kuşkum yok. Sitem etmek için söylemiyorum bunu... ama siz de, bu ihtiyar yaşımda paramı düşünmeden harcamaya başladığım zaman olduğu gibi gene azarlamayın beni. Yaptık bir kere! Kabahatliyim, biliyorum, ama bunu sizden duymak ağır geliyor bana yavrucuğum! Böyle söylüyorum diye de alınmayın sakın anacığım. İçim kan ağlıyor. Düşkünler hodbin olur... doğanın bir yasasıdır bu. Eskiden de hissediyordum bunu. Yoksul, ezilmiş insan kuşkucudur. Çevresine, yanından geçenlere yan gözle, bir tuhaf bakar. Kendisinden mi söz ediliyor, anlamak için gözlerini kısarak, kuşkulu bakışlarını dolaştırır çevresindekilerin üzerinde, konuşulanlara kulak kabartır. Niçin böyle soğuk bir dış görünüşü vardır? Neler hisseder? Dış görünüşü böyledir de iç görünüşü nasıldır acaba? Şurası kesindir ki Varvara'cığım, şu kâğıt karalayıcılar ne kadar yazarsa yazsınlar, yoksul insanın bir paçavra kadar değeri yoktur! Bu böyle gelmiş böyle gider. Niçin mi? Çünkü onlara -yazarlara- göre yoksul insan, her şeyi ortaya dökülmesi gereken bir yaratıktır. Kutsal hiçbir şeyi, gururu olamaz!.. Geçen gün Yemelya anlattı: Bir yerde para toplamışlar onun için. Ama öyle olmuş ki, adamcağızı her an kopek için ayrıca denetlemişler adeta. Parayı boşuna verdiklerinden kuşkulandıkları için mi yapmışlar bunu, yoo... yoksul bir insan seyretmenin ücretiydi verdikleri. Günümüzde hayır işleri de bir tuhaf yapılıyor anacığım... kimbilir, belki eskiden de böyleydi! Ya

beceremiyorlar bunu ya da çok ustadırlar! İkisinden biri. Belki farkında değildiniz bu durumun, görün işte! Başka şeylerden pek anlamayız, ama bu konudaki bilgimize güvenebilirsiniz! Yoksul insan bütün bunları nereden öğrendi, nasıl böyle düşünebiliyor? diyeceksiniz. Tecrübelerimden! Lokantaya girerken kendi kendine “Şu cebi delik memur bugün ne yiyecek acaba? Ben Soté-Papillote yiyeceğim, o yağsız bulgur pilavıyla karnını doyurmaya çalışacak” diye mırıldanan efendilerin çok olduğunu biliyorum çünkü. Peki ama karnımı yağsız bulgur pilavıyla doyuracaksam ona ne? Böyle insanlar vardır Varvara’cığım. Bu düşünce haz verir onlara. Utanmaz alaycılardır bunlar, gözleri her yerde üzerimizdedir. Yürürken yere bütün ayağınızla mı yoksa parmaklarımızın ucuyla mı bastığımızla bile ilgilenirler. Falan dairenin altıncı dereceden memurunun çizmelerindeki deliklerden çıplak parmaklarının dışarı fırladığını, dirseklerinin yırtık olduğunu ballandıra ballandıra yazar, sonra da bastırırlar bu saçmaları... Benim dirseklerimin yırtık olmasından sana ne? Kaba benzetmemi bağışlayın Varvara’cığım, bu bakımdan yoksul insanda da, sizlerdeki kız utangaçlığını andıran bir duygu vardır. Nasıl ki siz -bağışlayın böyle yazdığım için- başkalarının yanında soyunamazsınız; yoksul insan da, birisinin başını uzatıp kulübesine bakmasından, aile ilişkileriyle ilgilenmesinden hoşlanmaz. Sonra, beni asıl üzen, sizin de onlarla, dürüst bir insanın gururuyla oynayan düşmanlarımla birlik olmanız Varvara’cığım!

Bugün dairede öylesine kös kör, bir ayı yavrusu gibi, tüyleri yolunmuş bir serçe gibi oturdum ki, utancımdan yerin dibine girecektim neredeyse. Çok utandım Varvara’cığım! Ceketinin kolundan çıplak dirsekleri parlarken ya da tek iplikle tutan düğmeleri sarkarken insan ister istemez kızarır bozarır. Bugün de inadına bir şeyim doğru dürüst değildi! Elinde olmadan kaybediyor kendini insan. Bugün Stepan

Karloviç işle ilgili bir şeyler söylüyordu bana, anlattı anlattı, sonra farkına varmamış gibi ekledi: “Ah Makar Alekseyeviç kardeşim!” Sözünün sonunu getirmeden gitti yanımdan, anladım tabii... kulaklarıma kadar kızardım. Bu o kadar önemli bir şey değil aslında, ama gene de huzursuz ediyor insanı, kötü kötü şeyler düşünmeye zorluyor. Sakın bir şey duymuş olmasın! Tanrı korusun! Doğrusunu söyleyeyim, birisinden kuşkulanıyorum. Bu canavarlara vız gelir! Ele verirler insanı! Özel hayatıyla ilgili her şeyi bir paraya dökerler ortaya. Kutsal belledikleri şey yoktur.

Bunu kimin yaptığını biliyorum: Ratazyayev.. Bizim dairede bir tanıdığı var, söz arasında yalan yanlış bir sürü şey ekleyerek olanları anlatmıştır. O yoldan ulaşmıştır bizim daireye. Evde herkes her şeyi biliyor. Sizin pencerenizi gösterek konuşuyorlar. Kaç kez gördüm. Dün yemeğe size gelirken her pencereden bir baş uzanmıştı. Ev sahibesi “Şeytan bebeğe kancayı attı...” dedi, sonra ayıp bir söz kullandı sizin için. Ama bütün bunlar Ratazyayev’in kötü niyeti yanında solda sıfır kalır: Yazacağı bir kitapta ikimizi anlatacak. Kendi söyledi. Başkalarından da -bizim evde iyi insanlar da vardır- duydum. Bir şey düşünemiyorum anacığım, neye karar vereceğimi de bilemiyorum. Suçumuzu gizlemekle ne geçecek elimize, Tanrıyı kızdırdık meleşim! Sıkılmayayım diye bir kitap yollayacaktınız bana. Vazgeçin cancağızım! Kitap dediğiniz nedir ki? Bir sürü olmayacak şey! Roman da saçmadır, işsiz güçsüzler okusun diye yazılmış uydurmalar... İnanın bana anacığım, bunca yıllık tecrübelerime inanın. Shakespeare diye bir adamdan söz edeceklerdir size. “Görüyor musunuz, diyeceklerdir, edebiyatın Shakespeare’i var”... Shakespeare de saçmadır, hem de saçmanın daniskası!

Sizin
Makar Devuşkin

2 Ağustos

Üzölmeyin, Tanrı yardım eder, her şey düzelir. Fedora kendisi için de benim için de biraz iş getirdi. Sevinçle çalışmaya koyulduk. Belki düzeltebiliriz durumu. Fedora, bu son sıkıntılarımızdan Anna Fyodorovna'nın haberdar olduğundan kuşkulaniyor. Ama artık bir şeyi umursamıyorum. Bugün nedense pek neşeliyim. Borç para almak istediğinizden söz ediyorsunuz. Allah saklasın! Bir de ödemesi var! İyisi mi daha sık gelin bize. Ev sahibenizin dırdırına da kulak asmayın. Öteki düşmanlarınıza, kötölüğünüzü isteyenlere gelince yersiz kuşkuyla boşuna üzöyörsünüz kendinizi. Buna kesinlikle inanıyorum! Bakın geçen sefer de söylemiştim size, anlatımınız çok bozuk. Hadi şimdilik hoşça kalın. Bekliyorum sizi, kesinlikle gelin.

Sizin
V. D.

3 Ağustos

Meleğim benim. Varvara Alekseyevna'm!

Hemen haber verçeyim cancağızım, bir umut ışığı doğdu. İnsaf edin yavrum, borç para almamamı yazıyorsunuz. Olmaz ki borç olmadan meleğim. Benim durumum kötü, ba-

karsınız size bir şey olur!.. Bünyeniz zayıf! Borç para almayı daha çok bunun için istiyorum. Almak zorundayım.

Aklıma gelmişken  unu da söyleyeyim size Varvara Alekseyevna, dairede Yemelyan Ivanoviç'le yan yana oturuyoruz. Daha önce size sözünü ettiğim Yemelyan Ivanoviç değil bu. Benim gibi altıncı dereceden memur. Ikimiz dairenin en ya lı, en eski memurlarıyız. Temiz ruhlu, dürüst bir insandır. Konuşmayı da pek sevmez, sessiz oturur yerinde. Üstelik  alı kandır. Yazısı da pırıl pırıldır. Doğrusunu söylemek gerekirse benimki kadar güzeldir yazısı. İyi, değerli bir insan. Yakın dost hiçbir zaman olmadık onunla. Konu malarımız “merhaba”, “merhaba”dan öteye gitmedi pek. Bazen  akı gerekli olurdu bana “ akınızı verir misiniz bir dakika. Yemelyan Ivanoviç,” derdim. Anlayaca ınız ilişkilerimiz i  arkada lı ı çerçevesinden çıkmazdı. Bugün durup dururken “Niçin o kadar dalgın, d   ncelisiniz Makar Alekseyeviç?” dedi. İyili imi istediğinden böyle sorduğunu anladım hemen. A ıldım ona. Durum böyleyken böyle Yemelyan Ivanoviç, dedim. Her şeyi anlatmadım elbette. Tanrı korusun! Dünyada yapmam bunu. İstesem de yapamam. Bazı şeyleri, durumumun sıkı ık olduğunu söyledim, o kadar. “Borç para alsanız nasıl olur acaba, dedi, Pyotr Petroviç faizle veriyor. Ben aldım. Hem faizi de pek öyle yüksek değil... orta halli.” İçim birden hop etti Varvara’cığım. Pyotr Petroviç’e merhamet versin de adam beni eli boş geri çevirmesin diye Tanrıya dua ediyordum. Kendi kendime hesabını yapmı tım: Ev sahibesine borcumu ödeyecektim, sonra size yardım edecektim. Durumum  yle kötüydü ki, oturdu um yerde utancımından yüzüm kızarıyordu. Bizim canavarların alaylı sırtıtmaları da caba! Hem ekselansları da bazen geçer bizim masanın yanından. Tanrı korusun, ya bir göz atar da Üstümün ba ımın perişan olduğunu fark ederse ne yapardım! Giyime çok önem verir. Belki bir şey söylemez, ama ben utancımından ye-

rin dibine girerdim. Bunları düşünmek kendimi toparlama-
ma yardım etti, sıkıldığımı gizlemeye çalışarak, içim umutla
dolu, Pyotr Petroviç'e yollandım. Heyecandan kalbim dura-
cak gibi çarpıyordu. Ne yaparsınız ki Varvara'cığım, başarı-
sızlıkla sonuçlandı iş! Fedosey İvanoviç'le bir şey konuşı-
yordu. Yaklaştım yanına, kolundan çekeledim. "Pyotr Petro-
viç, Pyort Petroviç!" dedim. Dönüp baktı yüzüme, ben de-
vam ettim: "Otuz ruble verir misiniz?" Önce ne dediğimi
anlayamadı. Durumu anlattım, gülümsedi, bir şey söyleme-
di. Bir kez daha "Otuz ruble verir misiniz?" dedim. "Rehin
bırakacağınız bir şeyiniz var mı?" diye sordu. Önündeki kâ-
ğıdın üzerine eğilip yazmaya başladı. Başını çevirip yüzüme
bakmıyordu. Biraz korkmaya başlamıştım. "Hayır, dedim,
rehin bırakacak bir şeyim yok Pyotr Petroviç, ama aylığımı
alır almaz önce size olan borcumu ödeyeceğim." Tam o sıra-
da biri çağırdı onu, kalkıp gitti. Biraz sonra döndü, bekliyor-
dum hâlâ. Benim orada olduğumun farkında değilmiş gibi
kalemmini açmaya koyuldu. Bana borç verip veremeyeceğini
sordum gene. Durmadan dil döküyordum. Bir şey söylemi-
yor, beni duymuyormuş gibi susuyordu. Biraz daha dikil-
dim. Şansımı son bir kez daha denemeye karar verip ceketi-
nin kolundan çekeledim. Ağzını açmadı gene, ucunu açtığı
kalemiyle yazmaya koyuldu. Çekildim. Görüyorsunuz ya
anacığım, belki iyi insandırlar bunlar, ama hepsi de gururlu,
hem çok gururlu! Bizden çok uzaktalar Varvara'cığım! Bu-
nun için yazdım size bunları zaten. Yemelyan İvanoviç de
gülümsedi, başını salladı. Avutmaya çalıştı beni zavallım. İyi
bir insandır Yemelyan İvanoviç. Bir adamla tanıştıracak be-
ni, söz verdi. Viborskaya'da oturuyormuş adam Varvara'cı-
ğım, on dördüncü dereceden memurmuş. Faizle para veri-
yormuş. Yemelyan İvanoviç "yüzde yüz verir" diyor. Yarın
gideceğim meleşim. Bakalım ne olacak? Bir de alamazsam
felaket! Ev sahibesi kapı dışarı etti edecek beni. Yemek de

vermiyor. Çizmelerimin durumu da pek acıklı, anacığım. Paltomda düğme kalmadı. Daha çok eskilerim var! Amirlerimden biri bu durumun farkına varırsa, ne yaparım bilemem! Felaket olur Varvara'cığım, felaket!

Makar Devuşkin

4 Ağustos

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Allah aşkınıza bir an önce biraz borç para bulun Makar Alekseyeviç. Bugünkü koşullar altında dünyada yardım istemezdim sizden ama durumumu bir bilseniz! Artık kalamayız bu evde. Çok kötü şeyler oldu. Şu anda ne kadar sinirli, heyecanlı olduğumu anlatamam! Düşünün bir kere, dostum: Bu sabah orta yaşlı -hatta yaşlı sayılabilecek- göğsünde nişanlarıyla hiç tanımadığımız bir adam girdi odaya. Şaşırdım birden. Fedora yoktu, bakkala çıkmıştı. Durumun nasıl olduğunu, ne yaptığımı sordu. Yanıtımı beklemeden, o subayın amcası olduğunu söyledi. Yeğenine, o davranışı ve bizi bütün eve rezil ettiği için çok kızmış. "Yeğenim çocuktur daha, çok da havaidir, dedi. İzin verirsiniz sizi koruma görevini üzerime almaya hazırım." Gençlerin sözlerine önem verinememi öğütledi. "Sizi öz kızım gibi seviyorum, diye ekledi, her türlü yardımı yapacağım size." Yüzüm kıpkırmızı olmuştu. Ne düşüneceğimi bilemiyordum. Ama teşekkür etmekte acele davranmadım. Zorla kolumdan tuttu, yanağımı okşadı, çok hoş bir kız olduğumu, gamzelerimi pek sevdiğini söyledi (daha bir sürü şeyler saçmaladı). Sonunda, ihtiyar

olduğunu ileri sürerek öpmek istedi beni. (Öylesine iğrençti!) Tam o sırada Fedora girdi odaya. Adam birden bozuldu. Ama çabuk toparladı kendini, gene konuşmaya başladı. Alçakgönüllülüğüm, iyi huyum yüzünden bana karşı derin bir saygı besliyormuş, onu yabancı saymamamı çok istiyormuş. Sonra Fedora'yı çağırdı yanına, tuhaf bir bahane bulup para vermeye kalkıştı ona. Fedora almadı kuşkusuz. Nihayet kalktı, söylediklerini bir kez daha yineledi. Gene geleceğini, bana küpeler getireceğini söyledi (çok bozulmuşa benziyordu). Bu evden çıkmamı salık verdi. Bedava oturabileceğim çok güzel bir ev biliyormuş. Dürüst, temiz bir kız olduğum için beni çok sevdiğini, ahlâksız gençlerden kendimi korumam gerektiğini söyledi. Son olarak da, Anna Fyodorovna'yı tanıdığını, onun da beni ziyarete geleceğini açıkladı. Her şeyi anladım kuşkusuz. O anda ne oldu bana bilmiyorum. Ömrümde hiç öyle hissetmemiştim kendimi. Elim ayağım dondu... Fedora yardım etti bana, adamı da kovdu. Bütün bunların Anna Fyodorovna'nın başının altından çıktığını sanıyoruz. Yoksa bu adamın işi neydi burada?

Size başvuruyorum Makar Alekseyeviç, yardım diliyorum sizden.. Tanrı aşkına bu durumda yalnız bırakmayın beni! Borç alın, nereden bulursanız bulun, biraz para getirin bize. Başka bir yere taşınacak paramız yok. Burada kalamayız: Fedora da benimle aynı düşüncede. Hiç değilse yirmi beş ruble gerek bize. Ödeyeceğim size bu parayı. Kazanıp ödeyeceğim. Fedora birkaç gün içinde gene iş getirecek. Yüksek faiz isterlerse de korkmayın, alın. Ödeyeceğim hepsini, yeter ki yardım edin bana. Durumunuzu bile bile yardımınızı istemek kolay değil benim için, ama ne yaparsınız ki sizden başka yardım isteyebileceğim kimsem yok! Hoşça kalın Makar Alekseyeviç, beni çıkarmayın aklınızdan. Tanrı yardımcınız olsun!

4 Ağustos

Meleğim benim, Varvara Alekseyevna'm!

Bütün bu beklenmedik felaketler beni de sarsıyor! Bu korkunç yoksulluk ruhumu altüst ediyor! Şu çanak yalayıcı kocakarı takımı siz meleğimi yatağa düşürmek istemiyor yalnızca, beni de öldürmek istiyor. Sonunda öldürecekler de. Yemin ederim öldürecekler! Zaten size yardım edememektense ölmeye razıyım! Size yardım edemezsem ölürüm Varvara'cığım, gerçekten ölürüm. Yardım edersem de bir sürü yırtıcı kuşun gagalamaya hazırlandığı küçücük, yavru bir kuş gibi uçup gideceksiniz yuvadan. Beni üzen de bu, işte anacığım. Ah Varvara Alekseyevna, ne katı yüreklisiniz! Niçin böylesiniz? Eziyet ediyorlar size, gururunuzla oynuyorlar, siz hâlâ benden yardım istemek zorunda kaldığınız için üzülmüyorsunuz, borcunuzu zamanında ödemek için çalışacağınızı söylüyorsunuz. Aslını sorarsanız bu, zaten bozuk olan sağlığını iyice berbat edeceğiniz anlamına gelir. Ne söylediğinizin farkında mısınız siz Varvara'cığım! Zorunuz ne ki dikiş dikeceksiniz? Çalışmaya, başınıza bir sürü dert almaya, o güzelim gözlerinizi bozmaya, sağlığını mahvetmeye zorlayan mı var sizi? Ah Varvara'cığım, ah! Sizi bir şey söyleyeyim mi meleğim, bir işe yaradığım yok benim. Kendim de farkındayım bunun, ama yarayacağım! Gücümü aşacağım, ek iş tutacağım, bazı edebiyatçıların yazdıklarını temize çekeceğim, gidip iş isteyeceğim onlardan, kendim gideceğim, durmadan dinlenmeden çalışacağım. Edebiyatçılar iyi yazıcı ararlar anacığım. Biliyorum,

ararlar. Elimden geleni yapıp, kendinizi harap etmenize, bu korkunç niyetinizi gerçekleştirmenize engel olacağım. Kesinlikle bulacağım size para meleşim, bulamazsam ölürüm. Faiz yüksek olursa da korkmamamı yazıyorsunuz. Korkmuyorum anacığım, hiçbir şeyden korkmuyorum. Kırk ruble isteyeceğim, çok değil, değil mi Varvara'cığım, ne dersiniz? Bir istemeyle kırk ruble verilebilecek bir adam mıyım? Yani şunu sormak istiyorum, ilk bakışta karşımdakinde bu güveni uyandıracak bir insan mıyım sizce? Dış görünüşüm güven veriyor mu karşımdakine? Hatırlarsınız anacığım, ne diyorsunuz? Bu konuda düşünceniz nedir? İnanın öyle bir korku var ki içimde; hastalık gibi bir şey bu korku! Kırk rublenin yirmi beşini size ayıracağım. İkisini ev sahibesine vereceğim. Geri kalanıyla da kendi eksiklerimi tamamlayacağım. Aslında ev sahibesine daha çok vermem gerekir. Ama şöyle bir düşündüm, eksiklerimi hesap ettim, ona bir kopek fazla veremem. Üç rubleye bir çift çizme alacağım. Eskileriyle yarın daireye gidebileceğim bile şüpheli. Bir de boyun atkısı alırdım -kullandığım yıllandı artık çünkü- ama eski şalınızdan bana bir boyun atkısıyla bir yakalıkl çıkarmaya söz verdiğiniz için almayacağım. Bu durumda çizmeyle boyun atkısı işi tamam. Sıra geldi düğmelere, dostum! Kabul edersiniz ki düğmesiz gezemem. Ceketimin düğmelerinin yarısı kopuk. Ekselansları görecekti diye ödüm kopuyor.. Ya bir şey söylerse! Duymam ne söylediğini anacığım, çünkü o anda ölürüm, evet utancımın bir anda ölüveririm! Ah anacığım! Bütün ihtiyaçlarımı giderdikten sonra üç ruble kalır geriye. Onunla da yer içerim, tütün alırım. Tütünsüz yaşayamam anacığım, hem dokuz gündür ağzıma tütün koyamıyorum. Ne yalan söyleyeyim, size hiç haber vermeden alırdım tütünü ya, gönlüm razı olmadı. Siz orada acılar içinde kıvranırken, bin bir sıkıntı çekerken benim burada keyfimi düşünmem olmazdı. Sonra

vicdan azabı çekmemek için yazıyorum bunları size. Açık söylüyorum Varvara'cığım, yokluk içindeyim, ömrümde böyle bir duruma hiç düşmemiştim. Ev sahibesi hor görüyor beni, herkes küçümsüyor. İhtiyaçların bir yandan, borçlar bir yandan... daire arkadaşlarım eskiden de pek el üstünde tutmazlardı beni ya, şimdi daha bir başka oldular anacığım. Hepsinden her şeyimi saklıyorum, kendim de saklanıyorum onlardan, odama duvar dibinden yan yan yürüyerek, kimseye gözükmeden giriyorum. Bunları yalnız size anlatacak güç buluyorum içimde... Ya vermezse! İyisi mi bunu hiç düşünmeyelim Varvara'cığım, kendi kendimize eziyet etmeyelim. Zaten bunu da sizi uyarmak için, böyle kötü şeyleri aklınıza getirip üzülmeyesiniz diye yazdım. Aman Tanrım, ne yaparsınız o zaman! Bu evden çıkamazsınız elbette. Ben de size yakın olamam... hayır, hayır, para bulamazsam dönmem geri, ölürüm, mahvolurum. Sözü çok uzattım, oysa traş olmam gerek. Traş olunca daha bir efendi görünür insan. Efendi görünmenin de borç para bulmakta yararı vardır. Tanrı büyüktür! Dua edip yola düzüleceğim!

M. Devuşkin

5 Ağustos

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Bari siz umutsuzluğa kapılmasaydınız! Üzüntümüz bize yetiyor zaten... Bir ruble yolluyorum size, daha istesenez de yok. Hiç değilse yarına kadar yaşayabilmek için en çok ihtiyacınız olan şeyi alın. Bizde de kalmadı. Yarın ne olacak

bilmiyorum. Durum çok kötü Makar Alekseyeviç! Ama siz üzmeyin. Olmadı, elden ne gelir! Fedora, durumun o kadar kötü olmadığını, daha bir süre bu evde kalabileceğimizi söylüyor. Hem taşınısak bile istedikten sonra hemen bulabilirlermiş bizi. Öyle ama gene de istemiyorum burada kalmayı. Çok üzülmeyeceğinizi bilsem bazı şeyler yazardım size ama...

Ne tuhaf bir huyunuz var Makar Alekseyeviç? En küçük bir şeyin büyük etkisi oluyor üzerinizde, böyle giderse dünyanın en mutsuz insanı olacaksınız. Mektuplarınızı dikkatle okuyorum, her mektubunuzda kendinizden çok benim için üzüldüğünüzü, endişelendiğinizi görüyorum. İyi yürekli olduğunuzu herkes söylüyordur size sanırım. Ama ben aşırı iyi yürekli olduğunuzu söyleyeceğim. Dostça şey söyleyeyim size Makar Alekseyeviç. Benim için yaptığınız her şey için minnattarım. Duygulandırıyor beni bütün bunlar. Ama istemeyerek neden olduğum başınıza gelen bunca felaketten sonra bile hâlâ kendinizden önce beni düşündüğünüzü, ben üzülürsem üzüldüğünüzü ben sevinirsem sevindiğinizi görmek yıkıyor beni! İnsan başkalarıyla böylesine yakından ilgilenirse, onların felaketlerini benimserse hiçbir zaman mutlu olamaz. Bugün daire dönüşü bana uğradığınızda yüzünüzü görünce irkildim. Benziniz öylesine uçtu, öylesine ürkmüş, umutsuz bir haliniz vardı ki!.. Para bulamadığınızı bana söylemekten, beni üzmetten korktuğunuz için öylediniz. Benim gülümsediğimi görünce rahatladınız biraz. Makar Alekseyeviç! Üzmeyin, umutsuzluğa kapılmayın, daha soğukkanlı olun... yalvarıyorum size. Göreceksiniz, her şey değişecek, düzelecek. Başkalarının kederini kendinize böyle dert edindiğiniz sürece hayatınız zindan olur. Hoşça kalın dostum. Yalvarırım çok merak etmeyin beni.

5 Ağustos

Varvara'cığım!

Peki meleğim, peki! Para bulamadım diye üzülmememi söylüyorsunuz. Pekâlâ, endişe etmiyorum artık, düşünmüyorum sizi. Bu ihtiyarı bırakıp gitmediğiniz, burada kaldığınız için sevinçliyim bile. Doğrusunu söyleyeyim, mektubunuzda benden böyle iyi söz etmeniz, duygularımı övmeniz yüreğimi mutlulukla doldurdu. Bunu gururumdan değil, beni sevdiğinizi -yoksa duygularımı o kadar düşünür müydünüz- gördüğüm için söylüyorum. Duygularımdan söz etmenin sırası mı şimdi! Bırakalım duygularımı... Umutsuzluğa kapılmamamı buyuruyorsunuz anacığım. Evet meleğim benim, bunu ben de biliyor, kendi kendime söylüyorum. Ama gelin de şimdi düşünmeyin anacığın, yarın daireye giderken ne giyeceğim ayağıma? Bu düşünce insanı perişan etmeye yeter de artar Varvara'cığım. Aslını ararsanız, kendim için üzülüyorum. Dondurucu soğukta paltosuz, yalınayak da dolaşabilirim. Ne yapayım, katlanırım. Uysal, küçük bir insanımdır... ama elâlem ne der? Düşmanlarım, dilleri zehir saçan o canavarlar daireye paltosuz geldiğimi görünce neler söylemezler! İnsan paltoyu -belki çizmeyi bile- başkaları için giyer. Çizmeye, gururumu korumam için ihtiyacım var anacığın. Delik çizmeyle bir paralık olur gururum. İnanın anacığım, bunca yıllık tecrübelerime inanın. Birtakım yazar bozuntularını, kâğıt karalayıcılarını bırakın, beni dinleyin.

Bugünkü olayı ayrıntılarıyla anlatmadım size anacığım.

Yalnız bu sabah, bir insanın ancak bir yılda çekebileceği kadar sıkıntı çektim. Şöyle oldu: Onu evde bulabilmek, sonra da daireye yetişebilmek için erkenden çıktım. Öyle yağmur yağıyordu, hava öyle kötüydü ki! Paltoma iyice sarındım anacığım. Yürürken şöyle düşünüyordum kendi kendime: “Tanrım, günahlarımı bağışla, dileğimi kabul et.” -skaya kilisesinin yanından geçerken haç çıkardım, bütün günahlarım için tövbe ettim, sonra da Tanrı ile pazarlığa girişmemin iyi bir davranış olmadığını düşündüm. Dalmıştım, sağma soluma bakmak istemiyordu canım. Gelişigüzel yürüyordum. Sokaklar tenhaydı, karşılaştığım birkaç kişi de çabuk çabuk yürüyorlardı, telaşlıydılar. Olağandı bu zaten. Böyle bir havada, bu saatte dolaşmak için kim çıkardı sokağa! Üstleri başları çamur içinde bir işçi grubu geçti. Bazıları kabaca omuz vurdu bana! Korkuyordum, dehşete kapılmıştım. Doğrusu parayı düşündüğüm bile yoktu... “ya batanız ya çıkarız!” diye geçiriyordum içinden. Tam Voskresenski Köprüsü’nde çizmemin tekinin altı çıktı. Neye basarak yürüdüğümü bilmiyorum. O sırada bizim yazıcı Yermolayev ile karşılaşmayayım mı... Kenara çekilip yol verdi bana. Bahşış istiyor gibi gözlerini ayırmıyordu üzerimden. “Eh be birader, diye geçirdim içimden, bahşişin sırası mı şimdi!” Müthiş yorulmuştum. Durup biraz dinlendikten sonra yola devam ettim. Üzerinde düşünebileceğim, beni oyalayacak, cesaretimi toplamama yardımcı olabilecek bir şey görmek umuduyla çevreme bakınıyordum. Ama nerde! Hiçbir şey düşünemiyordum. Üstelik üstüm başım çamur olmuştu. Kendi kendimden utanıyordum. Sonunda uzaktan sarı, cumbalı, ahşap bir ev gördüm. “Yemelyan Ivanoviç’in dediği Markov’un evi bu olsa gerek” diye düşündüm (faizle borç para veren Markov bu, anacığım). Heyecandan şaşkın bir durumdaydım. Markov’un evi olduğunu biliyordum ama gene de yoldan geçen bekçiye “Bu ev kimin, karde-

şim?" diye sordum. Öyle kaba bir adamdı ki! İsteksiz, birisine kızmış gibi ağzını burnunu büzerek konuşuyordu... "Kimin olacak, Markov'un tabii..." Bütün bekçiler soğuk olur zaten. Bana ne bekçilerden canım! Anlayacağınız, adamın tavrı kötü bir etki uyandırdı üzerimde. Bildiğiniz gibi insan keyifsizken buluttan nem kapar. Her zaman böyledir. Evin önünden üç kere geçtim, her geçişimde daha bir umutsuzluğa kapılıyordum. "Dünyada vermez!" diye geçiriyordum içimden. "Hiç tanımadığı birisiyim... dış görünüşüm güven vermiyor... bakalım ne olacak?" Sonra pişman olmamak için, "Bir kere denemekten ne çıkar, yiyecek degiller ya beni!" deyip bahçe kapısını usulca açtım. Avluda başka bir belayla karşılaştım: Pis, iğrenç bir köpek takıldı peşime. Dibimden ayrılmıyor, yalanarak üzerime üzerime atlıyordu. Böyle basit, önemsiz olaylar insanın sinirini bozar anacığım, içine bir korku salar, önceden topladığı bütün cesaretini yok eder. Bu yüzden eve şaşkın bir durumda girdim. Orada da başka bir belayla karşılaştım... Karanlıkta görmedim, kapının yanında duran bir kadına çarptım. Kadın yeni sağdığı sütü kovadan güğümlere boşaltıyordu. Bütün süt döküldü tabii. Aptal kadın açtı ağzını yumdu gözünü. Size şunu da söyleyeyim anacığım, bu gibi durumlarda hep böyle şanssızlıklarla karşılaşırım. Galiba kaderim bu benim. Her zaman ille bir şey olur. Gürültüye Finli bir kocakarı çıktı -ev sahibesiydi- yanına koştum, "Markov burada mı oturuyor acaba?" diye sordum. Kadın durdu, yukardan aşağı şöyle bir süzdü beni. "Hayır, dedi. Ne yapacaksınız Markov'u?" Durumu açıklamaya çalıştım. Yemelyan İvanoviç'ten söz ettim, "bir işim vardı da..." dedim. Kocakarı kızına seslendi. Yaşı geçkin, yalınayak bir kız geldi. "Babanı çağır, yukarıda kiracıların yanında... buyrun." İçeri girdim. Oda fena değildi. Duvarlarda resimler, birtakım generallerin portreleri asılıydı. Bir kanepa, yuvarlak bir masa,

saksılarda ıtır ve muhabbet çiçekleri vardı. Kendi kendime düşünüyör, “iş işten geçmemişken sıvışsam nasıl olur acaba?” diyordum. Vallahi az kaldı kaçıyordum anacığın! “Yarın gelsem daha iyi olacak, diye düşünüyordum, hava düzelir, belki, ben de toparlanırım biraz, bugün sütü döktük, hanımefendi de pek kızgın göründü gözüme...” Kalkıyordum ki kapı açıldı. Markov girdi içeri. Ak saçlı, bakışları fıldır fıldır bir adamdı. Kirli sabahlığının belini kuşak yerine iple bağlamıştı. Ne istediğimi sordu. Durumu anlattım. Yemelyan İvanoviç’in adını verdim. “Bir iş için kırk ruble...” Sözümün sonunu getiremedim. Gözlerinden davayı kaybettiğimi anlamıştım. “Param yok, dedi. Rehin bırakacağınız bir şey var mıydı?” Olmadığını söyledim. Yemelyan İvanoviç’in beni tanıdığını, kısacası gereken her şeyi anlattım. Beni dinledikten sonra “Olmaz, dedi, Yemelyan İvanoviç de kim oluyormuş! Param yok benim.” Böyle olacağını biliyordum zaten, içime doğmuştu. O anda yer yarılsa içine girseydim Varvara’cığım! Bacaklarım kaskatı kesilmişti, sırtımdan doğru soğuk bir ürperti geçti. Birbirimizin yüzüne bakıyorduk. Bakışlarıyla sanki “Hadi bakalım canım, çek arabanı, ekmek yok sana burada” diyordu. Başka zaman olsa öfkelenirdim. “Ne yapacaksınız parayı?” diye sordu. (Şunun sorduğuna bakın anacığım!) Ağzımı açıp bir şey söyleyecektim, fırsat vermedi, “Yok param, dedi, olsa seve seve verirdim.” Uzun uzun anlattım ona, dil döktüm. Parasını süresinde, hatta süresinden önce getireceğimi, istediği kadar faiz verebileceğimi söyledim. O anda sizi, içinde bulunduğunuz kötü durumu, yarım rubleciğinizi anımsadım anacığım. “Faiz falan istemem, dedi, bir rehininiz olsaydı! Hem param da yok, vallahi yok, olsa verirdim.” Bir de yemin ediyordu aşşğılık herif!

Evden nasıl çıktığımı; Viborskaya’yı, Voskresenski Köprüsü’nü nasıl geçtiğimi anımsanıyorum. Müthiş yorulmuş-

tum, soğuktan zangır zangır titriyordum. Ancak saat onda gelebildim daireye. Üstümün başımın çamurunu biraz temizleyecek oldum, bekçi Snegirev atıldı hemen. Fırça demirbaşmış da, bozulurmuş da... Görüyorsunuz ya anacığım, bir ayakkabı fırçası kadar değer vermiyorlar bana dairede. Beni asıl üzen, perişan eden ne biliyor musunuz Varvara'cığım? Bu telaş, bu fiskos, bu anlamlı gülümsemeler, bu alaylar... Ekselansları bakarsın sorabilir beni gene... ah anacığım geçti o günler! Bugün bütün mektuplarınızı yeni baştan okudum. Hüzün kapladı içimi anacığım! Hadi hoşça kalın meleşim. Tanrı yardımcınız olsun!

M. Devuşkin

Not: Olanları yarı şaka yarı ciddi anlatacaktım size sözde. Ama görüyorum ki pek becerememişim işin şaka yanını. Biraz eğlendirmek istemiştin sizi... Geleceğim size anacığım, yarın kesin geleceğim.

11 Ağustos

Varvara Alekseyevna!

Meleşim benim, anacığım! Mahvoldum! İkimiz birden mahvolduk! Gururumu, onurumu, her şeyimi yitirdim! Mahvoldum! Benimle birlikte siz de mahvoldunuz! Sizi uçuruma sürükleyen benim! Herkes hor görüyor beni anacığım, alaya alıyor. Hele ev sahibesi düpedüz hakaret etmeye başladı... paçavraya çevirdi beni. Dün akşam da Ratazyayev'in odasında birisi, size yazdığım mektuplardan birinin

cebimden nasılsa düşürüp kaybettiğim karalamasını yüksek sesle okudu. Bilemezsiniz anacığım nasıl güldüler! Hainlerin zehir saçan kahkahaları çın çın ötüyordu! Yanlarına girip Ratazyayev'in suratına ikiyüzlülüğünü, alçaklığını haykırdım. Ratazyayev de yüksek sesle karşılık verdi: "Asıl ikiyüzlü, alçak olan sizsiniz, aklınız fikriniz aşna fişnede!.. Suyun altından saman yürütüyorsunuz, ah ne Lovelas'sınız* siz!" Adım Lovelas kaldı evin içinde, Lovelas aşağı Lovelas yukarı... Duydunuz mu anacığım, her şeyi biliyorlar artık, duydunuz mu? Daha ne olacak! Faldoni de onlarla birlik. Bugün köfteciye yollamak istedim onu, "işim var" deyip gitmedi! "Mecbursun gitmeye, görevin bu!" dedim. "Hayır, diye karşılık verdi, mecbur değilim, siz hanıma kirayı ödemiyorsunuz ki mecbur olayım!" Bu görgüsüz köylünün sözü çok dokundu bana, "aptal" diye bağırdım; "sizsiniz!" dedi. Kendi kendime şöyle düşündüm: "Belki sarhoşsun sen!" dedim. "İçki masamda siz mi hizmet ettiniz bana da biliyorsunuz?" diye karşılık verdi. Kendiniz, komşu kızıdan dilendiğiniz üç kopekle kafayı çekmiş olmayasınız sakın! Bir de adamım diye ortalarda dolaşıyorsunuz!" Durum nereye vardı görüyorsunuz anacığım! Kendi kendimden utanıyorum! Herkesin iğrendiği bir yersiz yurtsuzdan farkım yok. Parasızlık kötü şey Varvara'cığım! Mahvoldum artık, düpedüz mahvoldum!

M. D.

(*) 18. yüzyıl Fransız edebiyatında çapkın bir tip - ç.n.

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Başınızda bir sürü felaket var! Ne yapacağımı bilmiyorum! Haliniz nice olacak şimdi? Benden umut yok. Bugün nasılsa ütüyü düşürdüm, sol elim yandı, biraz da incindi. Çalışamıyorum. Fedora da üç gündür hasta. Huzursuzluk içindeyim. Bir ruble yolluyorum. Başka tek kopeğim yok. Bu sıkışık gününüzde size yardım edebilmeyi ne çok istediğimi Tanrı biliyor. Ağlamaklı oluyorum! Hoşça kalın dostum! Bugün gelseniz çok iyi edersiniz.

V. D.

14 Ağustos

Makar Alekseyeviç!

Nedir bu yaptığınız? Allah'tan korkmaz mısınız siz? Çıldırtacaksınız beni. Utanmıyor musunuz? Kendi kendinizi mahvediyorsunuz, gururunuzu düşünün biraz! Dürüst, şerefli bir insansınız... ya duyulursa yaptıklarınız! Utancınızdan yerin dibine girersiniz sonra! Ak saçlarınızdan da mı utanmıyorsunuz? Allah'tan korkun! Fedora bundan böyle size yardım etmeyeceğini söylüyor, ben de para yollamayacağım. Bana yaptığınızın farkında mısınız Makar Alekseyeviç? Bu davranışlarınızın beni hiç etkilemediğini sanıyorsunuz galiba. Sizin yüzünüzden çektiklerimi bir bilseydiniz! Odamın kapısından dışarı ayak atamıyorum. Kiracılar par-

maklarıyla beni göstererek korkunç şeyler söylüyorlar. Açık açık “bir ayyaşla düşüp kalkıyor” diyorlar. Bunu duymak yıkıyor beni! Sizi sürüye sürüye eve getirdikleri zaman bütün kiracılar tiksintiyle “o memuru getiriyorlar gene” diyordu. Çok üzüyorsunuz beni. Yemin ederim alıp başımı gideceğim buradan. Bir eve hizmetçi, çamaşırcı olarak giretim de burada kalmam. Bana uğramanızı yazdım, uğramadınız. Demek yalvarmalarımın, gözyaşlarımın bir değeri yok sizce Makar Alekseyeviç! Hem para nerden buldunuz? Allah aşkınıza dikkat edin kendinize. Ayıbı, yüz karası bir yana, boşu boşuna mahvolacaksınız! Dün akşam eve sokmadı sizi ev sahibesi, antrede yattınız. Hepsini biliyorum. Bunu öğrendiğim zaman nasıl üzüldüğümü bir bilseniz. Bize gelin, avunursunuz biraz. Birlikte kitap okuruz, geçmişini anarız. Fedora manastıra bağış toplamak için köy köy dolaşırken başından geçenleri anlatır. Benim hatırım için mahvetmeyin kendinizi canım, beni de üzmeyin. Yalnız sizin için yaşıyor, sizin için burada kalıyorum. Durumunuz çok kötü, biliyorum! Ama dürüst olun, felaketlere karşı koymasını bilin. Yoksulluğun ayıp bir şey olmadığını çıkarmayın aklınızdan. Hem umutsuzluğa niçin düşünüyorsunuz? Hepsi gelip geçicidir bunların! Tanrı yardım eder... yeter ki sabırlı olun biraz. Yirmi kopek yolluyorum. Tütün alın kendinize, ya da istediğiniz başka bir şey... ama Tanrı aşkına kötü şeye harcamayın bu parayı. Bize gelin, muhakkak gelin. Belki gene utanacaksınız, ama utanmayın, yersiz bir utangaçlıktır sizinki. Az da olsa, yürekten pişmanlık duysanız yeter. Tanrıya güvenin. Her şeyi yoluna koyar O...

V. D.

19 Ağustos

Utaniyorum meleşim benim, çok utaniyorum. Bununla birlikte, yaptığım da öyle utanılacak bir kötülük de görmüyorum doğrusu. İnsanın biraz gönül eğlendirmesinden ne çıkar? O zaman çizmelerimin altını düşünmüyorum, hepsi vız geliyor bana. “Çizme de neymiş ki! diyorum. Eski Yunan filozofları yalınayak dolaşırlarmış. Bizim böylesine önemsiz bir eşya üzerine titrememiz doğru mu yani? Çizmelerimin altı delikse ayıp mı bu?” Ah anacığım, neler yazıyorsunuz bana öyle! Fedora’ya kafasız, boşboğaz, yaygaracı bir kadın olduğunu söyleyin. Ak saçlarıma gelince, yanılıyorsunuz yavrucuğum. Çünkü sandığınız kadar yaşlı değilim. Yemelya’nın selamı var. Çok üzüldüğünüzü, ağladığınızı yazıyorsunuz. Ben de çok üzüldüm, ağladım. Mektubumu bitirirken size sağlık, esenlik dilerim. Ben de iyiyim, meleşim.

Dostunuz
Makar Devuşkin

21 Ağustos

Biricik dostum Varvara Alekseyevna!

Kabahatlı olduğumu, size karşı suç işlediğimi hissediyorum. Ne var ki, anacığım bunu hissetmemin -ne dersiniz deyin- bir yararı yok bence. Suçu işlemeyen önce de hissediyordum bunu, ama gene de olan oldu, bile bile yaptım. Anacığım, kalpsiz, duygusuz bir insan değilim ben. Sizin o

yürekciğinizi kırmak için insanın canavar ruhlu olması gerekir. Oysa ben yufka yüreklinin biriyim. Bildiğiniz gibi de canavarlıkla uzaktan yakından ilgim yoktur. Bu yüzden, meleğim benim, yaptığımda kendim kadar kalbim de düşüncelerim de suçsuzdur. Suçun nereden, nasıl geldiği belli değil zaten anacığım! Önce bir ruble yolladınız bana, peşinden yirmi kopek daha. Öksüz gönlünüzden kopan paralara bakınca yüreğim sızlıyor. Elinizi yaktınız. Birkaç gün sonra ekmek alacak para bulamayacaksınız. Gene de tütün almam için para yolluyorsunuz bana. Bu durumda ne yapabildim? Bir haydut gibi hiç vicdan azabı çekmeden sizi saymaya mı başlasaydım! Böylece umutsuzluğa düştüm anacığım. Önce, bir işe yaramadığımı, çizmemin tabanı kadar değerim olduğunu sezinledim. Kendimi adam yerine koymakla akılsızlık ettiğimi düşündüm. Aşağılık, iğrenç bir insan olduğum kanısına vardım sonunda. Kendime saygımı yitirince erdemlerime olan güvenim de sifıra indi. Bu durumda mahvolmak kaçınılmaz bir sondu benim için elbette. Kaderim böyleymiş, suç bende değil. Önce biraz hava alayım diye çıktım. Her şey üst üste geldi: Kasvetli, soğuk bir hava vardı dışarda, yağmur yağıyordu. Yemelya'yla da karşılaşınca... Adamcağız nesi var nesi yok, her şeyini rehin vermiş Varvara'cığım. Onu gördüğümde iki gündür ağzına bir damla bir şey koymamıştı. Dünyada rehin verilemeyecek bir eşyasını rehine vermek istiyordu. Nasıl söyleyeyim Varvara'cığım, daha çok ona acıdığım için yaptım bunu. Böylece olan oldu anacığım! Sonra sizi anımsayınca nasıl ağladık! Çok iyi, temiz bir insandır Yemelya, duyguludur da. Kendim duygulu olduğum için kaçmaz gözümünden anacığım. Size neler borçlu olduğumu biliyorum! Sizi tanıdıktan sonra kendimi daha iyi anladım. Sevmeye başladım sizi. Daha önceleri yapayalnızdım meleğim, yaşamıyor da uyuyordum sanki dünyada. Düşmanlarım yüzümde bile

kusur buluyor, küçümsüyorlardı beni. Sonunda ben de kendi kendimi küçümsemeye başlamıştım. Kafasız olduğumu söyleye söyleye inandırmışlardı beni buna. Sizse karanlık dünyamı aydınlattınız. Yüreğim de ruhum da aydınlığa, huzura kavuştu. Başkalarından aşağı olmadığımı anladım. Yalnızca göze batan özelliklerim, kibar davranışlarım, yani cilam yoktu, ama insandım gene de, yüreğimle, düşüncelerimle insandım. Şimdiyse kaderin küçülttüğü, ezdiği bir insancık olduğumu anlayınca kendime saygımı yitirdim, çöktüm. Artık her şeyi bildiğinize göre yalvarıyorum anacığım, bundan böyle ilgilenmeyin bu konuyla. Çünkü içim parçalanıyor, ruhum sıkılıyor.

En derin saygılarımı sunarım size.

Sadık dostunuz
Makar Devuşkin

3 Eylül

Geçen mektubumu bitirememiştim Makar Alekseyeviç, yazmak ağır gelmişti bana. Bazı zamanlar yapayalnız kalmak, yalnız başıma üzölmek istiyor canım. Böyle anlarım giderek çoğalıyor. Anılarımda benim için öylesine çekici bir şey var ki, yaşadığım zamanı unuttuğum oluyor. Şimdiki yaşamımda tatlı, acı ne varsa hepsi geçmişimi, daha çok çocukluğumu, o mutlu çocukluğumu anımsatıyor bana! Ama kendime geldikten sora bir hüznün kaplıyor içimi. Bedenen zayıflıyorum sanki. Hayallere dalmak bitkin düşürüyor beni. Sağlığım zaten günden güne kötüye gidiyor.

Ama buralarda sonbaharda pek görölmeyen bu sabahki

güneşli, güzel hava canlandırdı beni. Demek sonbahar geldi artık! Köydeyken ne severdim sonbaharı! Çocuktum daha, ama duygulu bir çocuk. Sonbahar sabahından akşamını severdim. Anımsıyorum, bizim evden biraz ötede, yamacın dibinde bir göl vardı. Bu göl -şu anda görür gibi oluyorum onu- bu göl öylesine geniş, durgundu ki! Suyu tertemiz, billur gibiydi. Rüzgâr olmadığı akşamlar gölü çevreleyen ağaçlarda dal kıpırdamazdı. Suyu ayna gibi parladı... Soğuk bir parlaklıktı bu! Akşam çiyi düşerdi otların üzerine. Göl kenarındaki evlerde ışıklar yanardı, sürüler dönerdi otlaktan... sessizce sıvıştım evden, gönlümü seyretmeye giderdim, hayallere daldım. Balıkçılar tam sahilde ateş yakarlardı, ışığı uzardı suyun üzerinde. Gökyüzü öylesine soğuk, maviydi ki... Ufku kırmızı bir ışık çevrelerdi, giderek soluklaşırdı bu ışık. Ay doğardı. Öylesine sessiz olurdu ki her yan. Ürken küçük bir kuşun kanat çırpması, hafif yelden sallanan kamışların hışırtısı ya da suda oynayan balıkların sesi duyulurdu. Lacivert suları ince, parlak, beyaz bir sis kaplardı. Uzaklar kararır, her şey sanki kara bir dumanın içinde, gözden silinirdi. Oysa yakında her şey (kayık, sahil, adacıklar) canlılıklarını sürdürürdü. Sahile atılmış, unutulmuş bir teneke kutu dalgaların çırpıntısıyla sallanır; yaprakları sararmış bir söğüt dalı takıldığı kamıştan kurtulmaya çabalar.. Yuvasına geç kalmış bir martının kanat sesleri duyulurdu birden; arada bir soğuk sulara dalarak uzaklaşır, karanlıklar içinde kaybolurdu. Kıpırdamadan seyrederdim bütün bunları, dinlerdim... Öyle mutluydum ki o akşamlar! Daha çocuktum ama, küçücük bir çocuktum!..

Sonbaharı; ekinin biçilip ambarlara taşındığı, bütün işlerin bittiği, köylülerin gece evlerde toplanıp kışı beklemeye koyuldukları sonbaharın son günlerini ölesiye severdim! Her şeye bir koyuluk çöker, gökyüzü simsiyah bulutlara

bürünür, çırılçıplak kalan ormanı sarı yapraklar kuşatır... Kapkaradır artık orman, hele sis çöktüğü akşamlar... Ağaçlar sisin içinden birer dev, korkunç birer hayalet gibi uzatırlar başlarını. Geziye çıktığımız zamanlar bazen arkada kıldım, yalnız başıma yürürken içime bir korku düşerdi, adımlarımı çabuklaştırırdım! Korkudan titremeye başlar, “şu kovuğun içinden bir şey bana bakıyor mu acaba?” diye düşünürdüm. Tam o sırada bir rüzgâr doldururdu ormanı. Uğuldayarak, acıklı iniltilerle kuru dallardan bir yığın yaprak koparır, havada savurmaya başlardı. Arkasından vahşi, keskin çığlıklarla bir kuş sürüsü havalanır, gökyüzünü kaplardı. Korkardım, bir fısıldı gelir gibi olurdu kulağıma: “Koş küçük kız, koş, acele et. Biraz sonra korkunç şeyler olacak burada, koş yavrum koş!” Dehşete kapılırdım, tabana kuvvet koşardım. Soluk soluğa gelirdim eve. Herkesi neşe içinde bulurdum. Bütün çocuklara iş verirlerdi: Kuru bezelye ya da haşhaş ayıklardık. Yaş odunlar çatırdardı sobada. Annem neşeli çalışmamızı büyük bir hızla izlerdi. Yaşlı dadımız Ulyana geçmiş zamanlardan söz eder ya da büyücüler, hortlaklar üzerine korkunç masallar anlatırdı. Biz çocuklar birbirimize sokulurduk, dudaklarımızdan gülümseme eksik olmazdı. Birden susardık... bir gürültü olurdu! Birisi kapıya vururdu sanki! Hayır, Fropolovna kocakarısının çıkırgıydı bu. Nasıl gülerdik kahkahalarla! Ama sonra gece hiç uyuyamazdık. Korkunç düşler bölerdi uykumuzu. Uyanır, yatağımızın içinde kıpırdanmaya cesaret edemezdik. Bütün gece uyku girmezdi gözümüze. Gün ağarınca bir çiçek kadar taptaze kalkardık. Pencereden dışarı bakardık. Çayır boydan boya tuz tutmuş olurdu. İnce sonbahar kırılgısı asılı dururdu kupkuru dallarda. Gölü kaplayan zar gibi bir buz tabakası parıldardı uzakta. Beyaz sis yavaş yavaş kalkardı üzerinden. Kuşların neşeli cıvıltıları duyulurdu. Güneşin parlak ışınları su birikintilerini örten ince buzları cam gibi

parçalardı. Mutluluk, neşe, sevinç hepsi vardı! Soba gene çatırdamaya başlardı. Hep birlikte semaverin başına otururduk. Gece dışarda soğuktan buz kesmiş siyah köpeğimiz Polkan başını uzatıp pencereden bize bakardı, kuyruğunu neşeyle sallardı. Dinç bir ata binmiş bir köylü odun kesmek için ormana giderken penceremizin önünden geçerdi. Hepimiz öyle mutlu, öyle neşeli olurduk ki!.. Ambarlarımız silme buğday doluydu. Kocaman ot yığınları güneşin altında parlardı. Ne kadar da sarıydılar! Bakarken insanın içi bir hoş olurdu! Herkes mutlu, huzur içindeydi. İyi ekin alınır-
dı her zaman köyümüzde. Kışlık buğdayının hazır olduğunu herkes bilirdi. En yoksul köylü bile, çoluk çocuğunun karnının doyacağını bilirdi. Geceleri genç kızların şarkıları bunun için duyulurdu her yandan. Kilisede yortu günleri bunun için herkes gözleri yaşlı, dua ederdi Tanrıya!.. Ah, ne günlerdi onlar!..

İşte gene bir çocuk gibi ağlıyorum. Her şeyi öylesine canlı anımsadım, geçmiş öylesine parlak geldi gözlerimin önüne... Oysa bugün öylesine donuk, karanlık bir gün ki!.. Sonu neye varacak bunun? Bakın ne diyeceğim, bu sonbaharda yüzde yüz öleceğim hissi var içimde, çok hastayım. Öleceğim sık sık aklıma geliyor, ama böyle... burada ölmek istemezdim. Ilkbaharda olduğu gibi gene yatağa düşerim belki. Zaten tam anlamıyla iyileşmedim. Şimdi de fenayım. Fedora bu sabah bir yere gitti, akşama kadar dönmeyecek. Yalnız başıma oturuyorum son zamanlarda. Nedense yalnız kalmaktan korkuyorum. Odada birisi var, durmadan benimle konuşuyor gibi geliyor bana. Daha çok, düşüncelere dalıp da birden kendime geldiğim zamanlar korkuyorum. Mektubumu böyle uzatmamın nedeni de bu zaten. Yazarken kurtuluyorum bu duygudan. Hoşça kalın. Bitiriyorum artık. Çünkü ne kâğıdım ne de zamanım kaldı. Elbisemle

şapkamın satışından aldığım paradan hepsi üç ruble kaldı elimde. Ev sahibenize altı ruble vermekle iyi etmişsiniz. Hiç değilse bir zaman için kaparçenesini.

Üstünüze başınıza bir çeki düzen verin Makar Alekseyeviç. Hadi hoşça kalın. Çok yoruldum. Niçin böylesine bitkinim, anlayamıyorum. En küçük bir çalışma hemen yoruyor beni. İş olsa bile nasıl çalışayım? Buna çok üzülüyorum işte.

V. D.

5 Eylül

Meleğim, Varvara'cığım!

Bugün çok çektim anacığım. Bir kere, başım bütün gün ağrıdı. Biraz açılmak için Fontanka'ya dolaşmaya çıktım. Öyle karanlık, rutubetli bir akşamdı ki! Saat beşte kararıyor, hava zaten. Yağmur yağmıyordu ama sisin yağmurdan pek farkı yoktu. Gökyüzünü kara bulutlar kaplamıştı. Rıhtım çok kalabalıktı. Herkesin yüzünden düşen bin parça oluyordu. Sarhoş köylüler, başları açık, ayaklarında çizme-ler, kalkık burunlu Finli kadınlar, işçiler, arabacılar, bizim gibi memurlar, hepsi sokağa dökülmüşlerdi. Her biri bir iş peşindeydi. Sokak çocuklarını; çizgili bir ceket giymiş, yüzü kapkara, üstü başı yağlı, elinde bir kilitte sıska çilingir çırağını; bir çakıya ya da bir bakır yüzüğe müşteri bekleyen iri yarı terhisli askeri de ekleyin onlara... Besbelli bu çeşit insanların sokağa döküldüğü saatti bu. Fontanka, gemilerin geçtiği bir kanal! O kadar çok mavna var ki, hepsinin oraya nasıl sığıştıklarını insanın akli almıyor. Köprülerin üzerin-

de vıcık vıcık börek, çürümüş elma satan üstü başı pislik içinde köylü kadınlar oturuyordu. Fontanka'da gezinmek hiç de iç açıcı bir şey değil! Ayaklarımın altında ıslak taşlar, sağında solunda yüksek, isli, kapkara evler; tabanında sis, başının üstünde de sis... Anlayacağınız, kasvetli, sıkıcı bir akşamdı.

Gorohova Sokağı'na saptığım zaman ortalık iyice karar-mıştı. Sokak lambalarını yakmaya başlamışlardı. Çoktandır hiç gitmemiştim Gorohova Sokağı'na... olmamıştı işte. Gürültülü bir sokaktır! Mağazalarının ıslık ıslık vitrinlerinde ne ararsan bulursun. Hele o kurdeleli kadın şapkaları! İnsan bunların vitrine süs diye konulduğunu sanıyor, oysa öyle değil. Bu şapkaları satın alıp karısına armağan edenler var... Zengin bir sokak! Bir sürü Alman çörekçi var orada. Onlar da oldukça zengin kuşkusuz. Ya o peş peşe geçen payton-lar! Kaldırım nasıl dayanıyor bunlara!.. Kupa arabaları öyle gözalcı ki! Camları ayna gibi pırıl pırıl, içleri kadife, ipek kaplı. Resmî giysili uşakların kılıçları bile var. Geçen her kupa arabasının içine baktım: Süslü süslü kadınlar oturu-yordu. Belki de prenses ya da kontestiler. Baloya, akşam toplantılarına gitme zamanı olduğu için acele ediyorlardı besbelli. Bir prensesi ya da tanınmış bir kadını yakından görmek kim bilir ne ilginçtir. Pek merak ediyorum. Hiç görmedim. Kupa arabasında göründükleri gibi midirler acaba? Siz geldiniz o anda aklıma. Ah yavrım benim, meleğim! Aklıma geldiğiniz zaman yüreğim sızlıyor! Niçin böylelesine mutsuzsunuz Varvara'cığım? Canım! Onlardan neyiniz eksik? İyi yüreklisiniz, güzelsiniz, bilgilisiniz. Böyleyken niçin talihiniz kara? İyiiler niçin geride kalırlar da, hep kötülerin başına devlet kuşu kendiliğinden gelip konuverir acaba? Biliyorum anacığım, biliyorum böyle düşünmenin iyi bir şey olmadığını. Ama hakça konuşalım şimdi: Niçin bir kızın alnına daha annesinin karnındayken mutlu olmak

yazılıyor da; ötekini, yaşı dolunca “Bundan böyle başının çaresine kendin bak” diyerek öksüzler yurdundan çıkarıyorlar? Gerçekten, çoğunlukla Keloğlan’ın payına düşer mutluluk. O dedesinden kalan mirasın üzerine yan gelir yatar, yer içer eğlenir. Berikinin de ağzı sulanır. “Ancak buna layıksın sen!” derler ona. Gerçi günahdır böyle düşünmek, ama ne yapayım, elimde değil anacığım. O kupa arabalarından birinin içinde siz olsaydınız anacığım! Tatlı bir bakışınız değil bizim gibi memur takımını, generalleri bile mutlu ederdi. Eski bir basma entari yerine ipekliler giyer, altınlar takınırdınız. Şimdiki gibi soluk benizli, zayıf değil, pembe yanaklı, taş bebek gibi olurdunuz. O zaman sokaktan aydınlık pencerelerinize bakmak, gölgenizi görmek mutlu olmama yeterdi. “Sevgili kuşunuz burada” deyip güldüğünüzü düşünmek bile neşelendirirdi beni. Oysa şimdi öyle mi? Kötü insanların sizi mahvettikleri yetmiyormuş gibi mendeburun, serserinin biri gelip hakaret ediyor size. Sık bir fragı, altın saplı gözlüğü var diye istediğini yapabileceğini, hayasızca sözlerini dinlemek zorunda olduğunuzu sanıyor rezil! Öyle değil mi! Öksüz, kimsesiz bir kız olmanızdan, sizi koruyacak güçlü bir dostunuzun bulunmamasından cesaret alıyor. Durup dururken zavallı bir yetimi ezmeye kalkışana insan diyebilir miyim ben? Bunlar insan kılığında iğrenç yaratıklardır bence. İnsanlıkları bu kadardır işte! Bugün Gorohova’da gördüğüm laternacı onlardan çok daha saygıdeğer bir insandır. Gerçi bu adam karnını doyurabileceği bir metelik kazanmak için bütün gün taban tepiyor. Ama kendi başına buyruk yaşıyor, alnının teriyle kazanıyor. Dilenmiyor. Hem kurulmuş bir makina gibi çalışarak insanları eğlendiriyor. Aslına bakılırsa onunki de dilencilik, ama soylu bir dilencilik. Yorgunlukmuş, soğukmuş demeden çalışıyor, kendince bir şeyler yapıyor. İşlerinin ölçüsüne, topluma sağladıkları yarara oranla çok az kazanan dürüst hayli

insan vardır anacığım. Ama hiç kimseye boyun eğmezler, ekmek dilenmezler. Ben de bu laternacı gibi karınca karınca çalışıp kazanıyorum işte. Kuşkusuz benim işim onunkinden biraz daha soylu, yüksektir... Büyük bir yararım dokunmuyor topluma belki, ama bu kadarı geliyor elimden.

Bugün yoksulluğumun acısını bir kat daha fazla duyduğum için söz açtım bu laternacıdan. Durup baktım ona. Kafamın içi karmakarışık. Benden başka birkaç arabacı, bir kız, bir de üstü başı çamur içinde küçük bir kız çocuğu vardı. Laternacı, bir pencerenin önünde çalışıyordu. O ara on yaşlarında bir erkek çocuk ilişti gözüme. Soluk benizli, zayıf olmasaydı güzel bile sayılabilirdi. Bir gömlek vardı sırtında, ayakları çıplaktı. Ağzını açmış, dinliyordu. Çocukluk işte! Alman'ın kuklalarının dansına öylesine dalmıştı ki, ellerinin ayaklarının donduğunun farkında bile değildi. Titriyor, gömleğinin kolunu emiyordu. Elinde küçük bir kâğıt gördüm. Bir boy geçerken laternacıya bakır bir para attı. Para doğrudan, çevresinde dans eden kuklalar bulunan kutuya düştü. Paranın şingirtısına irkilen çocuk ürkek ürkek bakındı, parayı benim attığımı sanmış olacak, yanıma koştu. Elleri titriyordu. Kâğıdı bana uzatıp "mektup!" dedi. Sesi de titriyordu. Açtım baktım, baktım, içinde bildiğimiz hikâye: "Sayın hayırsever, hasta bir kadını ben, son günlerimi yaşıyorum. Üç çocuğum aç bilaç! Yardımınızı esirgemeyin bizden, ölünce öte dünyada unutmayın sizi." Durum apaçık... ama ne verebilirdim ona? Veremedim elbette. İçim nasıl sızladı bilemezsiniz! Soğuktan eli yüzü mosmor olmuş zavallı -belki de aç- çocuk yalan söylemiyordu, kesinlikle biliyorum yalan söylemediğini. Şu adı batasica analar yavrularını, ellerine bir kâğıt sıkıştırıp bu soğukta sokağa niçin salarlar acaba? Belki de aptal, kafasız oldukları için... Bencilliklerinden eziyet ediyorlardır yavrularına. Belki gerçekten hastadırlar. Ama gene de gereken yerlere başvurma-

11. Bunların dolandırıcı olmadıklarını; cılız, aç çocuklarını halkı aldatmaya, yollamadıklarını neşeden biliyoruz? O çocuk bu çeşit mektupları taşıya taşıya ne olacak sonunda? Oradan oraya, ötekiden berikine koşup dilenmekten yüreği katılaştacak. Gelip geçenlerin hepsinin acele işi vardır. Yüreklere taşan, sözleri acıdır. “Defol! Çekil! Sıktın!” Herkes ten yalnızca bunu duyacak, küçücük yüreği daha o yaşta nefretle dolmaya başlayacak. Zavallı ürkek çocuk yuvasından düşmüş bir kuş yavrusu gibi boşuna titreyecek soğukta. Elleri, ayakları donacak. Soluğu kesilecek. Biraz sonra öksürmeye başlayacak. Hastalık muzır bir sürüngen gibi yerleşecek göğsüne. Bakımsız, yardımsız, bir köşede ölüp gidecek. Hayat budur işte onlar için! Hayatta neler oluyor görüyorsunuz! Ah Varvara’cığın, insanın “Allah rızası için” diyerek dilenen birisinin yanından “Allah versin” deyip geçmesi öyle zor ki! Bazı “Allah rızası için”ler bir başka oluyor. (Çeşit çeşittirler “Allah rızası için”ler anacığım.) Bazıları ise uzun, iniltili, ezberlenmiş, tam bir dilenci yalvarışıdır. Böylelerini boş geçmek o kadar üzmez insanı. “Yıllanmış, meslekten bir dilenci bu, dersin, alışmıştır, nasıl olsa kurtarır kendini”. Bir de öyle her zaman duyulmayan, beceriksiz, korkunç “Allah rızası için”ler var... Bugün çocuktan mektubu alırken duyduğum da öyleydi işte. Duvarın dibinde bir adam oturuyordu. Her geçenden dilenmiyordu. Bana “Allah rızası için birkaç kopek ver bayım!” dedi. Sesi öylesine çatlak, yürektendi ki, tuhaf bir duyguyla ürperdim, ama vermedim ona birkaç kopek. Yoktu çünkü. Varlıklılar yoksulların kötü talihlerinden yakınmalarını pek sevmezler. Rahatsız eder onları bu, canlarını sıkar! Yoksulluk genellikle can sıkıcı bir şeydir onlar için zaten. Aç iniltiler uyumalarını mı engelliyor dersiniz.

Doğrusunu söyleyim anacığım, bütün bunları biraz içimi dökmek, biraz da üslûbunun düzeldiğini göstermek için

yazdım size. Sanırım bir zamandan beri üslubumun düzel-
diğinin farkındasınızdır. Ama şimdi canım öylesine sıkın
ki, düşüncelerime yürekten hak vermeye başladım. Bunun-
la bir şey kazanamayacağımı biliyorum anacığım. Ama ken-
dimi temize çıkarmama yardım edeceği kanısındayım. Doğ-
rusu, insanın bazen kendi kendine zararı dokunuyor. Kendi
gururunu bir paralık ediyor. Açık konuşmak gerekirse, bu
benim de, elinde mektupla sokaklarda dilenen o zavallı ço-
cuk gibi ürkmüş, eğilmiş bir insan olmamdan ileri geliyor
belki. Şimdi mecazi bir biçimde anlatacağım bunu size ana-
cığım, dinleyin: Kimi günler sabah erken aceleyle daireye
giderken kentin görünümüne, uykudan uyanışına, ayakla-
nışına, bacaların tütüşüne, sokakların canlanışına dalarım.
Bu görünüm karşısında küçülmüş hissederim kendimi. Her
yere soktuğum burnuma birisi bir fiske vurmuştur sanki.
Kolumu "adam sen de" der gibi sallayıp, süklüm püklüm
yolumda yürümeyi sürdürürüm. Şimdi gelin bir de şu isli,
kapkara evlerde neler olup bitiyor, ona bakın. O zaman
kendi kendinizi küçümsemekte haklı olup olmadığınızı an-
larsınız. Yalnız, dikkatinizi çekerim Varvara'cığım, mecazi
konuşuyorum. Evet, bir göz atalım şu evlere. İşte şurada,
yokluktan içinde ev diye oturuşan rutubetli, duman dolu,
daracık bir odada ufak bir esnaf uykudan uyandı. Sözgelimi
düşünde, bir gün önce dikerken kazara derisini kestiği
kundurayı -insanın düşünce girecek başka bir şey yokmuş
gibi- görmüştür. Gerçi ayakkabıcıdır adamcağız, hep mesle-
ğiyle ilgili şeyleri düşünde görmesi olağandır. Çocukları vi-
yaklar, karısı açtır... Yalnızca ayakkabıcıların günü başla-
maz böyle, anacığım. Öyle olsa önemsizdi, yazmaya bile
değmezdi. Ama gerçek şudur yavrucuğum: Aynı evde, bir
kat üstte ya da altta, dayalı döşeli dairesinde varlıklı bir be-
yefendi de kundura görmüştür düşünde, gerçi başka bir bi-
çim kunduralardır bunlar kuşkusuz, ama kunduradır ya...

Herkesin az çok kunduracı olduğunu düşünerek yazıyorum bunları anacığım. Bu durum o kadar önemli değildir. Asıl üzücü olan, aynı evde oturan varlıklı adamın kulağına hiç kimsenin “Yalnız kendinizi düşünmeniz yeter artık,” diye fısıldamamasıdır. Ayakkabıcı değilsin sen, çocuklarının sağlığı yerinde, karın bir lokma ekmek için dilenmiyor. Şöyle bir çevrene bak, kunduranı düşünmekten daha insanca bir uğraş bulamaz mısın kendine!” Mecazi olarak bunu söylemek istiyordum size işte Varvara’cığım. Belki aşırı derecede serbest bir düşüncedir bu, ama ne yaparsınız ki ister istemez geliyor bazen aklıma. Kalbimden kopan ateşli sözlerle engel olamıyorum o zaman. Doğrusu, insanın gök gürültüsünden, bir patırtıdan korkarak kendini değersiz görmesi yersizdir. Sözümü bitirirken şunu da söyleyeyim anacığım, bunları uydurduğumu ya da bir kitaptan aldığımı düşüneceksinizdir belki. Hayır canım, yanılırsınız böyle düşünürseniz. Uydurmadım bir kitaptan da almadım. Gerçektir yazdıklarım.

Eve canım sıkkın geldim, masaya oturdum, çaydanlığımı ocağa koydum. Bir iki bardak çay içecektim. Tam o anda şu bizim zavallı kiracımız Gorşkov girdi içeri. Bu sabah öteki kiracıların çevresinde pek dolaştığı kaçmamıştı gözümünden. Bir ara bana bile sokulmak istemişti. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim anacığım, onların durumu benimkinden de kötü. Hem de nasıl! Karısı, çocukları! O kadar ki, Gorşkov’un yerinde ben olsam ne yapardım bilmem! Neyse... Gorşkov odaya girince öne eğilerek selam verdi, her zaman ki gibi gözleri yaşlıydı. Ayaklarını yere sürüp duruyor, bir şey söylemiyordu. Sandalyeye oturttum onu -gerçi kırıkta bu sandalye, ama ne yapayım, başkası yok-. Çay verdim. Uzun süre ezilip büzüldükten sonra aldı. Şekersiz içmek istedi, şeker koymasını söylediğimde gene ezilip büzüldü. “Olmaz” dedi, sonunda seçip en küçük şeker parçasını alıp attı barda-

ğına, bir yudum alınca çayının çok tatlı olduğunu birkaç kez yineledi. Ah şu yoksulluk, insanı ne hallere düşürüyor! “İşler nasıl?” dedim. “Çok kötü velinimetim Makar Alekseyeviç, dedi. Bir büyüklük gösterin, zavallı bir aileye küçük bir yardımda bulunun. Çocuklarım, karım aç. Bir baba olarak acı çekiyorum!” Ağzımı açıp bir şey söyleyecektim, hemen kesti sözümü: “Herkesten korkuyorum burada Makar Alekseyeviç. Aslında korkmuyorum da... daha doğrusu çekiniyorum. Öyle gururlu öyle yaygaracı insanlar ki! Sizi rahatsız etmezdim anam babam velinimetim benim. Sizin başınızdan da bir sürü felaketin geçtiğini, çok bir şey veremiyecerinizi biliyorum. Ama az da olsa biraz borç para verin bana. İyi yürekli olduğunuz, kendiniz de birçok sıkıntı çektiğiniz -biliyorum, şimdi de çekiyorsunuz- için acılarımı daha iyi anlarsınız, hissedersiniz. Küstahlığımı bağışlayın Makar Alekseyeviç.” Elimde olsa onlara seve seve yardım edeceğimi, ne yazık ki hiç paramın olmadığını söyledim. “Makar Alekseyeviç, dedi çok bir şey istemiyorum, şey.. (kulaklarına kadar kızarmıştı) karım çocukların aç olduğunu söylüyor... hiç değilse bir on kopeklik...” Yüreğim öyle bir sızladı ki! Benden beteri varmış meğer! Zaten olup olacağı yirmi kopeğim vardı, onunla da yarın elzem ihtiyaçlarını görecektim. “Olmaz, canım” dedim, durumu anlattım. “Aman Makar Alekseyeviç, yapmayın, on kopek verin bari.” Çekmece-den çıkarıp yirmi kopeğin hepsini verdim ona anacığım! Ah şu yoksulluk! Konuşmaya başladık: “Bu duruma nasıl düştünüz? diye sordum. Üstelik kirası on beş ruble olan bir odada oturuyorsunuz.” Altı ay önce tutmuş burayı, üç aylık kirasını da peşin ödemiş. Ama sonra durumu bozulmuş zavallının. Bir davanın sonucunu bekliyormuş. Tatsız bir davaymış bu. Mahkemede kendini temize çıkarmaya çalışıyormuş. Devlet içinde dolap çeviren bir tüccarla davalıymış. Tüccarın foyasını yakalamışlar, mahkemeye vermişler onu.

Ama herif, aynı işle nasılsa ilgisi bulunan Gorşkov'la ortak çalıştıklarını söylemiş. Aslında Gorşkov yalnız tembellik, dikkatsizlik ettiği, devletin çıkarını korumadığı için suçluymuş. Dava birkaç yıldır süregeliyormuş. Aksilik aksilik üstüne gelmiş. "Bana bulaştırılan bu sahtekârlıkta hiçbir suçum yok, diyor Gorşkov, hepsi iftiradır." Bu dava biraz lekelmiş onu elbette, bu yüzden işten el çektirmişler. Onu tam olarak suçlu bulmamışlar, ama iyice temize çıkana dek, tüccarın ona vermek zorunda olduğu toplu parayı alamıyormuş. Ben inanıyorum doğru söylediğine, ama yargıçlar inanmıyor. Dava da Arap saçından farksız. Yüzyılda çözülecek gibi değil. Biraz kolayladıkları zaman yeniden karıştırıyormuş işleri tüccar. Gorşkov'a çok acıyorum anacığım. Görevinden atılmış zavallı. Lekeli olduğu için de hiçbir yere almıyorlar. Beş parasız kalmış. Dava yılan hikâyesine dönmüş... Öte yandan yaşamak gerek. Bu arada durup dururken bir de çocukları olmaz mı... Çocuk hasta oldu masraf, öldü masraf... Karısı da hasta. Kadıncağız yıllardan beri çekiyormuş. Sözün kısası, adamcağızın başına gelenler pişmiş tavuğun başına gelmemiş. Bununla birlikte, birkaç güne kadar davanın sonuçlanacağından umutlu. Artık kesinmiş... Yazık, çok acıyorum bu adamcağıza anacığım, çok! Avutmaya çalıştım onu biraz. Zavallının biri. Manevi desteğe ihtiyacı var. Şimdilik hoşça kalın anacığım, Tanrı yardımcınız olsun. Kendinize dikkat edin yavrum! Sizi hatırlayınca, hasta ruhuma ilaç sürmüştüm gibi rahatlıyorum. Üzülüyorum da kuşkusuz...

Sadık dostunuz
Makar Devuşkin

Varvara Alekseyevna'cığım!

Bu satırları size yazarken kendimde değilim. Korkunç bir olay allak bullak etti beni. Başım dönüyor. Çevremde her şey durmadan dönüyor, dönüyor. Ah yavrucuğum, neler anlatacağım size şimdi! Bunu hiç beklemiyorduk işte. Hayır ben beklemiyordum diyemeyeceğim. Bütün bunlar doğmuştu içime! Düşümde bile buna benzer bir şey görmüştüm!

Anlatayım da dinleyin! Artık üslûbu umursamadan, içinden geldiği gibi yazacağım. Bu sabah daireye gittim. Masama oturup yazmaya koyuldum. Şunu da söylemeliyim ki anacığım, dün de yazdım. Timofey Ivanoviç yanıma gelmiş, yazılacak bir yazıyı uzatıp, “Önemli ve aceledir,” demişti. “Lütfen biraz daha temiz, dikkatli, aynı zamanda acele yazın. Bugün imzaya çıkacak.” Dün çok fenaydım meleğim, canım bir şey yapmak istemiyordu. Sıkıntıdan patlayacak gibiydim! Yüreğim soğuk, ruhum karanlıktı. Aklımda hep siz vardınız yavrucuğum. Neyse, yazmaya koyuldum. Güzel güzel yazıyordum. Nasıl oldu bilmiyorum -şeytan mı şaşırttı, yoksa alnımda mı öyle yazılıydı söyleyemeyeceğim- bütün bir satırı atlamışım. Yazıda anlam diye bir şey kalmamış kuşkusuz. Bu yüzden dün imzaya çıkaramamışlar yazıyı, bu sabaha kalmış. Bir şey olmamış gibi, her zamanki saatte gittim daireye. Yemelyan Ivanoviç'in yanına oturdum. Yeri gelmişken söyleyeyim anacığım, son günlerde eskisinden bir kat daha çok sıkılmaya, utanmaya başladım. Başımı kaldırıp kimsenin yüzüne bakamıyorum. Birinin sandalyesi gıcırdasa korkudan ödüm kopuyor. Bugün de yerime sinmiş, kıpırdamadan oturuyordum. Yefim Aklimoviç (onun kadar hain adam görülmemiştir) herkesin duyacağı kadar yüksek sesle “ne o Makar Alekseyeviç, dedi, süt dökmüş

kediden farkınız yok.” Bunu söylerken yüzünü öyle bir buruşturdu ki, yanımızda kim var kim yok hepsi bastı kahkahayı. Bana gülüyorlardı tabii. Bir türlü susmak bilmiyorlardı. Kulaklarımı tıkadım, gözlerimi kapadım. Kıpırdamadan oturuyordum yerimde. Her zaman öyle yaparım. O zaman daha çabuk susarlar. Birden bir gürültü duydum, koşuşmalar oldu. Evet... yanlış duymuyor muydum acaba? Beni çağırıyorlardı. Beni, Devuşkin’i istiyorlardı. Yüreğim duracak gibi çarpmaya başlamıştı. Neden korktuğumu bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da ömrümde hiç o kadar korkmadığımdır. Sandalyeye yapışmıştım sanki, kendimde değildim... Beni çağıran ses giderek yaklaşıyordu. Sonunda tam kulağımın dibinde çınladı: “Devuşkin! Hey Devuşkin?” Başımı kaldırdım. Yestafiy Ivanoviç duruyordu karşımda, “Makar Alekseyeviç, dedi, ekselanslarının yanına... çabuk olun! Dünkü yazıyı rezil etmişsiniz!” Bu kadar söyledi anacığım, ama bana yetti. Kanım çekildi, elim ayağım buz kes-ti, bir şey düşünemez oldum... Yarı ölü yarı diri kalktım ayağa, yürüdüm. İki üç odadan geçirdiler beni, huzura çıkardılar. O anda neler düşündüğümü anlatamam. Ekselanslarını gördüm. Ayaktaydı, onlar da çevresinde... Galiba selam bile vermedim... unuttum. O kadar korkmuştum ki dudaklarım, dizlerim titriyordu. Nasıl korkmazdım anacığım! Bir kere, utandım. Sağ yandaki aynada kendimi görmüştüm. Korkunç bir şeydi! Sonra, dairede sesim soluğum çıkmazdı hiç; öyle ki, sanırım ekselansları varlığımdan bile habersizdi. Belki amiri bulunduğu dairede Devuşkin adında bir memurun olduğu çalınmıştı kulağına. Ama karşısına hiç çıkmamıştı.

Pek öfkeli, “Bu ne biçim iş efendi! diye başladı. Görül-müş müdür böyle şey? Önemli bir yazıyı berbat etmişsiniz.” Yestafiy Ivanoviç’e döndü: “Siz de nasıl oluyor da...” Birtakım sözler geliyordu kulağıma: “İlgisizlik! Görevi

önemsememek! Başımızı derde sokuyorsunuz!” Bir şey söylemek için ağzımı açtım. Özür dilemek istedim, ama yapamadım. Tam o anda öyle bir şey oldu ki anacığım... yazarken şimdi bile utanıyorum! Incecik bir iplikle tutan körolasica bir düğmem koptu (farkında olmadan ben asılmıştım ona galiba), tıngır mıngır yuvarlana yuvarlana ekselanslarının ayaklarının dibine doğru gitti! Çıt yoktu odanın içinde! Kendimi temize çıkarmak, affettirmek için başka bir şey yapamadım. Sonra korkunç şeyler oldu! Ekselansları hemen yüzüme baktı, tepeden tırnağa süzdü beni.. Aynada gördüğüm kılığımı anımsadım o anda: Düğmeyi yakalamak için koştum! Ne yaptığının farkında değildim. Düğmeyi yerden almak için eğildim... yakalamak istiyordum onu, ama o durmadan dönüyor, benden kaçıyordu. Elim ayağım titremeye başlamıştı. Artık her şeyin bittiğini hissediyordum! Gururum bir paralık olmuş, küçülmüştüm! Nedense Tereza'nın, Faldoni'nin sesleri çınlıyordu kulağımda. Sonunda yakaladım düğmeyi, doğruldum. Bari ellerimi yapıştırıp hareketsiz dursaydım... Ne gezer! Aptal gibi, düğmeyi, sarkan ipliğe geçirmek için uğraşmaya koyuldum. Bu yetmiyormuş gibi gülümsüyordum da, evet gülümsüyordum. Ekselansları başını çevirdi, sonra gene bana baktı. Yestafiy Ivanoviç'e seslendi: “Nedir bu?.. Haline bakın şunun!. Nasıl şey bu?..” Ah anacığım, evet “Nasıl şey bu?” dedi. Foyam meydana çıkmıştı artık! Yestafiy Ivanoviç'in “Kötü bir davranışı görülmemiştir efendim, aylığı da pek düşük değildir...” dediği geldi kulağıma. Ekselansları “Biraz yardım edin ona, dedi. Avans verin...” “Verdik zaten efendim, birkaç aylığını avans olarak aldı. Güç durumda olsa gerek... Yoksa en küçük bir kötü davranışı görülmemiştir. İyi bir memurumuzdur.” Bunlar konuşurlarken ateşler içinde yanıyordum anacığım! Ölüyordum! Ekselansları yüksek sesle “Pekâlâ, dedi, aynı yazı bir kez daha yazılacak, Devuşkin

yeniden yazın bu yazıyı, ama yanlışsız. Sonra şu da var..." Ekselansları ötekilere döndü, birçok emir verdi, herkes dağıldı. Onlar gidince ekselansları bana döndü, aceleyle cüzdanını çıkardı, bir yüz rublelik aldı içinden "Alın şunu, dedi, ister borç kabul edin, ister öyle..." Parayı elime tutuşturdu. Ürperdim anacığım, ruhum sarsıldı. Ne oluyordu bana, bilmiyorum. Elini yakalamak istedim. Yüzü kıpkırmızı oldu... İnanın ki yavrucuğum, bir sözcüğü yalan değildir anlattıklarımın. Elimi, evet bu değersiz elimi tuttu, sıktı... doğru söylüyorum, kendisinin dengi bir generalin elini sıkıyormuş gibi sıktı elimi. "Hadi şimdi gidin, dedi, başka yardım... Artık yanlış yapmayın sakın, suçun yarısı benim olur çünkü."

Şimdi şöyle karar verdim anacığım: Fedora'yla sizden rica ediyorum (çocuklarım olsaydınız emrederdim size) bundan böyle her gün dua edin bizim ekselansları için! Bir şey daha söyleyeceğim anacığım (çok ciddiyim, iyi dinleyin beni) o kötü günlerde sizin çektiklerinizi, gururumun kırıldığını, beceriksizliğimi gördükçe içim sızlıyor ama gene de (size yemin ederim) benim için o yüz ruble, ekselanslarının elimi, şu silik, sarhoş adamın elini sıkması kadar değerli değildir! Kendimi buldurdu bana bu el sıkış. Ekselansları bu davranışıyla yeniden hayata döndürdü beni. Ömrümün sonuna dek hayattan tat almamı sağladı. Şunu kesinlikle biliyorum, ne denli günahkâr bir kul olursam olayım, ekselanslarımla mutluluğu için edeceğim dualar Tanrı katına ulaşacaktır! Kuşkum yok bundan...

Anacığım! Şu anda kafamın içi karmakarışık. Çok heyecanlıyım! Kalbim duracakmış gibi çarpıyor. Öyle bitkinim ki! Kırk beş ruble yolluyorum size. Yirmi ruble ev sahibesine vereceğim, bana otuz beş ruble kalıyor. Yirmi rublesiyle üstüme başıma bir çeki düzen vereceğim, on beş rublesiyle de geçineceğim. Ne var ki, bu olay pek sarstı beni. Yataca-

ğım. Ama iyiyim, çok iyiyim. Yalnız içim sızlıyor biraz. Ruhumun titrediğini, kıpır kıpır kıpırdandığını hissediyorum. Geleceğim size. Ama sonra. Sarhoş gibiyim şimdi... Tanrı her şeyi görüyor anacığım, meleşim benim, canım!

Dostunuz
Makar Devuşkin

10 Eylül

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Başınızdan geçen o mutlu olaya ne çok sevindiğimi anlatamam. Amirinizin gösterdiği büyüklük gerçekten göz yaşartıcı. Acılarınız biraz olsun denecek artık! Tanrı aşkına paranızı gene öyle har vurup harman savurmayın. Uslu uslu, elinizden geldiğince hesaplı yaşamaya bakın. Bu günden sonra da (birden kötü duruma düşmemek için) biraz fazla biriktirin. Ne olur bizi düşünmeyin. Fedora'yla bir şeyler yaparız biz. Niçin böyle çok para yolladınız bize Makar Alekseyeviç? Hiç ihtiyacımız yoktu. Yeterdi bizdeki. Gerçi bu ara Fedora eski bir borcunu alabileceğini umuyor. Gene de, ne olur ne olmaz diyerek yirmi rublesini alıp geri kalanını size yolluyorum. Paranızın değerini bilin lütfen Makar Alekseyeviç. Hoşça kalın. Üzölmeyin artık. Sağlık, esenlikler dilerim size. Daha uzun yazardım, ama çok bitkinim. Dün hiç kalkamadım yataktan. Bize geleceğinize sevindim. Bekliyorum Makar Alekseyeviç.

V. D.

11 Eylöl

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Yalvarırım yavrucuğum, böylesine mutlu, sevinçli olduğum bir anda bırakmayın beni. Meleğim benim! Fedora'ya bakmayın siz, ne isterseniz yapacağım. Ekselanslarına duyduğum saygı yüzünden uslu olacağım. Gene güzel güzel mektuplar yazacağız birbirimize. Düşüncelerimizi, -olursa- endişelerimizi paylaşacağız. Bir kat daha mutlu olacağız, gül gibi geçinip gideceğiz. Kitap okuruz meleğim benim! Kaderim bütünölle değışti artık. Her şey düzeldi. Ev sahibi daha bir konuşkan şimdi, Tereza akıllandı, Faldoni bile attı üzerinden o uyuşukluğunu. Ratazyayev'le barıştık. Sevinç içinde kendim gittim ona. Doğrusu iyi yürekli, cana yakın bir insanmış Ratazyayev anacığım, onun için söylenenlerin hepsi yanlışmış... Bunu bugün anladım. Yazacağı kitapta bizi anlatmaya niyetli olduğu yalan değilmiş, bugün kendisi söyledi. Yeni yapıtını okudu bana. O zaman bana Lovelas demişti ya hani, meğer bir hakaret değilmiş bu: Anlattı bugün. Yabancı bir sözcükmüş, çapkın anlamına gelirmiş. Daha bir süslöl, edebi söyleyecek olursak: Cingöz delikanlı demekmiş... işte böyle! Bana hakaret etmeyi aklının ucundan geçirmemiş! Bilgisiz olduğum için alınmışım meğer! Özür diledim ondan... Bugün de hava öyle güzel ki Varvara'cığım! Gerçi sabah soğuktu, kar bile serpiştirdi. Ama önemli değil! Hiç değilse hava temizlendi biraz. Çizme almak için çıktım, öyle güzel bir çift çizme aldım ki. Nevski Caddesi'nde dolaştım. *Arıcık* dergisini okudum. Ah evet! En önemli şeyi anlatmayı unuttum.

Bakın neler oldu:

Bu sabah Yemelyan Ivanoviç, ben, Aksenti Mihayloviç ekselanslarından söz ediyorduk. Evet Varvara'cığım, yalnız bana davranmamış öyle. Yalnız ben değilmişim ona minnet duygusu besleyen. Ne iyi yürekli, soylu bir insan olduğunu bilmeyen yok. Herkes göklere çıkarıyor onu, iyiliklerini anarak minnet gözyaşları döküyor... Yetim bir kızı evine alıp büyüttmüş. Sonra da dairesindeki iyi bir memurla evlendirmiş. Dul bir kadının oğlunu bir büroya yerleştirmiş. Bunun gibi çok iyilikler yapmış. Bunun üzerine ben de bana düşeni yaptım anacığım, ekselanslarının davranışını yüksek sesle anlattım. Hiçbir şeyi gizlemedim. Bir damlacık utanmadım. Bu durumda utanır mı insan! Ekselanslarının erdemlerini yüksek sesle sayıp döktüm! Heyecanlanmıştım, yüzüm kızarmıyordu. Tam tersine, bunları anlatmak fırsatı elime geçtiği için gurur duyuyordum. Ne var ne yok hepsini döktüm ortaya (yalnız sizden söz etmedim anacığım). Ev sahibemi de, Foldoni'yi de, Ratazyayev'i de, çizmelerimi de, Markov'u da anlattım. Bazıları kıkır kıkır gülüyorlardı. Doğrusunu isterseniz hepsi gülüyordu. Bende ya da çizmelerimde gülünç bir yan gördükleri için tutamıyorlardı kendilerini besbelli... yüzde yüz çizmelerime gülüyorlardı. Kötü bir şey düşünerek yapmış olamazlardı bunu. Gençliklerinin, belki de zenginliklerinin etkisiyle gülüyorlardı. Yoksa anlattıklarına kötü bir niyetle gülmüş olamazlar. Yani ekselanslarını alaya almadılar... Öyle değil mi Varvara'cığım?

Hâlâ gelemedim kendime. Bütün bu olaylar öyle sarstı ki beni! Odunuz var mı? Sakın üşütmeyin kendinizi anacığım. İnsan bu havada hemen hasta olur. Ah Varvara Alekseyevna, kötü kötü düşüncelerinizle öldürüyorsunuz beni. Sizin için hep dua ediyorum anacığım! Sözgelimi, yün çorabınız, şöyle kalın bir giyeceğiniz var mı? Bakın yavrum, hemen yazın bana. Sıkıntılar geride kaldı artık. Beni merak et-

meyin. Aydınlik, mutlu günler beni bekliyor!

Ne kötü, sıkıntılı günler geçirdik Varvara'cığım! Neyse, atlattık ya! Yıllar sonra her şeyi unutacağız. Gençliğimi anımsadım. Hey gidi günler! Bazen bir kopek param olmazdı. Üşürdüm, açıklıktan midem kazınırdı, gene de bir şey kaybetmezdim neşemden. Sabah Nevski Caddesi'nde güzel bir yüz görünce bütün gün mutlu olurdum. Ah anacığın, ne günlerdi onlar! Yaşamak güzel şey Varvara'cığım! Hele Petersburg'da daha bir başka! Tanrının günahlarımı, o acı günlerde aklıma gelen kötü düşüncelerim ile saçma sapan konuşmalarım yüzünden işlediğim günahlarımı bağışlaması için tasvirin önünde uzun uzun dua ettim. Sizi de unutmadım elbette. Siz güç verdiniz bana anacığım, siz avuttunuz beni, akıllıca öğütlerinizle siz doğru yolu gösterdiniz bana. Yaptığınız iyilikleri unutamam anacığım. Mektuplarınızı bir bir öptüm bugün! Hadi hoşça kalın meleşim! Yakında bir yerde satılık giysiler varmış. Gidip bakacağım. Allahaismarladık yavrum, Allahaismarladık!

Size yürekten bağlı
Makar Devuşkin

15 Eylül

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Son derece heyecanlıyım. Bakın neler oldu burada. Kötü kötü şeyler doğuyor içime. Anlatayım da siz karar verin değerli dostum: Bay Bikov Petersburg'daymış. Fedora görmüş onu. Arabayla geçiyormuş, Fedora'yı görünce durdurmuş

arabayı, inmiş, yanına gelmiş, nerede oturduğunu sormuş. Fedora önce söylememiş. Bikov gülümsemiş, kiminle kaldığını bildiğini söylemiş (besbelli Anna Fyodorovna anlatmış ona her şeyi). O zaman dayanamamış Fedora, sokağın ortasında hakaret etmeye başlamış ona. “Ahlâksız bir insansınız siz, demiş, Varvara Alekseyevna’nın başına bunca felaket sizin yüzünüzden geldi.” Bikov “Meteliksiz insan mutsuzdur elbette” diye karşılık vermiş. Fedora benim eskiden olsa çalışıp hayatımı kazanabileceğimi ya da evlenebileceğimi, o da olmazsa bir ailenin yanına girebileceğimi, ama artık benim için her şeyin bittiğini, hasta olduğumu, yakında öleceğimi söylemiş. Bikov benim henüz çok genç olduğumu, başımda kavak yellerinin estiğini, erdemlerimizin solduğunu (kendi deyimidir bu) söylemiş. Oturduğumuz evi bilmiyor sanıyorduk. Dün bir şeyler almak için Gostini Dvor Çarşısı’na gittiğimde arkamdan bize gelmiş. Anlaşılan, evde benim bulunmadığım bir zamanı bilerek seçmiş. Fedora’yı uzun uzadıya sorguya çekmiş, odayı gözden geçirmiş, el işlerime bakmış. Sonra “O tanıştığımız memur nasıl bir adam?” diye sormuş. Tam o sırada avludan siz geçiyormuşsunuz. Fedora göstermiş sizi. Sizi görünce gülümsemiş. Fedora, gitmesi için yalvarmaya başlamış. Zaten üzüntüden hasta olduğumu, onu evimde görmenin beni perişan edeceğini söylemiş. Bikov bir an susmuş. Sonra, iş olsun diye geldiğini söylemiş, Fedora’ya yirmi beş ruble vermek istemiş. Bizimki almamış tabii... Ne demek oluyor bu acaba? Niçin geldi bize? Bizimle ilgili her şeyi nereden öğrendi, aklım ermiyor! Şaşırdım kaldım. Fedora, bize ara sıra gelip giden görümcesi Aksinya’nın, çamaşırcı kadın Nastasya’yla tanıştığını söylüyor. Nastasya’nın kuzeni de, Anna Fyodorovna’nın yeğeninin bir arkadaşının çalıştığı dairede kapıcıymış. Bu yoldan duyulmuş olmasın? Belki de yanıliyordur Fedora. Ne düşüneceğimizi bilemiyoruz. Gene gelir mi aca-

ba? Bunu düşünmek bile dehşete düşürüyor beni! Fedora olanları dün bana anlatırken öyle korktum ki az kaldı düşüp bayılacaktım. Daha ne isterler benden! Hiçbirini tanımiyorum artık! Benim gibi bir zavallıdan istedikleri nedir! Ah! Öyle bir dehşet içindeyim ki: Şimdi kapı açılacak. Bikov içeri girecek sanıyorum. Ne yaparım o zaman! Kader daha ne oyunlar hazırlıyor bana? Allah aşkınıza hemen buraya gelin Makar Alekseyeviç. Yalvarırım, gelin.

18 Eylül

Anacığım Varvara Alekseyevna!

Bugün bizim evde son derece üzücü, anlaşılmaz, hiç beklenmedik bir olay oldu. Önce şunu söyleyeyim size anacığım, bizim zavallı Gorşkov bütünyle temize çıktı. Davanın sonucu çoktan belli olmuştu ya, bugün kararı dinlemek için gitti düruşmaya. Kazanmış! Görevini önemsemediği, dikkatsizlik ettiği iddiaları da yersiz bulunmuş. Tüccarın ona hayli yüklü bir para vereceği de kararda belirtilmiş. Anlayacağınız, düzeldi artık durumu zavallının. Alnına sürülen kara lekeden de kurtuldu... Sözün kısası, istediği oldu. Bugün saat üçte eve geldi. Yüzü çarşaf gibiydi, dudakları titriyordu, ama gene de gülümsüyordu. Karısını, çocuklarını kucakladı. Hepimiz kutladık onu. Davranışımız karşısında duygulanmıştı. Öne eğilerek selamladı bizi, her birimizin elini birkaç kez sıktı. Boyu uzamış, bedeni dikleşmiş gibi geldi bana. Gözleri de nemli değildi. Öyle heyecanlıydı ki zavallı, bir dakika olduğu yerde duramıyordu. Eline bir şeyler alıyor, sonra bırakıyor, sürekli gülümsüyor, öne eği-

lerek selam veriyor, oturup kalkıyor, gene oturuyor, durmadan konuşuyordu. Anlaşılmıyordu ne dediği: “Gururum benim, gururum, lekesiz adım, çocuklarım...” Ne heyecanlı konuşuyordu! Bir ara ağladı bile. Çoğumuzun gözleri de yaşarmıştı. Ratazyayev, -besbelli onu avutmak için- şöyle dedi: “İnsan açken gururun sözü mü olur be kardeşim. Önemli olan paradır, para. Asıl buna şükredin!” Sonra omzunu okşadı. Gorşkov alındı bundan sanki, yani doğrudan doğruya hoşnutsuzluğundan değil de başka bir şeyden, tuhaf tuhaf baktı Ratazyayev’in yüzüne, elini omzundan indirdi. Eskiden olsa yapmazdı bunu anacığım! Neyse canım, insan yaradılışları çeşit çeşittir zaten. Sözelimi, böylesine sevinçli bir anımda ben olsam gururlanmazdım. İnsan bazen fazlaca boyun büküyor, alttan alıyorsa ruh temizliğinden, yufka yürekliliğindendir... bana ne bundan hem! Gorşkov “Evet, diye karşılık verdi, para da gerek; Tanrıya şükürler olsun, Tanrıya şükürler olsun!..” Sonra durmadan yineledi kendi kendine: “Tanrıya şükürler olsun, Tanrıya şükürler olsun!..” Karısı şöyle güzel bir yemek ısmarladı. Ev sahibemiz kendi eliyle hazırladı yemeklerini. Aslında iyi kadındır. Yemek zamanına kadar duramadı yerinde Gorşkov. Herkesin odasına girip çıktı. Gülümseyerek giriyordu içeri, bir sandalyeye ilişiyor, bir şeyler söyledikten sonra -bazen de hiçbir şey söylemeden- çıkıp gidiyordu. Deniz astsubayının odasında oyun kâğıtlarını bile aldı eline. Dördüncü olarak masaya oturtular onu. Biraz oynadı, saçma sapan şeyler yaptığı için iki üç el sonra bıraktı. “Yok, dedi, pek bilmem ben bu oyunu, iş olsun diye oturmuştum zaten.” Oradan da çıktı. Benimle koridorda karşılaştı, iki elimi tuttu, gözlerimin içine tuhaf tuhaf baktı. Elimi sıkıp, gülümseyerek -ama tuhaf, ağır, ölü bir gülümsemeydi bu- uzaklaştı yanımdan. Karısı sevinçten ağlıyordu. Odalarında neşe, sevinç vardı. Hemen yediler yemeklerini. Sofradan

kalktıktan sonra karısına “Ben biraz yatacağım yavrucuğum” demiş, yatmış. Küçük kızını yanına çağırarak, uzun uzun okşamış başını çocuğun. Sonra gene karısına dönmüş: “Petenka nerede? demiş, Petya’mız nerede, Petenka’mız?..” Karısı haç çıkarmış, “Petya’mız öldü ya” demiş. “Evet, evet, biliyorum, hepsini biliyorum Petenka Tanrı katında şimdi.” Karısı onun kendinde olmadığını, olaydan pek sarsıldığını görüp “hadi uyuyun biraz” demiş. “Haklısın, pekâlâ, şimdi uyuyacağım...” Arkasını dönmüş, bir an öyle yattıktan sonra gene yüzünü dönmüş, karısına bir şey söylemek istemiş. Karısı duymamış ne dediğini, “ne var kocacığım?” diye sormuş. Beriki karşılık vermemiş. Kadın biraz daha beklemiş, kocasının uyuduğunu düşünerek ev sahibesinin yanına gitmiş. Bir saat sonra dönmüş, bakmış hâlâ uyanmamış kocası, kıpırdamadan yatıyor. Uyuduğunu sanıp bir iş almış eline. Kadın, yarım saat düşüncelere daldığını, kocasını unuttuğunu söylüyor. O yarım saat içinde neler düşündüğünü bile anımsamıyor. Sonra korkulu bir duyguyla irkilmiş. Odadaki mezar sessizliği şaşırtmış onu. Karyolaya bakmış, kocasının hep aynı durumda yattığını görmüş. Yanına gitmiş, battaniyeyi kaldırmış, tutmuş ki kocası kaskatı. Ölmüş... Evet anacığım, öldü, birdenbire ölüverdi Gorşkov. Neden öldüğünü Tanrı bilir. Bu olay çok sarstı beni. Hâlâ kendimde değilim. Bir insanın böyle sessiz sedasız ölmesine inanamıyorum. Ne bahtsız, zavallının biriydi toprağı bol olasıca. Ah şu kader! Karısının iki gözü iki çeşme. Perişan bir durumda zavallı! Küçük kızı bir köşeye sinmiş. Odanın içi ana baba günü: Ölüyü doktor gelip görecekmış galiba... Çok acı, insan dayanamıyor! Bu işin günü saati belli olmuyor... Durup dururken gidiveriyor insan...

Sizin
Makar Devuşkin

19 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Hemen haber vereyim size yavrucuğum, Ratazyayev bana bir yazardan iş buldu. Bir arkadaşı gelmiş ona. Bir tomar müsvedde getirmiş... Şansıma uzun bir şey. Yalnız çok karışık yazılmış, kolay okunmuyor, ne yapacağımı bilmiyorum: Acele istiyorlar çünkü. Kargacık burgacık bir yazı ki sormayın... Sayfa başına kırk kopek alacağım. Bunu, elime aylığımdan ayrıca para geçeceğini size bir an önce haber vermek için yazıyorum. Şimdilik hoşça kalın anacığım. Hemen çalışmaya başlıyorum.

Sadık dostunuz
Makar Devuşkin

23 Eylül

Sevgili dostum Makar Alekseyeviç!

Üç gündür hiç yazmıyorum size dostum, oysa çok sıkıntım, üzüntüm var.

Önceki gün Bikov geldi. Yalnızdım odada. Fedora dışarı çıkmıştı. Kapıyı açıp da onu karşımda görünce öyle korktum ki, donup kaldım olduğum yerde. Yüzümde renk diye

bir şey kalmadığını hissediyordum. İçeri girdi, her zamanki gibi yüksek sesle gülerek bir sandalye çekti, oturdu. Uzun süre toparlayamadım kendimi, sonunda köşede işimin başına oturdum. Gülmesini hemen kesti. Dış görünüşüm şaşırtmıştı onu galiba. Son günlerde çok zayıfladım. Gözlerim çukura kaçtı, yanaklarım çöktü, benzim soldu... Gerçekten, beni son kez bir yıl önce görmüş bir insanın şimdi tanınması çok güç. Uzun uzun baktı yüzüme, sonra gene gülmeye başladı. Bir şey söyledi, ne yanıt verdiğimi anımsamıyorum. Gene güldü. Bir saat kadar oturdu. Durmadan konuştu. Bazı şeyler sordu. Sonunda, giderken elimi tuttu, şöyle söyledi (noktası noktasına yazıyorum size): "Varvara Alekseyevna! Aramızda kalsın, sizin akrabanız, benimse yakın dostum olan Anna Fyodorovna aşağılık bir kadın (uygunsuz bir sıfat daha söyledi onun için). Kuzininizi de kötü yola o düşürdü, sizi de mahvetti. Ne yazık ki ben de alçaklık ettim. Hayat işte!" Böyle söyleyerek kahkahayla gülmeye başladı. Sonra, güzel konuşmayı beceremediğini; soyluluğunun açıklamasını gerektirdiği en önemli şeyleri anlattığını söyleyip öteki konuya geçti. Benimle evlenmek istediğini, gururuma sürülen lekeyi temizlemeye kararlı olduğunu söyledi. Varlıklıymış, düğünden sonra beni alıp Bozkır bölgesindeki köyüne götürecekmış, tavşan avlayacakmış orada. Petersburg'a bir daha hiç dönmeyecekmiş. İğrenç bir kentmiş Petersburg. Hayırsız bir yeğeni varmış burada. Onu mirasından yoksun bırakmaya yemin etmiş. Özellikle bundan ötürü -yani yasal mirasçıları olması için- evlenmek istiyormuş benimle. Sonra, durumumun çok kötü olduğunu, böyle bir odada yaşarsam elbette hasta olacağımı söyledi. Bir ay daha burada kalırsam yüzde yüz öleceğim kehanetinde bulundu. "Petersburg'da evler çok havasız, rutubetlidir," dedi. Sözlerini bitirince bir ihtiyacım olup olmadığını sordu.

Öyle şaşırmıştım ki, neden bilmiyorum, ağlamaya başladım. Minnet duygumdan ağladığımı sandı. Benim temiz, duygulu, akıllı bir kız olduğumu eskiden beri bildiğini, ama bu kararını, şimdiki durumumu iyice öğrenmeden gene de veremediğini söyledi. Sizinle ilgili sorular sormaya başladı. “Her şeyi biliyorum, dedi, onun iyi bir insan olduğunu duydum.” Size borçlu kalmak istemezmiş, benim için bütün yaptıklarınıza karşılık beş yüz ruble yeter miymiş size? Benim için yaptıklarınıza parayla değer biçilemeyeceğini söyledim. Bunun saçma olduğu karşılığını verdi. Okuduğum romanların, şiirlerin etkisinde kaldığım, genç olduğum için böyle düşünüyormuşum. Romanlar genç kızları mahvediyormuş. Kitap ahlâk bozucu bir şeymiş, nefret edermiş kitaplardan. İnsanları anlamam için onun yaşına gelmem gerektiğini söyledi. “Gerçekleri ancak o zaman göreceksiniz,” diye ekledi. Önerimi kabul etmeden önce iyice düşünün, dedi. Çünkü böyle önemli bir adımı düşünmeden atarsanız üzülrüm. Düşüncesizlik, acelecilik, tecrübesizlik sizin yaşınızda çok genci mahvetmiştir. Bana olumlu yanıt vermenizi yürekten istiyorum. Kabul etmezseniz, Moskova’lı bir tüccar kızıyla evlenmek zorunda kalacağım. Hıncır yeğenimi mirasımdan yoksun bırakmaya yemin ettim çünkü.” Gergefimin üzerine “şeker alırsınız” diyerek zorla beş yüz ruble bıraktı: Köyde puf böreği gibi şişmanlayacağımı, bir elimin yağda bir elimin balda olacağını söyledi; “Şimdi çok işim var, sabahtan beni koşturuyorum, iki iş arasındaki zamandan yararlanarak size uğradım,” dedi. “Çıkıp gitti. Çok düşündüm, dostum, acı çektim, sonunda verdim kararımı. Onunla evleneceğim dostum, önerisini kabul etmek zorundayım. Alnımdaki lekeyi silebilecek, gururumu bana yeniden kazandırabilecek, beni bu yoksulluktan, felaketlerden kurtarabilecek bir insan varsa odur. Hayattan daha ne bekliyorum, kader ne verebilir bana daha? Fedora ayağıma

gelen kısmeti tepmememi söylüyor. Artık nelere kısmet diyoruz, görüyorsunuz! Kendim için başka çıkar yol bulamıyorum, değerli dostum. Ne yapabilirim? Çalışırsam sağlığım iyice bozulacak, sonra sürekli çalışmam. Bir eve mürebbiye girsem... Üzüntüden eriyip biterim. Hem kimsenin işine de yaramam. Doğuştan hastayım ben, bu yüzden yük olurum... Cennete gitmiyorum elbette, ama ne yapayım dostum, ne yapayım? Seçebileceğim başka yol yok ki!

Akıl danışmadım size. Tek başıma karar vermek istedi canım. Bu yazdığım kesindir. En yakın zamanda bildireceğim bunu Bikov'a. Bir an önce kararımı vermem için sıkıştırıyor beni zaten. Acele işlerinin olduğunu, hemen gitmesi gerektiğini, böyle önemsiz şeyler için yolculuğunu erteleyemeyeceğini söyledi. Mutlu olup olmayacağımı ancak Tanrı bilir. Kaderim, onun yanılmaz, kutsal iradesine bağlı. Ben verdim kararımı. İyi bir insan olduğunu söylüyorlar Bikov'un: Sayarmış beni. Belki ben de onu sayarım. Bu evlilikten daha ne beklenir?..

Her şeyden haberdar edeceğim sizi! Makar Alekseyeviç. Üzüntümü anladığınızdan kuşkum yok. Kararımdan döndürmeye çalışmayın beni. Boşuna uğraşmış olursunuz. Beni bu kararı vermeye zorlayan nedenleri yüreğinizde tartın bir kez. Önceleri çok endişeliydim, ama şimdi çok daha rahatım. Neler bekliyor beni, bilmiyorum. Her şey olacağına varır. Tanrı nasıl isterse öyle olur...

Bikov geldi. Mektubumu bitiremeyeceğim. Daha çok şeyler yazmak istiyordum. Ama Bikov geldi!

Anacığım Varvara Alekseyevna!

Mektubunuza hemen cevap veriyorum anacığım. Şaşkın bir durumda olduğumu bildirmek için acele ediyorum. Pek tuhaf doğrusu... Dün Gorşkov'u toprağa verdik. Evet Varvara'cığım, evet, haklısınız; Bikov'un ki soylu bir davranış. Ama siz de farkındasınız yavrum... Tanrının dediği olur kuşkusuz... orası öyle. Sizin bu iş de ulu Tanrı nasıl istiyorsa öyle olacak elbette. Fedora da sizinle aynı düşünce de. Hiç kuşku yok, mutlu olacaksınız anacığım; bolluk içinde yaşayacaksınız meleğim benim, küçük kuşum, yavrum... ama nasıl söylesem bilemiyorum Varvara'cığım, biraz acele olmadı mı dersiniz?... Doğru, işleri çok Bay Bikov'un. Kimin işi yoktur ki böyle bir adamın olmasın... sizin evden çıkar ken gördüm onu. Gösterişli bir erkek. Hatta çok gösterişli. Yalnız şu var... onun gösterişli bir erkek olması değil önemli olan... ben de kendimde değilim zaten şu anda. Bundan böyle nasıl mektuplaşacağız peki? Yalnız başıma ne yaparım ben? Söylediğiniz gibi, yüreğimde bütün nedenleri tartıyor, ölçüp biçiyorum meleğim. Yirmi sayfa çektim temize, üzerine bu olaylar geldi! Anacığım, yolculuğa çıkacaksınız. Çoraptı, giyecekti bazı şeyler almanız gerek. Şansınıza, Grohova'da bildiğim bir mağaza var. Anımsıyor musunuz, bir mektubumda anlatmıştım size. Hayır, olmaz! Ne diyorsunuz siz anacığım? Şimdi gidemezsiniz, imkânı yok gidemezsiniz. Büyük eşyalar almanız, bir araba bulmanız gerek. Üstelik havalar kötü. Baksanıza nasıl yağıyor yağmur, gök delindi sanki, sonra... sonra üşütürsünüz meleğim. Yürekc iğiniz üşür! Yabancılardan korkardınız hani, gene de gidiyorsunuz. Yalnız başına ne yapacağım ben şimdi? Evet! Fedora çok mutlu olacağınızı söylüyor... delinin biridir o,

mahvetmek istiyor beni. Kiliseye gidecek misiniz bugün anacığım? Gidekseniz sizi görebilmek için ben de gelecektim de... Akıllı, temiz, duygulu bir kız olduğunuz doğrudur anacığım, ama varsın tüccar kızıyla evlensin Bikov! Siz ne diyorsunuz anacığım? Gitsin o tüccar kızıyla evlensin! Hava karardığında bir koşu geleceğim size Varvara'cığım benim, bir saat kadar kalacağım. Erken kararıyor şimdi hava zaten. Hemen gelirim. Bugün bir saatliğine kesinlikle geleceğim size anacığım. Şimdi Bikov'u bekliyorsunuzdur, o gidince arkasından... Bekleyin beni anacığım, geleceğim...

Makar Devuşkin

27 Eylül

Dostum Makar Alekseyeviç!

Bay Bikov, Hollanda bezinden üç düzine iç çamaşırım olması gerektiğini söylüyor. Bu yüzden, bir an önce iki düzinesini diktirmek için çamaşır diken kadınlar bulmalıyız. Zamanımız çok az çünkü. Bay Bikov kızıyor. Bu paçavralarla fazla oyalandığımızı söylüyor. Düğünümüz beş gün sonra, devrisi gün de hemen gideceğiz. Bay Bikov acele ediyor, boş şeylerle zaman kaybetmenin budalalık olduğunu söylüyor. Oraya buraya koşmaktan bittim, ayakta duracak halim kalmadı. Yığınla iş var, keşke bu kadar açılmasaydık. Sonra, fiştoyla dantel de yetmedi, daha almak gerekecek. Bay Bikov karısının hizmetçi gibi dolaşmasını istemediğini söylüyor çünkü. Köye gittiğimizde öteki toprak sahiplerinin karılarını “kıskançlıktan çatlatmalıymışım.” Böyle diyor. Şimdi, lüt-

İfen Gorohova'da Madam Şifon'a gidin Makar Alekseyeviç. Bize çamaşır diken bir kadın yollamasını söyleyin. Kendi de bir zahmet uğrasın. Bugün hastayım. Yeni evimiz çok soğuk, çok da karışık. Bay Bikov'un halası öyle ihtiyar ki, güç soluyor. Biz gidene kadar ölmesinden korkuyorum. Bay Bikov bir şey olmaz, düzelir diyor. Evin içi bir karışık, bir karışık ki sormayın! Bay Bikov bizimle kalmadığı için adamların hiçbiri yok görünürlerde. Yalnız Fedora yardım ediyor. Bay Bikov'un her işle görevli oda hizmetçisi üç gündür kayıplara karıştı. Bay Bikov her sabah uğruyor, kızıp duruyor tabii. Dün sabah da kâhyayı dövdü, bu yüzden polisle derde girdi başı... Mektubumu size yollamak için kimseyi bulamadım, onun için postaya vermek zorunda kaldım. Hay Allah! Az kaldı en önemli şeyi unutuyordum. Madam Şifon'a söyleyin, fistoları dün verdiğim örneğe göre değiştirsin, yeni seçtiklerini de gelip göstereyim bana. Bir de, şerit konusunda düşüncemi değiştirdiğimi söyleyin. Tıgla örsünler şeritleri. Sonra, mendil markaları sarmayla değil, kasnakta işlenecek. Anladınız mı? Kasnakta işlenecek, sarmayla değil. Unutmayın sakın, kasnakta diyeceksiniz! Gene az kaldı unutuyordum! Ne olur söyleyin, pelerinin üzerindeki yapraklar kabartma, sap ile dikenler kurdeleyle işlenecek! Sonra, yakanın kenarına ya dantel ya da geniş bir fisto geçsinler. Lütfen söyleyin bunları Makar Alekseyeviç, unutmayın.

Sizin
V. D.

Not: İşlerime sizi koşturmak üzüyor beni. Önceki gün az mı yoruldunuz? Ama elden ne gelir! Burada bir kargaşadır gidiyor. Ben de hastayım. Gücenmeyin bana Makar Alekseyeviç. Canım öyle sıkılıyor ki! Ah, sonu neye varacak bu işlerin dostum, iyi yürekli Makar Alekseyeviç'im benim? Ge-

leceğimi düşünmekten bile korkuyorum. İçime kötü kötü şeyler doğuyor, havasız bir yerde yaşıyor gibiyim.

Not: Ne olur, yazdıklarımı unutmayın dostum. Bir yanlışlık yapacaksınız diye çok korkuyorum. Unutmayın, sarmayla değil, kasnakta.

V. D.

27 Eylül

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Yazdıklarınızın hepsini harfi harfine yaptım. Madam Şifon, zaten kasnakta işlemeyi düşündüğünü söyledi. Böylesi daha mı kibar olurmuş ne... iyi anlayamadım. Fisto demiştiniz, fisto üzerine bir şeyler söyledi ya, unuttum anacığım. O kadar çok konuşuyor ki! Ne geveze kadın! Serseme döndüm! Kendisi gelip anlatacakmış size zaten. Ben bir şey anlayamadım. Bugün daireye de gitmedim. Boşuna üzülüyorsunuz anacığım. Sizin için Petersburg'un bütün mağazalarını dolaşırım. Geleceğinizi düşünmekten korktuğunuzu yazıyorsunuz. Bugün saat yedide her şeyi öğreneceksiniz nasıl olsa. Madam Şifon kendi gelecek size. Umutsuzluğa kapılmayın anacığım, göreceksiniz iyi olacak. Şu fisto da... aman canım, bırakın fistoyu mistoyu! Uğrayacaktım size meleşim, muhakkak uğrayacaktım; iki kere evinizin kapısına kadar geldim, geri döndüm. Doğrusu, Bay Bikov da pek sinirli, yani şunu söylemek istiyorum ki... Neyse, önemli değil!

Makar Devuşkin

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Allah aşkınıza hemen kuyumcuya koşun. İnci ve zümrüt taşlı küpeleri yapmasın. Bay Bikov fazla pahalı geleceğini söylüyor. Kızıyor. Dün de çok masrafa girdiğini, böyle olacağını bilseydi bu işe hiç kalkışmayacağını söyledi. Nikâhtan hemen sonra yola çıkacağımızı, konuk falan çağrılmayacağını söylüyor. Dans etmekten de umudumu kesmeliymişim, bayrama daha varmış... Böyle diyor işte! Bunların hiçbirinde gözüm olmadığını biliyor Tanrı! Oysa her şeyi kendi ısmarlamıştı. Karşılık veremiyorum ona, korkuyorum: Hemen parlıyor. Neler gelecek başıma acaba?

V. D.

28 Eylül

Meleğim Varvara Alekseyevna!

Bcn... şey, kuyumcu peki dedi. Önce kendimden söz açmak istemiştim. Hastayım, yatıyorum da onu söyleyecektim. Üşütmenin tam sırasıydı sanki! Bunca işin arasında... Başındaki felaketler yetmiyormuş gibi ekselansları da pek sinirli bu günlerde. Yemelyan İvanoviç'e çok kızdı, bağırdı çağırdı, sonunda kendi de bitkin düştü. Görüyorsunuz ya, her şeyden haberdar ediyorum sizi. Daha başka şeyler de

yazardım, ama rahatsız etmekten korkuyorum. Akli kıt, basit bir insanım ben anacığım, içimden geldiği gibi yazıyorum. Belki siz bundan... neyse, geçti artık!

Sizin
Makar Devuşkin

29 Eylül

Yavrum Varvara Alekseyevna!

Bugün Fedora'yı gördüm canım. Yarın nikâhınızın kıyılacağını, öbür gün de gideceğinizi söylüyor. Bay Bikov arabayı bile kiralamış. Ekselanslarının durumunu bundan önceki mektubumda yazmıştım anacığım. Sonra, Gorohova'daki mağazanın hesaplarına baktım, hepsi doğru. Ama biraz pahalı. Anlayamadığım bir şey var, niçin hep size kızıyor Bay Bikov. Eh, bahtınız açık olsun meleşim! Sevinçliyim! Evet, siz mutlu olursanız ben de ömrümün sonuna kadar sevinçli olacağım... Kiliseye gelmek isterdim anacığım, ama gelemeyeceğim, belim çok ağrıyor. Artık mektuplarımızı birbirimize nasıl ulaştıracağımızı ben de düşünüyorum anacığım. Fedora'ya büyük iyilik etmişsiniz yavrum! Sevap işlemişsiniz. Çok iyi etmişsiniz! Yaptığınız iyiliklere karşılık ödüllendirecektir sizi Tanrı. İyilikler Tanrı katında hiçbir zaman karşılıksız kalmaz anacığım! Çok çok yazmak isterdim size. Her saat, her dakika yazsam gene doymam! Bir kitabınız kaldı bende, *Byelkin'in Öyküleri*. Bakın ne diyeceğim anacığım, almayın bu kitabı benden, armağan edin onu bana meleşim. Okuyacağım için istemiyorum onu. Ama biliyor-

sunuz anacığım kış geliyor. Kış geceleri uzun, hüzün verici olur. O zaman okurum. Sizin eski evinize taşınacağım anacığım, Fedora'yla oturacağım. Bu dürüst kadından hiç ayrılmayacağım bundan böyle. Nasıl olsa çalışkan da. Sizden boşalan odayı dün gezip gördüm. Gergefiniz, üzerindeki işle olduğu gibi duruyor köşede. Nasıl işlediğinize baktım. Birtakım kâğıt parçaları da buldum. Birine "Sevgili Makar Alekyeseviç, size acele..." diye yazıp kesmişsiniz. Besbelli tam o sırada birisi girmiş yanınıza. Bir köşede de paravananın arkasında küçücük karyolanız duruyor... Meleşim, yavrum benim!!! Hadi hoşça kalın. Ne olur kısa da olsa hemen bir cevap verin bu mektubuma.

Makar Devuşkin

30 Eylül

Değerli dostum Makar Alekseyeviç!

Her şey oldu bitti! Kaderim çizildi artık. Bunun nasıl bir kader olduğunu bilmiyorum. Tanrının ellerine bıraktım kendimi. Yarın gidiyoruz. Size "elveda!" diyorum değerli dostum. Velinimetim benim, anam babam! Arkamdan üzülmeyin, mutlu olun! Unutmayın beni! Tanrı yardımcınız olsun! Hiç unutmayacağım sizi, dualarımda hep siz olacaksınız! Bu da bitti demek! Yeni hayatıma başlarken hiç de tatlı anılar götürmüyorum beraberimde. Ama sizin anınızın bambaşka bir yeri var yüreğimde! Biricik dostumsunuz siz benim. Burada yalnız siz sevdiniz beni. Her şeyin, beni ne çok sevdiğinizin farkındayım. Bir gülümsemem, kısacık bir

mektubum mutlu olmanıza yetiyordu. Artık beni yavaş yavaş unutmaya çalışmalısınız! Yalnız ne yapacaksınız burada? Benden başka kimseniz yoktu!.. Kitabı, gergefimi, başlayıp da sonunu getirmediğim mektubumu bırakıyorum size. Bu mektubu elinize aldığınız zaman, size söylememi, yazmamı istediğiniz, şimdiye dek yazdığım, yazamadığım her şeyi yazmışım gibi okuyun orada! Sizi yürekten seven “Varvara’cığınız!”ı hiç unutmayın. Bana yazdığınız mektupların hepsi Fedora’nın komodinin üst gözünde kaldı. Hasta olduğunuzu yazıyorsunuz. Aksi gibi, Bay Bikov da bugün dışarı çıkmama izin vermiyor. Köyden yazacağım size dostum, söz veriyorum. Yarın neler olacak? Yalnız Tanrı bilir... Onun için, şimdi temelli vedalaşalım dostum, en yakınım benim, temelli vedalaşalım! Ah şu anda yanımda olsaydınız nasıl kucaklardım sizi! Elveda dostum, elveda, elveda! Mutlu olun e mi! Sağlığınıza dikkat edin. Dualarımda ömrümün sonuna dek hiç unutmayacağım sizi! Ah! Yüreğim nasıl sızlıyor, ruhum nasıl sıkılıyor? Bay Bikov çağırıyor beni.

Sizi ölünceye dek sevecek
V.

Not: Şu anda öyle ağlamak geliyor içimden, öyle ağlamak ki... Hıçkırıklar boğazımda düğümleniyor. Elveda! Ah Tanrım, öleceğim!

Zavallı “Varvara’cığınız”ı unutmayın, hiç unutmayın!

Anacığım, meleğim benim, paha biçilmez Varvara’cığım! Götürüyorlar sizi, gidiyorsunuz! Sizi götüreceklerine göğsümden yüreğimi koparıp alsaydılar daha iyi olurdu! Ne

yaptığınızın farkında mısınız siz? Hem ağlıyorsunuz hem gidiyorsunuz! Gitmek istemiyorsunuz demek. Demek zorla götürüyorlar sizi. Öyleyse acıyorsunuz bana, seviyorsunuz beni! Kim olacak dostunuz orada? Yürekciğiniz garip hissedecek kendini, bunalacak, üşüyecek. Keder eritecek onu, keder parçalayacak. Ölürsünüz orada siz, kara toprağa koyarlar sizi. Arkanızdan ağlayacak kimse bulunmaz! Bay Bikov tavşan avlar ancak... Ah anacığım, ah! Nasıl yapabildiniz bunu? Ne yaptınız, nasıl kıydınız kendinize? Öldürürler sizi orada, öldürürler meleğim! Bir kuş tüyü kadar naifsiniz siz! Peki ama ben neredeydim? Nasıl seyirci kalabilirdim bütün bunlara? Yavrumun akli başında olmadığını, heyecana kapıldığını göre göre onu kurtarmaya çalışacağıma, yardımına koşacağıma olur olmaz şeylerle, fistolarla mistolarla uğraştım!.. Hayır Varvara'cığım, kendimi göstereceğim artık. Yarın iyileşirim belki, kendimi göstereceğim yarın!.. Arabanın önüne uzanacağım anacığım, bırakmayacağım gidesiniz! Neler diyorum ben de! Ne hakla? Sizinle geleceğim. Almazsanız beni, arabanızın arkasından koşacağım Çatlayıncaya kadar var gücümle koşacağım... Hem şu da var, gittiğiniz köyün nasıl bir yer olduğunu biliyor musunuz anacığım? Bilmiyorsunuz ki bana soruyorsunuz! Bozkır, meleğim benim, orası, bozkır. Çırılçıplak, avcumun içi gibi kupkuru bozkır! Duygusuz köylü kadınlarının; kara cahil, sarhoş, kaba mujiklerin diyarıdır orası. Şimdi ağaçlar kupkuru orada, yağmurlar yağıyor, soğuk... tutmuş oraya gidiyorsunuz siz de! Hadi Bay Bikov'un işi var orada, tavşan avlayacakmış. Ya siz? Toprak sahibi karısı mı olmak istiyorsunuz anacığım? Ama, pırlantam benim! Şöyle bir bakın kendinize, toprak sahibi karısına benzer yanınız var mı sizin hiç?.. Nasıl olur, Varvara'cığım! Kime mektup yazacağım ben? Evet, düşünün bir kere anacığım, "Artık kime mektup yazacak?" diye düşünün. Kime "anacığım" diyece-

ğim? Artık nerede bulacağım sizi, meleğim benim? Ölürüm ben Varvara'cığım, yüzde yüz ölürüm. Yüreğim böylesi bir acıya dayanamaz! Tanrının ışığı gibi, öz kızım gibi sevdim sizi. Her şeyi sizde buldum anacığım, yavrum benim! Yalnız sizin için yaşıyordum! Siz karşımda, şuracıktasınız diye evrakları temize çekiyor, gezip dolaşiyor, dostça mektuplarıma duygularımı döküyordum. Belki bilmiyordunuz bütün bunları, ama böyle işte! Ama gelin düşünün bir kere sevgili meleğim benim, nasıl bırakıp gideceksiniz bizi? Olmaz anacığım, ayrılamazsınız bizden. Olamaz böyle şey! Bakın, yağmur yağıyor dışarda, havalar bozuk artık, bünyeniz zayıf, üşütürsünüz sonra. Arabanız su alır, yüzde yüz sızar bir yerlerinden. Daha birinci menzile varmadan paramparça olur, dökülür her yanı. Bizim bu Petersburg'da yapılan arabalardan hayır mı gelir! Biliyorum ben, arabaların yalnızca dış görünüşüne önem verirler, sağlamlıkları umurlarında değildir. Yemin ederim, çok sakattırlar! Bay Bikov'un ayaklarına kapanacağım anacığım, inandıracağım onu! Siz de yardımcı olun bana anacığım! Burada kalacağınızı, bir yere gidemeyeceğinizi söyleyin!.. Ah, niçin Moskova'da bir tüccar kızıyla evlenmedi sanki!.. Ne iyi olurdu! Tüccar kızı en uygunuydu onun için. Biliyorum bunu! Siz de bana kalırdınız... Bay Bikov neyinize gerekti sizin anacığım? Birdenbire nasıl kapılıverdiniz ona böyle? Fistolar aldı diye mi!.. Fistonun değeri nedir ki? Ne yapacaksınız fisto? Değersiz şeydir fisto, anacığım! Burada söz konusu olan bir insanın hayatıdır yavrum, bez parçaları değil. Evet anacığım, bez parçasından başka bir şey değildir fisto! Aylığımı alır almaz istediğiniz kadar fisto alırım size anacığım. Bildiğim bir mağaza var. Aylığımı alana kadar bekleyin, pırlantam benim, Varvara'cığım! Ah Tanrım, Tanrım! Bay Bikov'la o bozkıra gideceksiniz, biliyorum, gideceksiniz! Ah anacığım!.. Bir mektupçuk daha yazın bana, her şeyi anlatın, oradan da ya-

zın. Yoksa bu son mektup demektir! Olmaz öyle şey! Son mektup olamaz bu! Birdenbire son mektup olur mu hiç! Evet, ben size yazacağım, siz de bana... Üslûbun da düzeliyor artık yavaş yavaş... Ah yavrucuğum, üslûbun sırası mı şimdi! Ne yazdığının farkında bile değilim şu anda, hiç farkında değilim. Düzeltmeyeceğim bile yanlışlarımı! Yalnızca yazmış olmak, size biraz daha yazmış olmak için yazıyorum... Meleğim benim, yavrum, anacığım!

1846